

Покрајински заштитник грађана
Омбудсман

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ
ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА – ОМБУДСМАНА
за 2018. годину

Нови Сад, 2019.

УВОДНА РЕЧ	5
АКТИВНОСТИ	10
КОНФЕРЕНЦИЈЕ И СТРУЧНИ СКУПОВИ	10
ОБРАЗОВАЊЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА	14
ПОСЕТЕ ЛОКАЛНИМ САМОУПРАВАМА СЕНТА И ВРБАС	15
ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА	16
ОПШТИ ДЕО	16
КОНФЕРЕНЦИЈЕ И СТРУЧНИ СКУПОВИ	25
ИСТРАЖИВАЊА	28
ИЗВЕШТАЈИ, КОНСУЛТАЦИЈЕ, ПОСЕТЕ, ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ, МЕДИЈИ	33
ПРИМЕРИ ПРИТУЖБИ	35
ПРАВА ДЕТЕТА	38
УВОД	38
ПОСТУПАЊЕ ПО ПРИТУЖБАМА	39
АКТИВНОСТИ	45
ЕДУКАЦИЈЕ	46
ОРГАНИЗАЦИЈА СТРУЧНИХ СКУПОВА И КОНФЕРЕНЦИЈА	48
САРАДЊА СА ДРУГИМ ИНСТИТУЦИЈАМА И ОРГАНИЗАЦИЈАМА ЦИВИЛНОГ ДРУШТВА	51
УЧЕШЋЕ НА СТРУЧНИМ, НАУЧНИМ И ДРУГИМ СКУПОВИМА	53
ИСТРАЖИВАЊА	53
РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА	56
УВОД	56
ЖЕНЕ И МУШКАРЦИ У АП ВОЈВОДИНИ - СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ	57
ОКРУГЛИ СТОЛОВИ И СТРУЧНИ СКУПОВИ	59
СПРОВЕДЕНА ИСТРАЖИВАЊА	60
ПОДАЦИ О НАСИЉУ	63
МРЕЖА „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“	70
АНАЛИЗА ПРЕДМЕТА ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ.....	72
„ЖЕНЕ У ПАРЛАМЕНТАРНОМ ЖИВОТУ ВОЈВОДИНЕ 1918 – 2018“	73
ПРИМЕНА ПРИНЦИПА РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У ПОКРАЈИНСКИМ СЕКРЕТАРИЈАТИМА - ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА	74
ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ	80
РАД ОМБУДСМАНА У ДРУГИМ ОБЛАСТИМА ОСТВАРИВАЊА ЉУДСКИХ ПРАВА ..	82
ПОСЕТЕ УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ	82
УЧЕШЋЕ ОМБУДСМАНА У РАДУ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ	84
НАКНАДА ЗА ОДВОДЊАВАЊЕ	86
ДОДЕЛА СРЕДСТАВА ПО КОНКУРСУ ПОКРАЈИНСКОГ СЕКРЕТАРИЈАТА ЗА ПОЉОПРИВРЕДУ, ВОДОПРИВРЕДУ И ШУМАРСТВО	87
СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	89

КОМУНАЛНА ДЕЛАТНОСТ	89
ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	89
ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ	91
ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ	93
ИНТЕРНЕТ-ПРЕЗЕНТАЦИЈА	93
СТАТИСТИКА.....	94
ФИНАНСИРАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА-ОМБУДСМАНА.....	97

УВОДНА РЕЧ

Покрајински заштитник грађана – омбудсман (у даљем тексту: Омбудсман) је независан и самосталан орган АП Војводине, установљен Покрајинском скупштинском одлуком о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману¹. Установљен у циљу заштите права грађана, Омбудсман врши надзор над радом покрајинских органа управе, јавних предузећа и установа које врше управна и јавна овлашћења, а чији је оснивач АП Војводина. Омбудсман штити права грађана посебно од повреда учињених незаконитим, неефикасним и нецелисходним поступањем органа управе, као и органа градске и општинске управе у вршењу послова које им је поверила АП Војводина. У свом деловању Омбудсман поступа у складу са Уставом, потврђеним међународним уговорима, општеприхваћеним правилима међународног права, законом и подзаконским општим актима. Основни принципи деловања Омбудсмана су законитост, непристрасност, независност и правичност. Омбудсман прати процес доношења покрајинских прописа, као и измене и допуне постојећих прописа. Има право предлагања покрајинских скупштинских прописа и других општих аката из надлежности скупштине, а овлашћен је и да Покрајинској влади и Скупштини даје мишљење и препоруке у вези са предлозима одлука, када се њима уређују питања од значаја за заштиту права грађана. Омбудсман надгледа и прати примену међународних уговора, стандарда и прописа из области људских права и предлаже мере за побољшање у области заштите и унапређења људских права. Овлашћен је да грађане информише о прописима и даје правне савете о могућностима њиховог остваривања. У циљу стицања што прецизнијег увида у стање људских права Омбудсман спроводи истраживања, о чијим резултатима обавештава јавност и надлежне институције. Скупштини АП Војводине, Омбудсман подноси једном годишње, а најкасније до 31. марта, извештај у коме се наводе подаци о активностима у претходној години, подаци о уоченим недостацима у раду органа управе, оцена рада органа управе са становишта примене прописа, као и предлози за побољшање положаја грађана у односу на органе управе. Извештај садржи и податке о броју и структури притужби, уочене пропусте и препоруке за њихово отклањање, као и похвале и критике појединих органа управе и функционера. Извештај садржи посебне делове за области права детета, права националних мањина и права по основу равноправности полова. О подношењу извештаја Скупштини Омбудсман обавештава јавност, коју, као и надлежне органе, обавештава и о случајевима кршења људских права. Поред тога, Омбудсман организује саветовања и кампање у области образовања о људским правима и питањима од значаја за њихово остваривање.

Људска права су веома осетљива област на коју утичу процеси и проблеми који надилазе покрајинске, али и националне оквире. Организовањем стручних скупова и конференција националног и међународног карактера Омбудсман настоји да скрене пажњу на такве глобалне проблеме и њихове локалне и националне рефлексе.

Као пример таквог настојања можемо навести напоре Омбудсмана да већ другу годину заредом пажњу јавности фокусира на проблеме миграција и миграната. Реч је о проблему дугог трајања, који изазива опречне реакције и који се настоји тематизовати из различитих перспектива – академске, културне, економске, правне, политичке и безбедносне. Ослањајући се на властито искуство, можемо рећи да су се конференције показале као прикладна форма за адресирање препорука доносиоцима одлука.

У Србији институција заштитника грађана постоји на сва три нивоа организовања власти – републичком, покрајинском и локалном. Једна од активности Омбудсмана у протеклој години односила се на посете и разговоре са представницима локалних самоуправа, а у циљу популаризације

¹ „Службени лист АПВ, бр. 37/2014, 40/2014 – испр. и 54/2014

локалног омбудсмана и његове институционализације у локалној средини – било у виду засебног, било у виду заједничког омбудсмана за две или више општина. Представници локалних самоуправа су позитивно реаговали на ову иницијативу Омбудсмана. Све локалне самоуправе у Војводини, истакнуто је приликом посете Сенти, теже истом циљу – бољем животу грађана, а оснивање локалног омбудсмана управо доприноси реализацији тог циља.

Подсећања ради, Србија је 2007. године потписала, а 2009. године и ратификовала Конвенцију Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом. Конвенција је значајна зато што мења образац посматрања инвалидитета. Наиме, на инвалидитет се више не гледа (само) као на лично својство појединца, него и као на последицу неадекватне реакције друштва на потребе својих чланова. Устав Републике Србије гарантује свима једнака права, али се особе са инвалидитетом у стварности, чешће од других, суочавају са бројним проблемима у њиховом остваривању. Имајући у виду бројност ове популације - а она према неким подацима у структури становништва учествује са десет процената - Омбудсман је у извештајној години своју пажњу фокусирао на положај и проблеме особа са инвалидитетом. И овом извештају Омбудсман жели снажно да нагласи чињеницу да је промена парадигме и померање фокуса са пацијента на грађанина изузетно важна (и) са становишта легитимности и демократичности политичке заједнице. Јер, није довољно отклонити само физичке баријере које особама са инвалидитетом отежавају кретање у школи, пошти, болници, владиним и другим зградама које служе грађанима, него треба отклонити и препреке које произилазе из предрасудног начина мишљења, а које не утичу на кретање, него на приватност, поштовање, аутономију и људско достојанство особа са инвалидитетом. Омбудсман захтева од надлежних инстанци да се институтом лишавања пословне способности користе веома обазриво, пошто се њиме особе са инвалидитетом обесправљују и претварају у објекте правног система. Инвалидитет никога не осуђује на нижи квалитет живота и рестрикције у уживању гарантованих права. Веће интересовање јавности, инклузивније политике у образовању и у запошљавању, поред свега осталог, могу допринети побољшању положаја особа са инвалидитетом.

У етничком погледу, Војводина је најплуралнији део Србије. Етнички и културни плурализам нису препреке за заједнички живот припадника различитих заједница, јер у условима толеранције и отворености носе са собом низ предности – пружају нам увид у достигнућа више култура, навикавају нас на прихватање различитости, доприносе развоју наших способности, шире видике, обогаћују наше искуство и изједначавају наше почетне шансе. С друге стране, живот у хетерогеном друштву није лак, јер захтева од нас да освестимо себи властита ограничења и предрасуде, да се супротстављамо дискриминацији и свакој врсти искључивости, као и да на властитом примеру докажемо приврженост вредностима које творе идентитет једне заједнице. Уверен да живот у вишекултурном друштву обогаћује, Омбудсман је током године организовао међународну конференцију о језику, култури и идентитету, у чијем су раду учествовали, поред домаћих представника мањина и припадника културних елита, и учесници из Хрватске, Румуније, Мађарске и Немачке.

Поред међународне конференције о мигрантима, Омбудсман је током године организовао и конференцију: „*Од противправности до законитости: промоција и заштита људских права*”. Скуп је замишљен као допринос јачању владавине права, али и као допринос развоју демократских институција и независних органа. У случају Омбудсмана то значи јачање његовог ауторитета и ефикаснијег функционисања. У раду конференције учествовали су омбудсмани из региона, представници адвокатуре и правосуђа, научни радници и локални омбудсмани. На конференцији је потписано писмо о сарадњи омбудсмана из региона, како би се сарадња, успостављена на конференцији, наставила и након њеног завршетка; нарочито у области родне равноправности.

Већ другу годину заредом, Омбудсман се бави питањем екологије. У јавности се чешће истиче да, по Уставу, свако има право на здраву животну средину, а ређе да свако има и дужност да чува и унапређује животну средину. У намери да оснажи еколошку свест и подстакне надлежне институције и органе да се на одговорнији начин односе према животној средини, Омбудсман се ове године, а у сарадњи са Институтом за ратарство и повртарство, позабавио органском пољопривредом. У питању је начин производње који не загађује животну средину, а доприноси очувању земљишта. Земљиште је, опет, привредно добро од изузетног значаја за живот људи, животиња и биљака, за производњу хране, воде и читав низ људских активности, чијој се заштити мора прићи на крајње сериозан и системски начин. Фокус Омбудсмана на здраву животну средину произлази из његове улоге заштитника људских права. Право на здраву животну средину није само једно од људских права, него је оно и услов за остваривање фундаменталних права, као што су право на живот и право на заштиту здравља, које је уз то и на непосредан начин повезано са читавим низом других људских права, као што су право на културу, на окупљање, предузетништво и друга права.

Као и претходних дванаест година, Омбудсман је и ове године учествовао у кампањи „16 дана активизма против насиља над женама“ и организовао годишњу конференцију Мреже „Живот без насиља“. Циљ конференције је био да представи шта је све урађено у примени Истанбулске конвенције, како у нормативном оквиру, тако и у њеној конкретной примени. Посебна пажња учесника конференције је била посвећена извештавању медија о насиљу над женама, индивидуалним плановима заштите жртава насиља, кривичном делу прогањања и полног узнемиравања, као и насиљу над мигрантима и мигранткињама. Омбудсман координише радом Мреже „Живот без насиља“, који обухвата едукативне активности, лобирање и размену искустава и примера добре праксе у циљу подизања капацитета и унапређењу рада запослених у институцијама у борби против насиља. Настала 2005. године, Мрежа мора, по мишљењу Омбудсмана, преиспитати свој начин рада и унети у њега новине којима ће подићи ефикасност својих активности.

Положајем и правима деце Омбудсман се систематски бави од свог оснивања. И 2018, као и ранијих година, Омбудсман је искористио Међународни дан детета, 20. новембар, како би скренуо пажњу на проблеме деце, на обавезе друштва према деци, као и да би указао на појединце и организације који су својим посвећеним радом допринели да се положај најмлађих унапреди. Једна од таквих организација је и Национално удружење родитеље деце оболелих од рака - НУРДОР, коме је Омбудсман ове године доделио Годишњу награду за унапређење и заштиту људских права.

Поред контролне, Омбудсман има, у сфери људских права, и веома важну едукативну функцију и улогу. У жељи да упозна посланике Скупштине АП Војводине са концептом права детета, да олакша њихово кретање у овој сложеној области и подстакне њихове активности на организационо-институционалном и финансијском плану, Омбудсман је у Зрењанину организовао обуку покрајинских посланика. Обука је реализована уз подршку УНИЦЕФ-а и требало би да, у перспективи, резултира формирањем парламентарне мреже за децу, као и буџетирањем по мери детета. Други вид едукативних активности Омбудсмана односио се на организовање школе људских права. Школа је намењена ученицима завршних разреда средњих школа, студентима, активистима цивилног друштва, младим новинарима, односно заинтересованим младим људима који желе да се, пре свега, упознају са људским правима, њиховим историјатом, поделама, културом и политиком људских права, али и да се након тога практично ангажују на њиховој заштити и унапређењу. У раду школе су као предавачи ангажовани људи који су се доказали у појединим областима људских права, како својим теоријским, тако и својим практичним радом: професори универзитета, истраживачи, активисти цивилног друштва, експерти из појединих области људских права.

У 2018. години је велика пажња посвећена стогодишњици присаједињења Срема, Баната, Бачке и Барање Краљевини Србији. Подстакнут чињеницом да је у раду Велике народне скупштине учествовало и седам жена, Омбудсман је обележавању значајног јубилеја дао допринос, најпре тако што је приредио монографску публикацију посвећену учешћу жена у парламентарном животу Војводине, а потом и организовањем свечаног скупа на којем је, између осталог, поменута публикација и представљена.

Када већ помињемо издавачку делатност Омбудсмана, треба истаћи да је у 2018. години Омбудсман поред публикације „Жене у парламентарном животу Војводине: 1918 – 2018“, издао још три наслова: „Право на доступност здравствене заштите у АП Војводини“, „Годишњак – Заштита људских права: Од противправности до законитости“ и „Права детета – Приручник за посланике Скупштине АП Војводине“. Треба истаћи и да је током године у Зборнику Института за криминолошка и социолошка истраживања (2/2018) објављен темат о избеглицама у коме су објављени радови са међународне конференције коју је Омбудсман организовао у Сомбору, под називом „Мигрантска криза – одговор институција“.

У 2018. години Омбудсман је иновирао свој рад и то тако што је, поводом истраживања о репродуктивном здрављу, на Међународни дан особа са инвалидитетом организовао конференцију за медије, на којој су представљени најважнији резултати поменутог истраживања. Конференције за медије су запостављен облик рада Омбудсмана коме би, из практичних и економичних разлога, у наредном периоду требало чешће прибегавати.

Бављење истраживачким радом само је један од сегмената активности Омбудсмана, којој се унутар институције придаје велики значај и на основу којих она гради свој углед у јавности. Поред истраживања о репродуктивном здрављу жена са инвалидитетом на територији АП Војводине, Омбудсман је спровео још неколико истраживања о којима ће бити детаљније реферисано у за то предвиђеним деловима извештаја. Овом приликом се скреће пажња на истраживање чијем је спровођењу Омбудсман приступио подстакнут притужбама родитеља на различите облике повреде права детета на пратњу родитеља приликом болничког лечења. Циљ истраживања је био да се идентификују проблеми и формулишу препоруке како да се на најпотпунији и најефикаснији начин остваре, заштите и унапреде права детета. Овим истраживањем Омбудсман је привукао пажњу медија и преко мобилизације јавности утицао на реализацију датих препорука.

Овај кратак уводни преглед активности Омбудсмана не би био потпун, ако у њему не би било истакнуто и следеће: наиме, у току године се Омбудсман се у већој мери него претходних година фокусирао на проблеме младих. У жељи да унапреди међусобну сарадњу, Омбудсман је потписао споразуме о сарадњи са Центром креативног окупљања из Темерина, а организовао је и више састанака са представницима канцеларија за младе, удружења младих и удружења за младе, како у Новом Саду, тако и у Сомбору, Сремској Митровици, Вршцу и Кикинди. Млади људи су снажан иновативни ресурс, а њихове идеје и предлоге, нарочито оне који долазе од стране студената који у институцији обављају практичну наставу, Омбудсман настоји да имплементира у свом раду. Омбудсман сматра својом обавезом да помогне младим људима у решавању њихових проблема, креирању програма и афирмацији њихових активности. За допринос раду Удружења младих новосадских интелектуалаца (УМНИ) Омбудсману је уручена захвалница и договорена је сарадња са поменутом организацијом у организовању округлих столова и трибина о људским и правима угрожених група. Поред ове, покрајинском заштитнику грађана проф. др Зорану Павловићу додељена је током године и награда за допринос унапређењу права жртава, коју сваке године додељује Виктимолошко друштво Србије.

И ове године, као и претходне, Омбудсман је наставио са активностима везаним за формирање интерне библиотеке. Бројне институције, почев од невладиних организација, преко факултета, издавачких кућа, културних институција до Уставног суда, одазвале су се позиву Омбудсмана и донирале му своја издања. Библиотека је намењена запосленима, студентима, новинарима и истраживачима, а њен књижни фонд користе и поједини посланици. Чињеница да Омбудсман штити људска права одређује и тематски репертоар библиотеке. Фокусирана на наслове из области људских права, права детата, националних мањина и права на основу равноправности полова, библиотека у свом фонду садржи и наслове из области социологије, политичке теорије и историје.

Омбудсман веома држи до сарадње са образовним, научним и истраживачким институцијама у земљи и иностранству. Праксу коју је започео прошле, наставио је и ове године закључујући споразуме о сарадњи са Природно-математичким факултетом, Институтом за ратарство и повртарство, као и невладиним организацијама - Националним удружењем родитеље деце оболелих од рака, Центром за развој цивилног друштва из Зрењанина и Центром креативног окупљања из Темерина.

У реализацији својих активности Омбудсман се ослања на разумевање и подршку Организације за европску безбедност и сарадњу – Мисија у Србији (у даљем тексту: Мисија ОЕБС-а у Србији), Фондације „Ханс Зајдел“, Института друштвених наука и Института за криминолошка и социолошка истраживања. Захваљујући њиховој подршци, Омбудсман је у току године организовао конференције и стручне скупове у чијем су раду партиципирали учесници из земље и иностранства. Изградња демократских структура и институција није могућа без учешћа грађана и коришћења ресурса и искустава из региона. У настојању да унапреди рад органа управе и утиче на стварање услова за владавину права, да допринесе развоју плурализма и толеранције, подршка коју је Омбудсман уживао од стране горе поменутих институција заслужује барем кратку ноту у овом извештају.

Све граматички родно одређене речи у овом извештају означавају и односе се једнако на мушки и женски род.

АКТИВНОСТИ

У 2018. години Омбудсман је наставио са праксом започетом претходне године, те је акценат у раду и током извештајне године био на активностима везаним за организовање конференција и стручних скупова о питањима од значаја за остваривање људских права, као и на едукативним активностима. У наставку су изложене најзначајније активности од општег интереса за заштиту и унапређење људских права, док су у посебним деловима извештаја наведене активности предузете у областима националних мањина, права детета и права по основу равноправности полова.

КОНФЕРЕНЦИЈЕ И СТРУЧНИ СКУПОВИ

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА ЗАШТИТА ЉУДСКИХ ПРАВА: „ОД ПРОТИВПРАВНОСТИ ДО ЗАКОНИТОСТИ”

У сарадњи са Институтом за криминолошка и социолошка истраживања, уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији, Омбудсман је у октобру 2018. године организовао тродневну међународну научну конференцију под називом Заштита људских права: „Од противправности до законитости“. Како је једна од тематских целина конференције била „Однос независних институција и противправности“, скуп је почео са радом округлим столом на којем су представници Заштитника грађана Републике Србије, омбудсмана из Румуније, Македоније, Црне Горе, Словеније и Босне и Херцеговине, локалних омбудсмана, као и представници адвокатске и јавнобележничке коморе поделили искуства у раду, указали на проблеме са којима се суочавају и разменили мишљења о даљим корацима. Право на бесплатну правну помоћ, право на службену употребу језика и писама националних мањина, али и знаковног језика, проблеми у вези са вештачењем, положај особа са инвалидитетом и улога невладиних организација у поступцима пред државним органима, само неке су од тема о којима се дебатовало.

Тематизујући теоријске, правне и филозофске аспекте противправности и законитости, учесници конференције су дали важан допринос њиховој научној елаборацији. Међутим, њен допринос није релевантан само на теоријској равни, будући да су њени учесници – омбудсмани из Србије и региона – потписивањем писма о намерама исказали жељу да сарадњу започету на конференцији наставе и након њеног окончања, и то на плану унапређења родне равноправности. У наредном периоду омбудсмани из региона ће успоставити редовну комуникацију и преко размене информација и искустава, организовања заједничких стручних саветовања, конференција и семинара, учешћа у заједничким истраживачким пројектима и подношења регионално усаглашених предлога настојаће да унапреде националне правне оквире и да борбом против предрасуда, стереотипа и мизогиних пракси допринесу што потпунијем остваривању једнакости, једнакој дистрибуцији права и стварању друштва једнаких могућности за жене и мушкарце.

Назив конференције и рад у оквиру три тематске целине - „Однос независних институција и противправности“ „Правосуђе и противправност“ и „Теоријски, правни и филозофски аспекти противправности и законитости“ подстакао је више од 40 излагача - представника академске заједнице, научноистраживачких, независних и других релевантних институција из укупно 10 земаља (Русија, Мађарска, Румунија, Словенија, Италија, Кина, Босна и Херцеговина, Норвешка, Црна Гора и Македонија) да узму учешће у њеном раду, а њихови радови публиковани су у виду посебног годишњака.

МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА „МИГРАНТСКА КРИЗА – ОДГОВОР ИНСТИТУЦИЈА”

Чињеница да су се Република Србија и АП Војводина нашле на тзв. западнобалканској миграционој рути, те да су мере које су институције предузимале и предузимају како би се обезбедили остваривање и заштита права миграната, њихов прихват, збрињавање, смештај, здравствена заштита, помоћ у поступку азила, постале предмет наглашеног интересовања, како домаће, тако и међународне јавности, подстакли су Омбудсмана да настави да се бави проблемом миграната и мигрантске кризе. Конференција коју је у октобру 2018. године Омбудсман организовао у сарадњи са Институтом за криминолошка и социолошка истраживања, уз подршку Фондације „Ханс Зајдел“ (Hanns Seidel Stiftung), друга је по реду на ову тему, а посвећеност са којом Омбудсман приступа овој комплексној проблематици и популацији, чија се права често и на веома драстичан начин крше, произлази из мисије ове институције, а то је заштита и унапређење људских права.

Овогодишња конференција била је посвећена улози и одговору институција на мигрантску кризу од њеног почетка 2015. године, а у њеном раду су поред учесника из Србије партиципирани и учесници из Мађарске, Босне и Херцеговине, Немачке и Македоније. Одговор на питање са којим изазовима су се надлежне институције суочавале, као и како су на њих одговарале дали су представници полиције, правосуђа, војске, Комесаријата за избеглице и миграције, локалних самоуправа, центара за социјални рад, основних школа, као и представници академске заједнице и невладиних организација. Изазови су током 2018. године углавном били везани за продужени боравак миграната, што значи да је неопходно радити на њиховој интеграцији и одговорити на потребе које се односе на образовање деце, боравак у прихватно-транзитним центрима и пружање здравствене заштите на секундарном и терцијарном нивоу. Истакнуто је да миграциона кретања посебно погађају жене и указано је на потребу родно сензитивног приступа приликом пружања услуга, укључивања мигранткиња у креирање тих услуга, едукације локалних тимова о родно заснованом насиљу међу мигрантском популацијом, као и на важност сарадње свих учесника у решавању проблема мигрантске кризе, домаћих и међународних, њиховог оснаживања и успостављања дијалога у проналажењу решења.

Излагања учесника публикована су у тематском броју зборника Института за криминолошка и социолошка истраживања чијим представљањем је завршен рад конференције.

ОКРУГЛИ СТО „ОД ПАЦИЈЕНТА КА ГРАЂАНИНУ“

Особе са инвалидитетом у Србији суочавају се са мноштвом проблема – игноранцијом, омаловажавањем, дискриминацијом, насиљем, сиромаштвом, незапосленосту, социјалном невидљивошћу, изолацијом и рестриктивним прописима који отежавају остваривање њихових образовних, здравствених, социјалних и културних права. Циљ Конвенције о правима особа са инвалидитетом коју је Србија ратификовала 2009. године² је да се унапреди, заштити и осигура пуно и једнако уживање свих људских права и основних слобода свим особама са инвалидитетом и унапреди поштовање њиховог урођеног достојанства.

Постизање овог циља није могуће без промене парадигме, како у приступу, тако и у разумевању особа са инвалидитетом, коју сугерише назив округлог стола „Од пацијента ка грађанину“ који је Омбудсман организовао током извештајне године.

² Закон о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом „Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 42/2009

Борба за права особа са инвалидитетом захтева упорност, организацију и подршку, без које остваривање њихових права није могуће и без које особе са инвалидитетом нису грађани, него пацијенти. И поред промена у нормативној сфери, у стварности постоји читав низ проблема који утичу на остваривање права особа са инвалидитетом, а чије решавање захтева координиране активности разних друштвених актера: медијских, политичких, финансијских, културних, здравствених, образованих, цивилних.

Истакнуто је да је померање нагласка са пацијента на грађанина важно и са становишта легитимности и демократичности политичке заједнице, као и да они који у име грађана доносе одлуке нису увек свесни ове чињенице, али да је задатак омбудсмана да их на ту чињеницу подсећа, како би се са проблемима особа са инвалидитетом бавили на начин који ће ојачати њихову грађанску позицију и самосвест.

У раду округлог стола учествовали су представници невладиних организација, локалних самоуправа, покрајинске власти и институција АП Војводине, а о проблемима особа са инвалидитетом реферисало се из угла људских права, грађанског ангажмана и социјалног предузетништва. У излагањима је истицана важност статуса особа са инвалидитетом, персоналних асистената, образовања и индивидуалних планова подршке, асертивних технологија, сарадње са грађанским удружењима и приватним сектором, приступачности и система социјалних услуга. Сви учесници су се сложили са оценом да инвалидност никога не осуђује на нижи квалитет живота, на одрицање од принципа самосталности и достојанства, нити на рестрикције у уживању људских права.

Рад округлог стола завршен је усвајањем закључака: људска права су универзална, урођена и недељива и морају бити ефикасно заштићена; потребно је подстицати социјално предузетништво, јер оно поспешује социјалну инклузију особа са инвалидитетом, те радити на обеснаживању негативних ставова и предрасуда који воде изолацији, маргинализацији и дискриминацији особа са инвалидитетом; на системски начин решити финансирање информисања и образовања особа са инвалидитетом; обезбедити присуство преводилаца за знаковни језик у свим телевизијским програмима, не само информативним; на нивоу АП Војводине формирати кровну организацију која би се бавила проблемима особа са инвалидитетом; поштрити контролу примене техничких стандарда приступачности објеката; веома рестриктивно примењивати институт лишења пословне способности; унапредити положај жена са инвалидитетом, а нарочито систем заштите од насиља.

СТРУЧНИ СКУП „ПОПУЛАЦИОНИ ПРОБЛЕМИ СТАНОВНИШТВА СРБИЈЕ У 21. ВЕКУ“

Омбудсман је у септембру 2018. године организовао стручни скуп о актуелним демографским питањима у нашој земљи. Овим проблемима се у јавном говору посвећује велика пажња и у циљу њиховог решавања спроводи се агилна државна политика.

На скупу који је одржан под називом „Популациони проблеми становништва Србије у 21. веку“ указано је да је превенција негативних демографских трендова приоритет и да у превенцији веома важну улогу имају овакви скупови, јер доприносе већој видљивости проблема и потенцирају важност његовог решавања. Истакнуто је да становништво Србије већ дуги низ година стари и да спада међу најстарије у Европи и свету, а смањује се и број становника, јер је број умрлих из године у годину већи од броја рођених. Ситуацију драматичном чини и велики број оних који своју будућност виде изван Србије.

Посебно је наглашено да је дефинисање пронаталитетне политике важно, али да се при томе морају поштовати права појединаца и појединки да сами одлучују о томе да ли ће, када ће имати децу, колико

и у ком статусу, јер су то фундаментална права и она не могу бити подложна било каквом условљавању.

На скупу су представљене афирмативне мере популационе политике Владе Републике Србије и АП Војводине које се предузимају у циљу подизања наталитета, али је упозорено на то да повољни демографски индикатори морају бити резултат интегрисаних напора разних друштвених актера и они се могу очекивати тек након извесног времена.

Једна од активности у имплементацији популационих решења од стране свих друштвено одговорних субјеката је и перманентна едукација становништва и релевантних субјеката о њиховим правима и могућностима која им, преко већ постојећих инструмената популационе политике, стоје на располагању. Управо је циљ оваквих скупова да се на позитиван начин укаже не само на популационе проблеме који постоје, већ и на усвојена позитивноправна популациона решења од стране надлежних органа.

На скупу су присуствовали министарка без портфеља задужена за демографију и популациону политику, представници Покрајинске владе и надлежног секретаријата, као и еминентни стручњаци Института друштвених наука и Географског факултета у Београду и Природно-математичког факултета у Новом Саду.

СТРУЧНИ СКУП „ПРАВО НА ЖИВОТ У ЗДРАВОЈ ЖИВОТНОЈ СРЕДИНИ“

У циљу остваривања сарадње са свим релевантним институцијама, удружењима, организацијама и установама које се баве заштитом животне средине, али и настављајући праксу организовања стручних скупова ради подизања и развијања нивоа еколошке свести сваког члана нашег друштва, Омбудсман је у децембру 2018. године у сарадњи са Институтом за ратарство и повртарство Нови Сад организовао стручни скуп на тему „Право на живот у здравој животној средини“ - Органска пољопривреда – начин одрживог развоја без загађења животне средине.

Уставом Републике Србије загарантовано је право сваког на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању. Свако, а посебно Република Србија и аутономна покрајина, одговоран је за заштиту животне средине. Једно од основних начела заштите животне средине јесте начело превенције и предострожности, које подразумева да свака активност мора бити планирана и спроведена на начин да проузрокује најмању могућу промену у животној средини и да представља најмањи ризик по животну средину и здравље људи.

У складу са начелом информисања и учешћа јавности у остваривању права на здраву животну средину, које је садржано у Закону о заштити животне средине³, свако има право да буде обавештен о стању животне средине и да учествује у поступку доношења одлука чије би спровођење могло да утиче на животну средину. Институција Омбудсмана у складу са својим надлежностима, обавештава грађане о кршењу људских права у овој области, прати и надгледа примену прописа из области заштите животне средине и предлаже мере за побољшање стања и унапређења људских права у овој области.

Стручни скуп је био повод да се укаже на 20 година од доношења значајног међународног документа у области животне средине Архуске конвенције (Конвенције о доступности информација, учешћу

³ „Службени гласник РС”, бр. 135/2004, 36/2009, 72/2009, 43/2011 – одлука УС, 14/2016, 76/2018 и 95/2018

јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине) – која је усвојена 1998. године у Данској, а коју је наша земља ратификовала 2009. године.

На скупу је разматрано деветогодишње искуство примене Архуске конвенције у Републици Србији, улози Архус-центра у Републици Србији у подизању еколошке свести и учешћа грађана у области заштите животне средине, са посебним освртом на теме органске материје у земљишту са аспекта квалитета животне средине, прекомерног ђубрења као извора загађења земљишта, сузбијању корова нехемијским методама и органске пољопривреде у Републици Србији и свету.

Закључци скупа су да право на здравље као комплементарно праву на здраву животну средину више није тако једноставно уживати без развоја и једног и другог права, јер могућност да сви имамо приступ здравственим институцијама губи смисао ако не можемо да задржимо могућност да опстанемо, живимо и слободно се развијамо. Да ли нам је основно људско право на живот значајно ако немамо основне услове за то као што је здрава храна или чиста пијаћа вода? Ова аналогија између права на здраву животну средину и сродних права не само да показује колики је њихов значај, него и колико је неопходно развијати социјалну сферу човечанства у својој међузависности. Еколошке катастрофе које су до сада потресле човечанство указују да без здраве животне средине (и уживања права у складу са тим) није могуће уживати ни основна људска права. Деградација животне средине може директно угрозити људска права, укључујући право на живот, слободу од глади, адекватног становања и права на достижан стандард физичког здравља.

На скупу је потписан и споразум о сарадњи између Омбудсмана и Института за ратарство и повртарство Нови Сад у циљу доприноса развоју заштите права грађана, посебно људског права на здраву животну средину, као и других питања од значаја за АП Војводину у области заштите животне средине.

ОБРАЗОВАЊЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА

ШКОЛА ЉУДСКИХ ПРАВА

Са циљем да полазницима пружи основна знања о људским правима, њиховом историјату, поделама, култури и политици људских права, законодавном оквиру, институционалној инфраструктури, као и практично политичким врлинама које растеређују живот у једној сложеној и плуралној средини, Омбудсман је одлучио да први пут од свог оснивања организује школу људских права

Претпоставка организатора школе је да само грађани који су добро упознати са својим правима могу иста ефикасно и штитити. Намењена младим људима, школа је окупила студенте са правног, економског, филозофског, медицинског, природно-математичког, пословног и факултета политичких наука. Интерес да учествује у раду школе исказало је више кандидата него што је планом организатора било предвиђено.

Тематски репертоар школе је био фокусиран на надлежности Омбудсмана, а предавања на тему рода и праведности, права деце, карактера права националних мањина и инструмената заштите људских права, као и међународних стандарда приступања Србије Европској унији држали су стручњаци из поменутих области, научни сарадници и саветници у научним институтима и професори факултета. Након сваког предавања је организована дебата, а у радионичарском делу школе одржане су радионице о правима детета, о мултикултурализму и о родној равноправности.

Школа је, дакле, била ограничена на три кључне надлежности Омбудсмана и њен рад је почивао на три елемента – предавањима, дебати и радионицама и подразумевао је интерактивни приступ. Овакав приступ је у завршној евалуацији у више наврата истакнут као предност и добра страна школе. Полазницима су се највише допале радионице, а затим квалитет, отвореност, доступност и компетентност предавача, интерактивност/могућност учествовања, добар избор тема и предавача, добра организација, поспешивање критичког мишљења итд. Полазници школе су као најзанимљивије области издвојили области родне равноправност и права детета.

Упоређујући резултате теста, који је замишљен као инструмент помоћу којег се мери знање учесника пре и по завршетку школе, Омбудсман може са задовољством да закључи да је код свих полазника школе забележен прогрес у знању у свим испитиваним областима.

Школа је, уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији одржана у период од 22 до 24. августа.

ПОСЕТЕ ЛОКАЛНИМ САМОУПРАВАМА СЕНТА И ВРБАС

Омбудсман је наставио са обиласцима локалних самоуправа у којима није установљен локални омбудсман, како би стекао увид у стање људских права и допринео, у мери у којој је то могуће, њиховом унапређењу, те је током извештајне године посетио општине Сенту и Врбас.

Приликом тих посета, указано је на значај оснивања институције локалног омбудсмана како би грађани и грађанке у свим локалним самоуправама на територији АП Војводине имали једнаке институционалне могућности заштите својих права.

У разговорима у Сенти су учествовали и представници локалних самоуправа Аде и Кањиже, као и председник Удружења локалних омбудсмана Србије, будући да је посета организована са циљем да се иницира оснивање локалног омбудсмана, ако не у свакој, онда бар заједничког за ове три потиске општине.

Предлог о оснивању заједничког омбудсмана је оцењен као добар, пошто све три локалне самоуправе теже истом циљу, а тај циљ је што бољи живот грађана, те ова идеја доприноси реализацији тог циља. Проблем је, међутим у томе што оснивање институције није само ствар добре воље, него и питање расположивих ресурса.

Представници локалне самоуправе у Врбасу су истакли да је идеја о формирању институције локалног омбудсмана подстицајна и да је већ разматрана могућност њеног увођења у систем локалне самоуправе. Остало је отворено питање да ли ће формирати самосталну институцију или заједничку у сарадњи са суседним општинама.

У разговору са представницима локалних самоуправа пажња је била фокусирана и на проблеме у вези са пружањем бесплатне правне помоћи, пружањем здравствене заштите и заштите права пацијената, остваривањем права националних мањина, посебно у вези са службеном употребом језика и писама националних мањина. Такође, пажња је била посвећена питањима остваривања права детета и ученика на личног пратиоца, права особа са инвалидитетом, избеглих и расељених лица, те поступању и сарадњи надлежних институција у случајевим насиља у породици.

Приликом посете локалној самоуправи Сента, Омбудсман је обишао и Општу болницу као једину двојезичну болницу на територији АП Војводине и Завод за културу војвођанских Мађара.

ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

ОПШТИ ДЕО

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ ЗАКОНА

2018. годину су обележиле две битне ствари: измене и допуне оба кључна мањинска закона (као и неких других закона који се односе на област остваривања права припадника националних мањина), а затим и четврти по реду избори за чланове националних савета националних мањина.

Најопсежније измене и допуне су извршене у *Закону о националним саветима националних мањина*⁴. Министарство државне управе и локалне самоуправе је у поступку припреме нацрта закона о изменама и допунама овог закона у оквиру јавне расправе која је трајала од 29. марта до 18. априла организовало осам јавних консултација и округлих столова, на које је позиван и Омбудсман. Постојала су три разлога за новелисање закона: потреба усклађивања са одлуком Уставног суда Републике Србије из 2014. године, донетом након испитивања уставности Закона о националним саветима националних мањина, уважавање препоруке међународних организација, те усклађивање овог закона са системским законима. Радна група у чијем саставу је било и пет чланова из редова националних савета националних мањина припремила је иницијални текст нацрта закона, који је током јавних расправа, састанака Координације националних савета, седница Савета за националне мањине и усаглашавања ставова претрпео извесне модификације. Народна скупштина је, након заједничког начелног и јединственог претреса свих законских предлога који су се тог дана нашли на дневном реду, 20. јуна усвојила⁵ Закон о изменама и допунама Закона о националним саветима националних мањина. Мишљења националних мањина о новим решењима су подељена: једни сматрају да је учињен корак напред у односу на досадашњу регулативу, а други сматрају супротно и замерају због недостатка партнерског односа власти и националних мањина на самом почетку законодавних активности, јер мањине нису могле да утичу на припрему текста нацрта, а ни у каснијој фази нису уважене све оне тачке око којих су сви национални савети постигли консензус.

Досадашњи закон није одређивао правни статус националних савета, па се то сада чини у једном новододатом члану, према којем је национални савет организација. Савет више нема „надлежности“, него му се законом поверавају одређена јавна овлашћења да учествује у одлучивању или да самостално одлучује о појединим питањима из области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма у циљу остваривања колективних права националне мањине на самоуправу у тим областима. Учествовање у одлучивању се првенствено односи на давање (необавезујућих) мишљења или предлога, а самостално одлучивање се углавном тиче уређивања унутрашњих питања у вези са радом овог тела. Новим чланом је прописано да назив националног савета мора бити (и) на српском језику. Новину представљају и одредбе о имовини, према којима у случају брисања националног савета његова имовина стечена из јавних прихода постаје имовина Републике Србије, а имовина стечена из донација се распоређује у складу са актима савета.

⁴ „Службени гласник РС“, бр. 72/09, 20/14 – одлука УС, 55/14 и 47/18

⁵ са 135 гласа „за“, 3 гласа „против“ и 4 „није гласало“

У циљу деполитизације националних савета је предвиђено да председник националног савета и члан извршног одбора не може бити члан руководећих органа политичке странке, не може бити изабрано или постављено лице у државном органу, покрајинском органу, органу ЈЛС који у оквирима својих надлежности одлучује о питањима која се тичу рада националног савета. Нису усвојене примедбе националних савета да се овим елиминише интелегенција и водеће јавне личности мањинских заједница. Новину представља и могућност да члан националног савета заснује радни однос у националном савету (за време трајања свог мандата).

У погледу јавности рада националног савета, прописана је обавеза да се одлуке и акти објављују на веб-презентацији националног савета, која се води двојезично на српском и на језику националне мањине, или на други начин (огласна табла, дневне новине, или на други погодан начин) одређен статутом, што ће допринети бољем информисању припадника националне мањине о раду савета.

Уместо да сâм утврђује установе од посебног значаја, од сада национални савет предлаже оснивачу установе утврђивање таквог статуса, те иницира односно предлаже пренос оснивачких права. Такође, уместо досадашњег овлашћења да учествује у припреми прописа и предлаже измену и допуну прописа којима се уређују гарантована мањинска права, национални савет од сада учествује у припреми таквих прописа, али само иницира доношење (а не и предлаже) њихову измену и допуну.

У одељку који се односи на образовање, ближе се уређују услови за проглашење образовне установе за установу од посебног значаја за образовање националне мањине, те давање мишљења о предложеним кандидатима за чланове управног, односно школског одбора – представницима ЈЛС и предлагање таквих кандидата у случају установа за које је утврђено да су од посебног значаја. У области културе, на предлог националног савета оснивач може изменом оснивачког акта утврдити да је установа културе од посебног значаја за националну мањину, а национални савет тада именује најмање једног члана управног одбора, даје мишљење о осталим предложеним члановима, те да даје мишљење у поступку избора директора установе. Ако је установа културе од посебног значаја за већи број националних савета, они именују по једног члана управног одбора. Преформулисана је и досадашња одредба која је уређивала начин оснивања установа, привредних друштава и фондација ради остваривања права на јавно информисање на језику националне мањине.

Национални савет више не предлаже надлежним органима мере и активности за унапређење превођења прописа, него иницира објављивање најважнијих закона на мањинском језику и пружа стручну (и другу) помоћ у поступку превођења. Брисана је могућност да савет одлучује и о другим питањима из ове области која су му поверена актом аутономне покрајине или ЈЛС, дакле може да одлучује само о питањима која су му поверена законом.

У финансијском пословању и финансирању националних савета новину представља одредба да средства за финансирање сталних трошкова не могу износити више од 50% додељених буџетских средстава, а преосталих 50% је намењено финансирању пројеката из четири законске области. Прописани су и критеријуми за доделу буџетских средстава ЈЛС националним саветима. Таква средства се додељују саветима који имају седиште на територији ЈЛС, који представљају националне мањине које чине бар 10% локалног становништва, који представљају националну мањину чији је језик у службеној употреби на територији ЈЛС. Формулација не садржи ни везник „или“ нити везник „и“, па није јасно да ли се ради о кумулативним или алтернативним условима.

Надзор над законитошћу рада и аката националних савета врше министарства надлежна у области управе, културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писама. До сада је надзор вршило Министарство (државне управе и локалне самоуправе). Упркос чињеници да већина

националних савета има седиште на територији Аутономне покрајине Војводине, измене закона не предвиђају поверавање надзорних надлежности покрајинским органима.

На истој скупштинској седници⁶ је донет и *Закон о изменама и допунама Закона о заштити права и слобода националних мањина*⁷. Основни текст закона је усвојен још 2002. године у тадашњој Савезној скупштини, а након развргнућа Државне заједнице Србија и Црна Гора овај закон је преузет у правни систем Републике Србије до доношења новог републичког закона. Такав закон није донет, те је тек Акционим планом за Поглавље 23 преговора о приступању ЕУ (3.8.1.2; тачка 3) предвиђено да Република Србија унапреди законодавни оквир за заштиту националних мањина, уз пуно поштовање уставног принципа којим се гарантују стечена људска и мањинска права⁸. Највећи број измена и допуна је техничке природе, ради се углавном о језичким и формалним усклађивањима. Новину представљају измене у члану 4. који се односи на мере за унапређење пуне и ефективне равноправности. Додати су нови ставови према којима се обезбеђују услови за ефикасно учешће припадника националних мањина у политичком животу, заступљеност националних мањина у Народној скупштини и сразмерну заступљеност националних мањина у скупштинама аутономних покрајина и јединицама локалне самоуправе (став 4.) и мере ради унапређења економског положаја неразвијених подручја на којима традиционално живе припадници националних мањина (став 5.). Овим одредбама се ипак не дефинишу мере афирмативне акције, не садрже критеријуме за одређивање националних мањина на које се односе и аутоматски не гарантују заступљеност у представничким телима.

Новелисани члан 14. Закона снижава достигнути степен мањинских права, јер је ранија обавеза претворена у могућност, па уместо „обезбедиће се катедре и факултети“ стоји да ће се подржати развијање студијских програма за васпитаче и наставнике на језицима националних мањина, односно обавеза факултета да оснују лекторат на мањинским језицима је преформулисана у могућност оснивања.

Најзначајнију новину доноси допуна према којој припадник националне мањине – ако то жели - има право да се податак о његовој националној припадности упише у службене евиденције (тј. матичну књигу) и збирке података о личности. Податак о националној припадности може се користити само у сврху за коју је прикупљен и на начин предвиђен законом који уређује заштиту података о личности. Тиме је створен основ за решење проблема из праксе када неко тражи „потврду“ да је припадник одређене националне мањине, која му је потребна за остваривање неких других права (нпр. на примену афирмативних мера у образовању).

Измене и допуне је претрпео и члан 11. који уређује језичка права. Наиме, предвиђено је да се у оним насељеним местима у јединицама локалне самоуправе у којима припадници одређене националне мањине чине 15% укупног становништва имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и други топоними исписују се и на језику дотичне националне мањине и у случају да језик те националне мањине није у службеној употреби на целој територији јединице локалне самоуправе. У таквим случајевима се, дакле, не ради о „пуној“ службеној употреби мањинског језика и писма, већ само о исписивању имена, назива и топонима. Изменама је прописано и право припадника националних мањина са учешћем у укупном становништву већим од 2% да се републичким органима обратe на свом језику. Такође, новим

⁶ Са 136 гласова „за“, 3 гласа „против“ и 3 „није гласало“

⁷ „Службени лист СРЈ“, број 11/02, "Службени лист СЦГ“, број 1/03 – Уставна повеља и „Службени гласник РС“, број 72/09 – др. закон, 97/13 – одлука УС и 47/2018

ставовима је уређено и право народног посланика да се Скупштини обраћа и да радни материјал подноси на свом матерњем језику. Закон сада садржи и потпуно нове чланове 11а. и 11б, који регулишу обавезу министарства надлежног за остваривање права националних мањина да обезбеди превођење и објављивање најважнијих закона чији се предмет у целини или највећим делом односи на остваривање права националних мањина, односно објављивање прописа аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе на језицима националних мањина.

Новине из Закона о изменама и допунама Закона о заштити права и слобода националних мањина из области службене употребе језика и писама инкорпорисане су у *Закон о изменама и допунама Закона о службеној употреби језика и писама*.⁸ Нове одредбе које предвиђају уписивање податка о националној припадности преузете су у *Закон о изменама и допунама Закона о матичним књигама*⁹, који прописује да се у матичну књигу рођених уписује податак о националној припадности, да се податак о националној припадности уписује на захтев родитеља на основу њихове заједничке изјаве, која се уноси у пријаву, односно дате на записник пред матичаром који води матичну књигу рођених, да уколико један од родитеља није жив или није познат, други родитељ може одредити националну припадност детета, да се уколико се родитељи не сагласе у погледу националне припадности детета упис тог податка неће извршити, а дете стицањем пунолетства може тражити да се изврши упис, те да пунолетно лице, коме у матичној књизи рођених није уписан податак о националној припадности или уколико жели да се тај податак брише или промени, може то учинити на основу изјаве дате на записник пред матичаром који води матичну књигу рођених. Ради се о веома значајној новини, мада остаје нејасно због чега се ова могућност односи само на матичну књигу рођених, а не и на матичну књигу венчаних.

ИЗБОРИ ЗА ЧЛАНОВЕ НАЦИОНАЛНИХ САВЕТА

2018. године су одржани четврти избори за чланове националних савета националних мањина. Медији су почетком јула најавили ту вест, а Министарство државне управе и локалне самоуправе је у јулу издало саопштење да ће избори бити расписани средином августа и позвало припаднике националних мањина који испуњавају опште услове за стицање бирачког права да се упишу у посебан бирачки списак, јер тиме стичу право да бирају и буду бирани на изборима националних савета националних мањина и да од броја уписаних у посебне бирачке спискове зависи да ли ће одређени национални савет бити биран на непосредним изборима или путем електорске скупштине. Одлуком која је донета 17. августа, расписани су избори за чланове националних савета албанске, ашкалијске, бошњачке, бугарске, буњевачке, влашке, грчке, египатске, мађарске, македонске, немачке, пољске, ромске, румунске, руске, русинске, словачке, словеначке, украјинске, хрватске, црногорске и чешке националне мањине.

До 19. октобра, када је истицао рок, 18 националних мањина које су своје националне савете бирале на непосредним изборима, предало је укупно 62 изборне листе, од којих је Републичка изборна комисија прогласила 59 (једна листа је накнадно повучена). Већина националних мањина је за изборе предала више изборних листа: Русини 7, Албанци 6, Роми и Украјинци по 5, Бошњаци, Румуни и Словаци по 4, Ашкалије, Чеси, Египћани и Немци по 3, Бугари, Буњевци, Мађари и Власи по 2, а по једну листу Грци, Пољаци и Словенци. Регистроване политичке странке националних мањина су поднеле 7, групе бирача 27, а удружења чији се циљеви остварују у области заштите права националних мањина 24

⁸ „Службени гласник РС“, број 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 – др. закон, 30/2010, 47/2018 и 48/2018 – испр.

⁹ „Службени гласник РС“, број 20/09, 145/14 и 47/2018

изборне листе. За чланове националних савета је укупно пријављено 1.067 кандидата, од тога 650 (61%) мушкараца и 417 (39%) жена. За изборе за чланове националних савета путем електорске скупштине, Министарство државне управе и локалне самоуправе је примило на потврђивање укупно 382 електорске пријаве, од чега је потврђено 379, и то: 82 пријаве Хрвата, 103 пријаве Руса, 115 пријава Црногораца и 79 пријава Македонаца.

Коначан број бирача у Републици Србији за гласање на непосредним изборима за чланове националних савета националних мањина, расписаним за 4. новембар 2018. године, за све националне мањине, за све јединице локалне самоуправе и на свим бирачким местима, на дан 1. новембра 2018. године био је 467.545.

Избори су одржани 4. новембра, а РИК је 8. новембра утврдио извештаје о укупним резултатима избора за чланове националних савета албанске, ашкалијске, бошњачке, бугарске, буњевачке, влашке, грчке, египатске, мађарске, немачке, пољске, ромске, русинске, словеначке, словачке и украјинске националне мањине и објавила коначне резултате, док је резултате за чешку и румунску националну мањину објавио два дана након понављања избора 14. новембра на два бирачка места. Од укупно уписаних 467.545 бирача гласало је 208.570, дакле излазност је била 44,6%.

Бројни представници изборних листа тврде да су избори, као и цела предизборна кампања, били обележени неправилностима, притисцима, уценама и, како истичу, „куповином“ бирача, за шта су првенствено оптужили политичке странке. Што се тиче предизборне кампање у медијима, према мониторингу који је током месец дана радила Новосадска новинарска школа, уочено је да су се јавни сервис бавили процедуралним питањима, да нису улазили у суштину тих избора, а по подацима истраживачких новинара редакције *VOICE* медијско извештавање је уподобљено великом притиску који су власти и политичке странке вршиле на поједине мањинске заједнице. Према званичним саопштењима државних институција, међу њима и Републичке изборне комисије, избори за националне савете националних мањина протекли су без проблема, односно без уочених неправилности (РИК је примио укупно 15 приговора). Након одржаних избора, сви национални савети националних мањина су конституисани у законски предвиђеном року.

Национална мањина	Број изборних листа	Број чланова националног савета	Број чланова према полу М-Ж	Просек година старости
Ашкалије	3	15	9 - 8	37
Буњевци	2	19	12 - 7	55
Грци	1	15	10 - 5	53
Египћани	3	15	10 - 5	38
Мађари	2	35	18 - 17	44
Македонци	1	23	16 - 7	55
Немци	4	15	10 - 5	52
Пољаци	1	15	9 - 6	53
Роми	5	35	25 - 10	40
Румуни	4	19	15 - 8	49
Русини	7	23	13 - 6	44
Словаци	4	29	19 - 10	47

Украјинци	5	15	11 - 4	47
Хрвати	1	29	19 - 10	47
Црногорци	1	23	16 - 7	45
Чеси	3	15	8 - 7	49

Табела 1

Омбудсман је сачинио детаљну анализу ових избора која садржи резултате избора за чланове националног савета ашкалијске, буњевачке, грчке, египатске, мађарске, македонске, немачке, пољске, ромске, румунске, русинске, словачке, украјинске, хрватске, црногорске и чешке националне мањине (оних савета који имају седиште на територији АП Војводине), са приказом броја кандидованих изборних листа, броја чланова националних савета, полне и старосне структуре чланова, броја бирача уписаних у посебан бирачки списак и упоређењем излазности на изборима одржаним 2014. и 2018. године, те списком чланова националних савета којима су додељени мандати. Анализа је доступна на веб-адреси www.ombudsmanapv.org/riv/index.php/dokumenti/publikacije.html.

НАЦИОНАЛНА СТРУКТУРА ЗАПОСЛЕНИХ У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА

Пошто се поглавље VIII Акционог плана односи на одговарајућу заступљеност припадника националних мањина у јавном сектору и јавним предузећима, а имајући у виду чл. 77. Устава Републике Србије¹⁰, чл. 21. Закона о заштити права и слобода националних мањина¹¹, чл. 19. Закона о запосленима у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе¹², а полазећи од својих овлашћења која обухватају заштиту и унапређење људских и мањинских права, Омбудсман је од Службе за управљање људским ресурсима Покрајинске владе затражио податке о националној структури запослених за 2018. годину. Служба је на основу Одлуке о Служби за управљање људским ресурсима¹³ задужена за вођење кадровске евиденције о запосленима. Ово питање је ближе уређено Одлуком о кадровској евиденцији о запосленима¹⁴, а садржај персоналног досијеа запослених лица у покрајинским органима управе Одлуком о персоналном досијеу запосленог¹⁵. Персонални лист садржи рубрике о националној припадности и вероисповести (о којима изјашњавање није обавезно), као и о матерњем језику запосленог и језику на коме је завршио основно, средње и високо образовање.

Подаци прибављени од поменуте Службе које објављујемо у прилогу се односе на запослене у покрајинским органима управе на неодређено време и обухватају службенике на положају и на извршилачким радним местима, те намештенике, и то на дан 31. децембар 2018. године. У првој табели је преглед националне структуре запослених на неодређено време дат у бројевима, док су у другој табели исти ти подаци исказани процентуално.

¹⁰ „Службени гласник РС“, број 98/06.

¹¹ „Службени лист СРЈ“, број 11/02. и 57/02, „Службени гласник РС“, број 72/09. и 97/13.

¹² „Службени гласник РС“, број 21/16. и 113/17.

¹³ „Службени лист АПВ“, број 65/16

¹⁴ „Службени лист АПВ“, број 5/17,

¹⁵ „Службени лист АПВ“, број 5/17

Из прибављених података следи да је заступљеност запослених који су српске националности изнад њихове заступљености у укупном становништву Покрајине (72,94% према 66,76%), а то је случај и са Русинима (1,42% према 0,72%) и Црногорцима (2,14% према 1,15%). Највећа је подзаступљеност запослених мађарске националности (4,88% наспрам 13%), затим Рома (0,51% према 2,19%), Словака (1,53% према 2,60%), Хрвата (1,83% према 2,43%) и Румуна (0,92% према 1,32%). Занимљив је податак да се чак 12,61% запослених у покрајинским органима управе није изјаснио о својој националној припадности, док је проценат национално неизјашњених приликом пописа становништва износио 4,19%.

ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД (У БРОЈЕВИМА) НАЦИОНАЛНЕ СТРУКТУРЕ ЗАПАСЕНИХ НА НЕОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ (СЛУЖБЕНИКА НА ПОЛОЖАЈУ И НАИЗВРШИЛАЧКИМ РАДНИМ МЕСТИМА И НАМЕШТЕНИКА) У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА УПРАВЕ И СТРУЧНИМ СЛУЖБАМА ПОКРАЈИНСКЕ ВЛАДЕ НА ДАН 31.12.2018. ГОДИНЕ																												
Ред. бр.	ЗВАНИЧНИ ПОДАЦИ ЗА АПВ / НАЗИВ ОРГАНА	УКУПНО	СРБИ	АЛБАНИЦИ	БОШЊАЦИ	БУГАРИ	БУЊЕВЦИ	ВЛАСИ	ГОРАЊЦИ	УГОСПОВЕНИ	МАЂАРИ	МАКЕДОНЦИ	МУСЛИМАНИ	НЕМЦИ	РОМИ	РУМУНИ	РУСИ	РУСИНИ	СЛОВАЦИ	СЛОВЕНЦИ	УКРАЈИНЦИ	ХРВАТИ	ЦРНОГОРЦИ	ОСТАЛИ	НИСУ СЕ ИЗЈАСНИЛИ	РЕГИОНАЛНА ПРИПАДНОСТ	НЕПОЗНАТО	
1	Секретаријат Покрајинске владе	31	23								1	1				1									5			
2	Покрајински секретаријат за привреду и туризам	45	35								1						1					1				6		
3	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водoprивреду и шумарство	55	41								3					1		1	1			1				7		
4	Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице	85	37								12					4		3	6			3	4	1		15		
5	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу	32	21				1			1	3							1	1			2				3		
6	Покрајински секретаријат за здравство	68	57				1				2							1				1	1			5		
7	Покрајински секретаријат за финансије	70	58								1							1	1			2	1			6		
8	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштитну животне средине	49	34								4					1					1	1				8		
9	Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност	26	21								4															1		
10	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај	46	33								2						1					2				8		
11	Покрајински секретаријат за спорт и омладину	21	17								1											1				2		
12	Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама	43	29						1	3								2				1				7		
13	Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова	33	20												1	1						1	2			8		
14	Служба за реализацију програма развоја Аутономне покрајине Војводине	5	5																									
15	Служба за управљање људским ресурсима	7	7																									
16	Служба за интерну ревизију корисника буџетских средстава Аутономне покрајине Војводине	7	3																			2				2		
17	Управа за имовину Аутономне покрајине Војводине	15	11												1							1				2		
18	Управа за капитална улагања Аутономне покрајине Војводине	61	48								1							2			1	1	3			5		
19	Управа за заједничке послове покрајинских органа	262	203				1				10	1			3	1		3	4		1	2	1	2		30		
20	Дирекција за робне резерве Аутономне покрајине Војводине	15	12																							3		
21	Служба за буџетску инспекцију АПВ	7	2																			4				1		
	УКУПНО	983	717	0	0	0	2	0	0	2	48	2	0	0	5	9	0	14	0	15	0	3	18	21	3	124	0	0
	У процентима	100,00	72,94	0,00	0,00	0,00	0,20	0,00	0,00	0,20	4,88	0,20	0,00	0,00	0,51	0,92	0,00	1,42	1,53	0,00	0,31	1,83	2,14	0,31	0,31	12,61	0,00	0,00

Ред. бр.	ЗВАНИЧНИ ПОДАЦИ ЗА АПВ / НАЗИВ ОРГАНА	УКУПНО	СРБИ	АЛПАНИ	БОШЏАЦИ	БУГАРИ	БУЊЕВЦИ	ВЛАСИ	ГОРАЦИ	ЈУГОСЛОВЕНИ	МАЂАРИ	МАКЕДОНЦИ	МУСЛИМАНИ	НЕМЦИ	РОМИ	РУМУНИ	РУСИ	РУСИНИ	СЛОВАЦИ	СЛОВЕНЦИ	УКРАЈИНЦИ	ХРВАТИ	ЦРНОГОЈЦИ	ОСТАЛИ	НИСУ СЕ ИЗЈАСНИЛИ	РЕГИОНАЛНА ПРИПАДНОСТ	НЕПОЗНАТО
	Подаци према попису становништва, 2011.	100,00	66,76	0,12	0,04	0,08	0,85	0,01	0,06	0,63	13,00	0,54	0,17	0,17	2,19	1,32	0,06	0,72	2,60	0,09	0,22	2,43	1,15	0,35	4,19	1,48	0,77
	Збирни проценат за све директне кориснике	100,00	72,94	0,00	0,00	0,00	0,20	0,00	0,00	0,20	4,88	0,20	0,00	0,00	0,51	0,92	0,00	1,42	1,53	0,00	0,31	1,83	2,14	0,31	12,61	0,00	0,00
1	Секретаријат Покрајинске владе	100,00	74,19								3,23	3,23			3,23										16,13		
2	Покрајински секретаријат за привреду и туризам	100,00	77,78								2,22							2,22			2,22				13,33		
3	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	100,00	74,55								5,45				1,82			1,82	1,82				1,82		12,73		
4	Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице	100,00	43,53								14,12				4,71			3,53	7,06			3,53	4,71	1,18	17,65		
5	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу	100,00	65,63							3,13	9,38						3,13	3,13				6,25			9,38		
6	Покрајински секретаријат за здравство	100,00	83,82				1,47				2,94							1,47				1,47	1,47		7,35		
7	Покрајински секретаријат за финансије	100,00	82,86								1,43							1,43	1,43			2,86	1,43		8,57		
8	Покрајински секретаријат за урбанizam и заштитну животне средине	100,00	69,39								8,16				2,04						2,04	2,04			16,33		
9	Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност	100,00	80,77								15,38														3,85		
10	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај	100,00	71,74								4,35						2,17					4,35			17,39		
11	Покрајински секретаријат за спорт и омладину	100,00	80,95								4,76											4,76			9,52		
12	Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама	100,00	67,44							2,33	6,98							4,65				2,33			16,28		
13	Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова	100,00	60,61												3,03	3,03						3,03	6,06		24,24		
14	Служба за реализацију програма развоја Аутономне покрајине Војводине	100,00	100,00																								
15	Служба за управљање људским ресурсима	100,00	100,00																								
16	Служба за интерну ревизију корисника буџетских средстава Аутономне покрајине Војводине	100,00	42,86																						28,57		
17	Управа за имовину Аутономне покрајине Војводине	100,00	73,33																						13,33		
18	Управа за капитална улагања Аутономне покрајине Војводине	100,00	78,69								1,64							3,28			1,64	1,64	4,92		8,20		
19	Управа за заједничке послове покрајинских органа	100,00	77,48				0,38				3,82	0,38			1,15	0,38		1,15	1,53		0,38	0,76	0,38	0,76	11,45		
20	Дирекција за робне резерве Аутономне покрајине Војводине	100,00	80,00																						20,00		
21	Служба за буџетску инспекцију АП Војводине	100,00	28,57																						57,14		

КОНФЕРЕНЦИЈЕ И СТРУЧНИ СКУПОВИ

Омбудсман је средином априла у Новом Саду организовао дводневну међународну конференцију о језику, култури и идентитету са учесницима из Србије, Хрватске, Румуније, Мађарске и Немачке. Када је одлучено да језик, култура и идентитет буду тема конференције пошло се од чињенице да је реч о комплексном сету предмета од виталног интереса, како за појединце, тако и за етнокултурне заједнице, да за њихову елаборацију постоје компетентни саговорници, да су искуства у практиковању културне аутономије релевантна за измене и допуне закона о националним саветима и да измене закона треба да доведу до ефикаснијег функционисања савета и потпунијег остваривања мањинских права у овим областима.

Рад конференције био је организован у четири тематске целине. У оквиру прве целине, о језику и идентитету реферисало се из угла Европске повеље о регионалним или мањинским језицима (др Ранко Бугарски), глобализације (др Тибор Варади), Унескове листе угрожених језика (др Биљана Сикимић) психологије билингвалности (др Лајош Генц), књижевности и преводаштва (Зденка Валент Белић). Друга сесија је била посвећена неговању српског језика и очувању идентитета у суседним земљама, о чему су говорили представници српске националне мањине из Мађарске, Румуније и Хрватске. Трећа сесија се бавила употребом мањинских језика у правосуђу и управи, а учесницима конференције су предочена искуства Основног суда у Сенти, Градске управе у Суботици, покрајинске преводачке службе, вршења инспекцијског надзора над службеном употребом језика у АП Војводини, те искуства у употреби језика у кривичном поступку у суседној Мађарској. Четврта сесија, са највише излагача, била је посвећена активностима националних савета на очувању националног идентитета. О резултатима, али и проблемима са којима се савети суочавају говорили су председници, односно представници мађарског, хрватског, русинског, буњевачког, румунског, немачког, чешког, словачког и ромског националног савета. Ма колико да се мањинске заједнице у Војводини међусобно разликују, заједнички циљ свих савета је да створе што разуђенију идентитетску инфраструктуру, како би тежње припадника мањина за очувањем језика, културе и идентитета попримиле чврсто институционално упориште.

Проблеми су такође заједнички, а најчешће апострофирани су они финансијске природе. У више наврата је истицано да пројектно финансирање не обезбеђује дугорочно и стабилно финансирање мањинских активности – како издавачких, тако и свих других. Присутни су и кадровски проблеми, јер је тешко доћи до компетентних људи, а када се такви и пронађу, од њих се, због недостатка средстава, најчешће очекује волонтерски рад. Ове тешкоће су повезане и са неповољним демографским кретањима. Као и већинска, и мањинске заједнице се све више демографски тање, све су малобројније, а становништво је све старије. Имиграција с једне, и старење становништва, с друге стране, неповољно утичу на ниво културне репродукције националних мањина. На конференцији је упозорено да се све више пажње усмерава на фолклор, а све мање на уметничко стваралаштво. Наредни проблем се тиче (не)познавања људских и мањинских права. Овај проблем заједнички деле припадници мањина и већине. Боље познавање мањинских права учинило би припаднике већине осетљивијим на захтеве мањина, док би у случају припадника мањина умањило њихов страх и охрабрило их да своја права, пре свега она која се тичу образовања на матерњем језику, у већој мери „конзумирају“.

Ако набројаним тешкоћама додамо и оне које се односе на стереотипе, етничку дистанцу, заблуде - рецимо, у погледу двојезичности, али и многе друге, долазимо до закључка да живот у хетерогеном друштву није лак, али да има својих предности: пружа нам увид у достигнућа више култура, учи нас прихватању различитости, доприноси потпунијем развоју наших когнитивних способности, обогаћује наше искуство, изједначава наше почетне шансе, а при томе је и економски исплатив. Иако се понекад интерпретирају као конкурентски концепти, мултикултурализам и интеркултурализам су, због тога

што прихватају плурализам, у интересу хетерогених регија, каква је и Војводина. Ефикаснија експлоатација могућности које су иманентне хетерогеним заједницама пружа перспективу и наду људима, али нас уједно и обавезује на упорно супротстављање дискриминацији и свакој врсти искључивости.

На конференцији је констатовано да припадници националних мањина у вишенационалној средини попут наше треба да с поносом и одлучношћу чувају своју традицију, те негују своју културу и језик, јер они представљају битни део и богатство војвођанског етнокултурног мозаика, који може да остане права вредност само ако је саздан од свих његових саставних елемената који се додирују, допуњују и преплићу; да у вишенационалном окружењу однос према неком мањинском језику и култури зависи од односа већинског становништва према дотичној националној мањини. Толерантан и уважавајући став већинске популације према мањинској заједници је предуслов за опстанак њеног језика, неговање националне културе и очување идентитета; да је потребно превладати постојеће предрасуде мањина да је већина *a priori* непријатељски и подозриво расположена према мањинама, али исто тако и ону другу предрасуду да су мањине *a priori* непријатељски расположене према држави и да представљају реметилачки фактор, те да сваки захтев мањина значи корак ка отцепљењу; да другачији језик и културу не треба доживљавати као заверу или одсуство лојалности према домовини; да се постављени циљеви могу постићи превазилажењем страха од другачијег, страха од различитости и то подстицањем бољег међусобног упознавања, јер већ пуко познавање макар неких елемената туђе културе, свега неколико речи туђег језика изазива комфоријни осећај код човека; да је употреба матерњег језика једна од основних цивилизацијских тековина и људских права, а службена употреба мањинских језика означава један још виши ниво и Омбудсман, у оквиру својих овлашћења, има право и обавезу да будно прати остваривање овог права; да ће Омбудсман и даље предузимати акције усмерене на едукацију припадника националних заједница, јер је веома важно они знају која им права припадају и да их доследно користе, како се она не би обесмислила и маргинализовала, те да формирањем националних савета националних мањина, као облика мањинске културне аутономије, поред државе, управо ти национални савети имају могућност, али и задатак, да посвете посебну пажњу неговању традиције, културе и језика, а тиме уједно и очувању националног идентитета својих сународника, при чему у Омбудсману могу препознати искреног партнера у овим настојањима.

Омбудсман је у сарадњи са Центром за истраживање етничитета из Београда одржао у Новом Саду крајем фебруара округли сто посвећен делотворном учешћу националних мањина у раду органа јавне власти и јавних служби, настојећи да допринесе сагледавању стања у овој области. Учесницима су се обратили Горан Башић из Центра за истраживање етничитета, Иван Бошњак, државни секретар у Министарству државне управе и локалне самоуправе и Емил Лулић, представник Националног савета мађарске националне мањине. Састанку су присуствовали и представници националних савета мађарске, хрватске и ромске националне мањине, Покрајинског секретаријата за образовање, управу, прописе и националне мањине – националне заједнице, Удружења локалних омбудсмана Србије, Мисије ОЕБС-а у Србији, општине Шид, те заменици и сарадници омбудсмана.

Округли сто је организован у вези са пројектом Делотворна заступљеност националних мањина у раду органа власти и јавних служби, који спроводи Центар за истраживање етничитета, Координација националних савета националних мањина и Министарство државне управе и локалне самоуправе, чији је циљ утврђивање предлога одрживих решења за унапређење заступљености националних мањина у јавном сектору. Као израз сврсисходног запошљавања припадника националних мањина, што није пуко задовољење просте математичке формуле која се огледа у пропорционалности односа броја запослених, Омбудсман је препознао потребу и целисходност ангажовања припадника нарочито осетљивих и рањивих друштвених група, чија сензибилисаност - која произлази из познавања миљеа из којих долазе, али и стручног образовања, - може квалитативно унапредити рад органа специфичних

надлежности. У том смислу, Омбудсман је, као самосталан и независан орган који се стара о заштити и унапређењу људских и мањинских права, у сарадњи са Ромским образовним фондом из Београда ангажовао дипломирану правницу, припадницу ромске националне мањине на шестомесечни рад у институцији.

Резултат двогодишњег рада на горе поменутом пројекту је публикација под називом „Учешће националних мањина у друштвеном и политичком животу Србије“, која је крајем јуна у присуству аналитичара и сарадника Центра, представника националних савета, Канцеларије за људска и мањинска права, покрајинских органа и невладиних организација представљена на националној конференцији одржаној у просторијама Националног савета мађарске националне мањине у Суботици. Том приликом је презентована анализа стања са препорукама у вези са унапређењем права националних мањина у овој области, која је од суштинског значаја за њихову друштвену интеграцију. Први део конференције је био посвећен учешћу припадника националних мањина у јавним службама, а други део њиховом учешћу у политичком животу, с циљем да се укаже на потребе за променама у политици мултикултуралности у Србији, да се сегрегативна мултикултуралност кроз политичке, правне и друштвене промене прилагоди мултиетничности земље и замени политиком интеграције, јер је Србија још увек само збир мноштва мултикултуралних заједница, чији припадници једни о другима не знају много, а предрасуде су поводи за етничко удаљавање и дискриминацију. Још увек нису створени услови за делотворно учешће националних мањина у јавном и политичком животу, правно није уређена њихова заступљеност у представничким, извршним и судским органима, а у раду органа јавних власти заступљеност није постигнута на начин на који упућују међународни стандарди и Устав Републике Србије, што представља препреку интеграцији. Влада је усвојила Акциони план за поглавље 23 и обавезала се да ће уредити демократску партиципацију националних мањина. Неке мере, запошљавање и вођење евиденције о националној структури запослених у управи и судству иду у прилог интегративној политици Владе, али се ове евиденције не воде доследно, а статистички подаци нису јавно доступни. Објективан проблем представља и забрана запошљавања. Упркос настојањима да се ова питања уреде, остаје још доста правног и политичког простора за напредак, јер се делотворним учешћем националних мањина у раду администрације и политичком животу подстиче интеграција националних мањина, јача друштвена кохезија и стабилност. У политичком смислу, средства за то су децентрализација, различити облици аутономија, преношење овлашћења на мањинске самоуправе, прилагођавање изборног и политичког система и други одговарајући алати.

Заменик омбудсмана за права националних мањина учествовао је у раду округлог стола под називом „Савети за међунационалне односе и права мањина у локалној заједници“, који је у октобру у организацији Центра за развој цивилног друштва из Зрењанина, одржан у Ечки. Организацијом овог округлог стола ЦРЦД је започео реализацију пројекта „Глас заједнице о ЕУ интеграцијама – Подстицај дијалогу ОЦД и локалних власти око јавних политика“, чији је циљ да се грађанима приближе европске интеграције, како би они у њима препознали своје виталне интересе – квалитетнији живот, ефикасније функционисање институција, пре свега савета за међунационалне односе и потпуније остваривање људских и мањинских права. Пројектом је обухваћено пет војвођанских локалних самоуправа - Житиште, Бачка Топола, Бачки Петровац, Темерин и Зрењанин и у његову реализацију су, поред Омбудсмана, укључени и представници Министарства државне управе и локалне самоуправе, Канцеларије за људска и мањинска права, Заштитника грађана и Мисије ОЕБС-а. Као наставак досадашњих активности, у новембру месецу су Омбудсман и Центар за развој цивилног друштва потписали у Новом Саду споразум о сарадњи. Обе стране потписнице споразума су на овај начин исказале међусобно поштовање и поверење у области заштите људских и мањинских права. Споразум предвиђа сарадњу кроз заједничке истраживачке, едукативне и издавачке делатности.

ИСТРАЖИВАЊА

ЗАСТУПЉЕНОСТ ЈЕЗИКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У СЛУЖБЕНОЈ УПОТРЕБИ НА ЗВАНИЧНИМ ИНТЕРНЕТ-ПРЕЗЕНТАЦИЈАМА ПОКРАЈИНСКИХ ОРГАНА И ЈЕДИНИЦА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

Ради провере реализације циљева из Стратегије реформе и развоја покрајинске управе и једнаке доступности електронских услуга како припадницима већинског народа, тако и припадницима националних мањина, Омбудсман је у другој половини 2018. године спровео истраживање у оквиру којег је прегледао званичне интернет-презентације Скупштине АП Војводине, Покрајинске владе и покрајинских органа управе, те презентације јединица локалне самоуправе на територији АП Војводине ради упознавања структуре и садржаја основних информација које њихови сајтови нуде, те обима и врсте услуга електронске управе, са посебним нагласком на заступљеност садржаја на језицима и писмима националних мањина који су на територији одређене јединице локалне самоуправе у службеној употреби, у светлу остваривања права припадника националних мањина на обавештеност на матерњем језику и права на службену употребу њиховог језика и писма.

Према члану 24. Статута Аутономне покрајине Војводине, поред српског језика и ћириличног писма, у органима АП Војводине су у равноправној службеној употреби и мађарски, словачки, хрватски, румунски и русински језик и њихова писма, у складу са законом. На званичним интернет-презентацијама Скупштине АПВ и Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице се ова одредба доследно поштује и њихови сајтови су, поред српског језика, доступни на свим језицима националних мањина који су у службеној употреби у раду покрајинских органа. На сајтовима Покрајинског секретаријата за финансије и Покрајинског секретаријата за спорт и омладину су на језицима националних мањина доступни (само) њихови информатори о раду. На званичним веб-сајтовима осталих покрајинских органа језици националних мањина нису заступљени.

У зависности од састава локалног становништва, у 45 јединица локалне самоуправе на територији АП Војводине су, поред српског, у равноправној употреби и мађарски, словачки, румунски, русински, хрватски, чешки, црногорски, македонски и бугарски језик.

На основу добијених резултата се може закључити да већина јединица локалне самоуправе на званичним интернет-презентацијама не поштује прописе о службеној употреби оних језика и писама националних мањина које су утврдиле својим статутом. Тиме се угрожава и право припадника националних мањина на обавештеност на њиховом матерњем језику, односно већина јединица локалне самоуправе на својој територији припадницима националних мањина на овај начин не омогућује остваривање зајемчених језичких права. Изузетак и пример добре праксе представља службено (српско-мађарско-хрватско) трилингвални град Суботица и општине из области Потисја (Кањижа, Сента, Ада, Бечеј) у којима је у службеној употреби и мађарски језик, као и општина Бачки Петровац и Стара Пазова, са службеном употребом словачког језика и писма. Иначе, званични сајтови су ретко доступни и на језицима мањинске популације, а ако јесу, најчешће је то мађарски језик.

Верзије текстова на мањинским језицима – са изузетком горе наведених добрих примера, – су у већини случајева веома лоши преводи и врве од синтактичких, термилолошких и правописних грешака. Неретко се ради о пуким „машинским (гугл) преводима“, који су неразумљиви, практично неупотребљиви и бескорисни и постављени само форме ради. Уочена је појава да се само поједини сегменти званичне презентације појављују и у преведеној варијанти.

У погледу српског језика, безмало су сви сајтови доступни како у ћириличној, тако и латиничкој верзији, независно од статутарних одредби које се односе на врсту писма српског језика у службеној употреби. Међутим, постоје и такве општине, које су својим статутом поред ћириличног утврдиле и службену употребу латиничког писма, али су своје званичне презентације поставиле само у ћириличној варијанти (Бач, Житиште, Ковачица).

Неке од званичних презентација нуде и верзију на енглеском језику, али се често тим опцијама не може приступити. Нема ни једног примера да је целокупни садржај веб-странице преведен и на тај језик. На сајту једне јединице локалне самоуправе (Бач) су основни контакт-подаци дати и на кинеском и арапском језику, а званична презентација општине Рума упућује на могућност избора међу чак 23 страна језика, али се ради о машинским преводима, који су безмало неупотребљиви.

Имајући у виду резултате до којих се дошло прегледом званичних веб-страница свих јединица локалне самоуправе на територији АП Војводине из аспекта њиховог поштовања статутарних одредаба о језицима и писмима уведеним у службену употребу и могућности остваривања права припадника националних мањина на обавештеност на њиховом матерњем језику, као и остваривања њихових језичких права нарочито у комуникацији са органима локалне самоуправе, Омбудсман је покрајинским органима, односно јединицама локалне самоуправе упутио следеће препоруке:

1. Омбудсман, као пример добре праксе у покрајинским органима и као пример доследног уважавања правних правила која се односе на службену употребу језика националних мањина посебно истиче званичну веб-страницу Скупштине Аутономне покрајине Војводине и Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице.
2. Препоручује се осталим покрајинским органима да у складу са Стратегијом реформе и развоја покрајинске управе приступе изради својих званичних интернет-презентација и на језицима националних мањина који су у службеној употреби у њиховом раду, при чему до постизања потпуне вишејезичности приоритет треба дати оним садржајима који се односе на информације од интереса за јавност.
3. Као добри примери, који уважавају статутарне одредбе о језицима и писмима националних мањина уведеним у службену употребу у јединицама локалне самоуправе могу да послуже званичне интернет-презентације града Суботице, општине Ада, Бачки Петровац, Бечеј, Кањижа и Сента.
4. Препоручује се општини Алибунар, Апатин, Бач, Бачка Паланка, Бела Црква, Беочин, Врбас, граду Вршцу, општини Жабал, граду Зрењанину и Кикинди, општини Ковачица, Ковин, Кула, Нови Бечеј, граду Новом Саду, општини Озаци, Пландиште, Сечањ, граду Сомбору и општини Шид да своје интернет-презентације израде и поставе и на језицима националних мањина, чију су службену употребу утврдили.
5. Препоручује се општинама Бачка Топола и Мали Иђош да своје званичне презентације израде и поставе на свим језицима националних мањина чију су службену употребу утврдили.
6. Препоручује се јединицама локалне самоуправе да своје интернет-презентације на језицима националних мањина израде у идентичном облику и са садржином која одговара тексту постављеном на српском језику и писму. До постизања овог циља, препоручује се да се као први корак преведу барем информације о услугама електронске управе и садржаји који су од

посебног значаја за грађане. У јединицама локалне самоуправе у којима је установљена институција заштитника грађана требало би уочљиво означити одговарајући линк.

7. Ради обезбеђивања језички исправних и квалитетних превода, препоручује се јединицама локалне самоуправе да израду текстова на језицима националних мањина повере стручним лицима (тумачима, преводиоцима, агенцијама) и да у ту сврху не користе аутоматске рачунарске програме, јер су такви преводи непотпуни, неразумљиви и неупотребљиви и грађанима не могу пренети жељену информацију.
8. Препоручује се општинама и градовима да на видном месту јасно назначе језичке опције које постоје на њиховим званичним сајтовима, те да ради лакшег сналажења и бржег проналажења жељених садржаја логички разврстају секције у оквиру главних категорија.
9. Препоручује се свим јединицама локалне самоуправе да за особе с инвалидитетом (нарочито с оштећењима вида и слуха) макар најосновније садржаје интернет-презентације рада јавних служби учине доступним и у прилагођеном формату.

ПОЗНАВАЊЕ ЈЕЗИКА И ПИСАМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА КОЈИ СУ У РАВНОПРАВНОЈ СЛУЖБЕНОЈ УПОТРЕБИ У ОРГАНИМА ПОКРАЈИНСКЕ УПРАВЕ

У складу са планом рада праћена је примена Закона о запосленима у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе, нарочито из аспекта систематизација радних места, познавања језика националне мањине и пропорционалног запошљавања у складу са националним саставом становништва. У склопу овога спроведено је истраживања са анализом правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места покрајинских органа управе (из аспекта прописивања познавања језика националне мањине као услова за обављање послова на одређеним радним местима).

На основу својих овлашћења, Омбудсман је 2015. године прикупио информације о употреби језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима Аутономне покрајине Војводине и спровео истраживање о томе у којој мери запослени у покрајинским секретаријатима, као делу покрајинске управе, владају језицима националних мањина, да ли је познавање језика који су у службеној употреби у органима АП Војводине услов за заснивање радног односа на одређеним радним местима, као и на који начин су запослени доказивали да владају одређеним језиком. Омбудсман је сматрао целисходним да 2018. године поново мапира постојање и поштовање критеријума познавања језика националних мањина од стране запослених у покрајинским органима управе и да предложи решења која би унапредила актуелно стање.

Омбудсман је од 15 покрајинских секретаријата затражио достављање правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места. Поред тога, прикупљени су и подаци о броју запослених који владају неким од језика који су у службеној употреби у органима АП Војводине и информације о доказима којима су запослени потврдили знање језика националне мањине.

Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних места доставили су следећи органи покрајинске управе:

- Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама
- Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице

- Покрајински секретаријат за финансије
- Покрајински секретаријат за здравство
- Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова
- Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
- Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине
- Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај
- Покрајински секретаријат за спорт и омладину
- Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност
- Покрајински секретаријат за привреду и туризам
- Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
- Секретаријат Покрајинске владе
- Служба за управљање људским ресурсима
- Управа за заједничке послове покрајинских органа

Имајући у виду правни оквир, може се констатовати да је област службене употребе језика и писама националних мањина као и одговарајућа заступљеност припадника националних мањина у органима власти задовољавајуће регулисана. Уставна одредба, према којој ће се, при запошљавању „водити рачуна“ о националном саставу становништва и одговарајућој заступљености припадника националних мањина одговара оквирном карактеру тих одредби које је требало додатно разрадити у законима. Међутим, већина закона садржи идентичну или сличну одредбу, без разрађеног механизма за спровођење ове уставне гаранције. Недостатак разраде ове уставне гаранције јесте један од разлога немогућности примене, односно недовољне примене овог правила.

Статут АП Војводине, поред констатације да ће се у покрајинским органима и службама које оснива АП Војводина при запошљавању водити рачуна о националном саставу становништва и одговарајућој заступљености припадника националних мањина, уводи обавезу Покрајинске владе да предузима посебне мере и активности у случају постојања значајније несразмерне заступљености припадника националних мањина у покрајинским органима. Остаје отворено питање шта се подразумева под значајнијом несразмером, који орган то процењује и у ком поступку, и какве посебне мере може да предузме.

Овогодишње истраживање је показало да је од 15 посматраних органа покрајинске управе само у њих 3 (Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама, Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице, Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу) општим актом прописано познавање језика националне мањине као посебан услов за рад на одређеним радним местима, док је према подацима прикупљеним током 2015. године од 13 посматраних органа у њих 5 општим актом било прописано познавање језика националне мањине.

Након упућивања препорука формулисаних на основу резултата истраживања спроведеног 2015. године, Омбудсман је очекивао да ће се оне у разумној мери применити приликом доношења нових правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у органима покрајинске управе, али напредак није уочен.

Занемарени су и програмски циљеви из стратешких аката усмерени ка превазилажењу подзаступљености припадника националних мањина у органима јавне власти, што је посредно повезано и са могућношћу остваривања права припадника националних мањина на службену употребу њиховог језика у комуникацији и вођењу поступака пред тим органима.

Омбудсман је више пута указивао на то да није адекватно решење да се познавање језика националне мањине постави алтернативно са познавањем страног језика, пошто то сужава службену употребу језика националних мањина и права припадника националних мањина остају декларативна и није у функцији обезбеђивања одговарајуће заступљености припадника националних мањина.

У покрајинској управи је недовољан број запослених који владају језиком и писмом националних мањина и који су оспособљени да воде поступке и комуницирају са грађанима на оним језицима националних мањина који су у службеној употреби у органима АП Војводине. Упркос процесу придруживања Европској унији и даље се не води рачуна о томе да одговарајући број запослених који воде управне поступке влада језицима националних мањина који су у службеној употреби у АП Војводини. Сматрамо да је прописивање знања језика националних мањина који су у службеној употреби у раду покрајинских органа изузетно подобан механизам којим се истовремено доприноси сразмерној заступљености припадника мањинских националних заједница у структури покрајинских службеника и обезбеђује право припадника националних мањина на службену употребу матерњег језика.

На основу резултата спроведеног истраживања Омбудсман је, у циљу унапређења стања у области службене употребе језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима АП Војводине, покрајинским органима чије правилнике о систематизацији је анализирао упутио следеће препоруке:

1. Потребно је да покрајински органи управе изврше детаљну анализу радних места у својим правилницима о унутрашњој организацији и систематизацији радних места и утврде на којим радним местима се писмена и усмена комуникација са грађанима обавља као редован посао, односно на којим радним местима запослени воде управне поступке;
2. Потребно је да се изменама и допунама правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места на радним местима на којима се комуникација са грађанима обавља као редован посао и на којим запослени воде управне поступке за одговарајући број радних места као услов предвиди знање језика националних мањина који су у службеној употреби;
3. Изменама и допунама правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места пожељно је уредити и који ниво знања језика националне мањине је потребан као услов за распоређивање на одређено радно место;
4. Потребно је уредити начин доказивања знања језика националне мањине, а посебно начин доказивања познавања стручне правне терминологије на радним местима на којима запослени воде управне поступке;

5. Приликом заснивања радног односа потребно је посветити посебну пажњу осигурању адекватне заступљености припадника националних мањина у органима управе и промовисању запошљавања службеника који су стручни у одговарајућим језицима у складу са препорукама из Трећег мишљења Саветодавног комитета за Србију.

ИЗВЕШТАЈИ, КОНСУЛТАЦИЈЕ, ПОСЕТЕ, ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ, МЕДИЈИ

Омбудсман, као један од носилаца активности на реализацији Акционог плана за преговарачко поглавље 23. са Европском унијом, има обавезу да Канцеларији за људска и мањинска права Владе Републике Србије доставља кварталне извештаје о спровођењу активности Акционог плана чији је носилац, а оне се односе на брзо и детаљно одговарање на налазе и препоруке Заштитника грађана и Покрајинског омбудсмана у свим случајевима који утичу на права припадника националних мањина, али и на обезбеђење адекватне подршке овим институцијама, како би се осигурала ефикасна обрада достављених притужби и како би оне биле доступне припадницима националних мањина. У извештајном периоду, Омбудсман је Канцеларији благовремено доставио сва четири тромесечна извештаја за претходну годину и редовно присуствовао презентацијама кварталних извештаја које је припремила Канцеларија.

Република Србија се, сходно одредбама члана 25. Оквирне конвенције за заштиту националних мањина обавезала да периодично доставља генералном секретару Савета Европе извештаје о законодавним и другим мерама предузетим у циљу остваривања принципа утврђених у овом међународном уговору, те је Омбудсман у априлу месецу Канцеларији за људска и мањинска права доставио свој прилог за израду Четвртог периодичног извештаја о спровођењу ове конвенције (за период од 2012. до 2016. године) који обухвата одговоре на препоруке из трећег циклуса мониторинга и друге релевантне информације за израду извештаја.

Канцеларија за људска и мањинска права је у оквиру своје надлежности која се односи на припрему и израду периодичних извештаја о основним међународним уговорима за заштиту људских права формирала Радну групу за израду Трећег периодичног извештаја о примени Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, а заменик покрајинског омбудсмана је члан поменуте радне групе, која свој први састанак одржала у октобру месецу и почела рад на припреми извештаја.

Заменик покрајинског омбудсмана је учествовао на стручно-политичким консултацијама Форума за етничке односе са представницима најважнијих скупштинских, владиних и независних актера у оквиру пројекта „Интегративне политике и положај националних мањина“ на тему Улога националних мањина у билатералним односима Србије и суседних земаља – чланица ЕУ. Резултат пројекта је објављивање истоименог „полиси-пејпера“, а претходила му је израда публикације „Изазови мањинске политике у билатералној и регионалној сарадњи“. Узето је учешће и на другим скуповима и округлим столовима у организацији Форума за етничке односе и Фондације за отворено друштво који су били посвећени изградњи законодавног оквира интегративне политике, изради алтернативног извештаја о заштити права националних мањина у Србији и сличним темама. Представници Омбудсмана су присуствовали и скуповима које су организовали Независно друштво новинара Војводине, Центар за развој цивилног друштва (представљање пројекта усмереног на боље упознавање и јачање толеранције међу младима), као и конференцији Центра за регионализам посвећеној економским факторима и утицају на положај националних мањина у локалним заједницама.

Представница Омбудсмана је крајем јула учествовала на обуци и састанку чланова међусекторске радне групе, коју је у Ади организовала Канцеларија за инклузију Рома уз финансијску подршку

Европске уније. Радионица је била усмерена на примену стратешког приступа и партиципативне методе у изради Акционог плана за унапређење јавних услуга у области активирања Рома на тржишту рада у АП Војводини.

Заменик покрајинског омбудсмана је учествовао у посетама које је Омбудсман организовао јединицама локалне самоуправе у којима није изабран локални омбудсман (Сента, Пландиште, Врбас). Теме разговора су се односиле и на остваривање права припадника националних мањина, нарочито у области образовања, културе, информисања и службене употребе језика и писама. Посета Сенти је искоришћена и за обилазак Завода за културу војвођанских Мађара. Заменик покрајинског омбудсмана за права националних мањина је са замеником за права детета у фебруару посетио Сонту, етнички мешовито насеље у општини Апатин, где живе припадници неколико националних заједница – Срби, Мађари, Румуни, Роми, Југословени, Немци и припадници хрватске заједнице, која је и најбројнија. Посетом Сонти, представници Омбудсмана су се упознали са стањем људских права у овој заједници и у разговору са представницима месне самоуправе и основне школе „Иван Горан Ковачић“ стекли потпунији увид у остваривање мањинских права, права детета, равноправности, вишејезичности и мултикултуралности.

Заменик покрајинског омбудсмана за права националних мањина и заменица за равноправност полова су током априла и маја месеца посетили националне савете словачке, буњевачке, мађарске, хрватске, немачке и румунске националне мањине и информисали се о раду тих органа мањинске самоуправе, о њиховом учешћу у креирању измена и допуна мањинских закона, проблемима у раду, припремама за изборе за чланове националних савета, заступљеност жена у саветима и могућим областима сарадње.

Поред поступања по притужбама грађана, и током 2018. године Омбудсман је пратио медијске напise и на основу сазнања из других извора покренуо поступке, када је оценио да је дошло до повреде мањинских права. Тако је у 2018. години у више наврата покренут поступак по сопственој иницијативи, у највећем броју случајева из области службене употребе језика и писама националних мањина. У оквиру овлашћења, као и претходних година, континуирано су праћени међунационални односи у Војводини. Омбудсман је по сопственој иницијативи покренуо поступак прикупљања информација у вези са догађајима у Новом Саду, када су у ноћи између 6. и 7. октобра четири нападача претукла двојицу младића албанске националности од којих је један примљен у Клинички центар Војводине са тешким телесним повредама опасним по живот. Одговорност за овај напад је затражио и сам државни врх. Омбудсман је, попут многих других, издао саопштење у којем је најоштрије осудио све облике насиља, а нарочито инциденте који су усмерени ка припадницима друге националности, истакавши да подржава надлежне органе у њиховом раду на откривању починилаца. Након интензивне истраге новосадска полиција је идентификовала нападаче и поднела кривичне пријаве надлежном тужилаштву у Новом Саду. Омбудсман оштро осуђује и дискриминаторско понашање према Наташи Тасић Кнежевић у једном супермаркету у Новом Саду.

Од медијских активности поменућемо одговоре на питања Војвођанског истраживачко-аналитичког центра Независног друштва новинара Војводине о улози омбудсмана у изради Акционог плана за преговарачко поглавље 23 и стању о овој области, као и радио-интервју за Радио „Панон“ из Суботице поводом Међународног дана људских права.

ПРИМЕРИ ПРИТУЖБИ

У области заштите права националних мањина у 2018. години је формирано укупно 36 предмета, од тога више од половине по сопственој иницијативи.

ПРИМЕР 1:

Омбудсману се обратио Д. Г. притужбом на рад матичарске службе Градске управе Кикинда, због непоштовања права на службену употребу мађарског језика. Подносилац притужбе наводи да је на питање да ли је у Кикинди могуће добити изводе из матичних књига на двојезичном обрасцу на мађарском и српском језику добио негативан одговор. Из приложених докумената се види да је заменица матичара путем електронске поште обавестила странку да град Кикинда већ две године не издаје двојезичне изводе. Како се наводи изводи се могу добити „на домаћем обрасцу, на ћириличном писму“.

Омбудсман је надлежном органу скренуо пажњу да је тачком 137 Упутства о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига („Службени гласник РС”, бр. 109/09, 4/10, 10/10, 25/11, 5/13 и 94/13) прописано да се у јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби језик припадника националне мањине, обрасци извода из матичних књига штампају двојезично, на српском језику ћириличким писмом и на језику и писму оне националне мањине чији је језик у службеној употреби. Текст рубрика на језику и писму припадника националне мањине исписује се испод текста на српском језику, истим обликом и величином слова. Будући да је у члану 6. Статута града Кикинда („Службени лист града Кикинда“, бр. 1/16 и 17/16 – пречишћен текст) предвиђено да је у граду у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо, а у насељеним местима Банатска Топола, Кикинда, Руско Село и Сајан и мађарски језик и писмо, градска управа је дужна да обезбеди двојезичке обрасце извода из матичних књига, те да странкама, на њихов захтев, изводе из матичних књига издаје на одговарајућим двојезичким обрасцима. У конкретном случају Градска управа Кикинда је била дужна да на захтев странке извод из матичних књига изда на двојезичком обрасцу.

Из изјашњења Градске управе града Кикинда може се закључити да постоји криво поимање појма „двојезичког извода из матичних књига“ и „извода из матичних књига на двојезичком обрасцу“. Први, тј. двојезички изводи из матичних књига су на територији АП Војводине издавани ранијих година. Такав извод означава извод који је издат на двојезичком обрасцу и у којем су сви подаци (сва имена, називи насељених места рођења, пребивалишта, смрти, па и све клаузуле у накнадним уписима и забелешкама) паралелно исписани двојезички. Издавање таквих извода из матичних књига (са кумулативним стицајем и двојезички одштампаног обрасца и двојезичког исписивања свих унетих података) предвиђала је Покрајинска скупштинска одлука о вишејезичким обрасцима извода из матичних књига и о начину уписа у исте („Службени лист АПВ”, бр. 1/01, 8/03 и 18/09). Престанком важења поменуте одлуке, престало је и издавање двојезичких извода из матичних књига.

Самим тим, правни основ за издавање извода на двојезичком обрасцу није покрајинска одлука која је престала да важи (на шта се у изјашњењу Градска управа позива), већ је издавање извода из матичних књига регулисано важећим Упутством о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига, према којој се у оним јединицама локалне самоуправе у којима је у службеној употреби и језик националне мањине, на захтев странке изводи из матичних књига издају (и) на двојезичком обрасцу. Не ради се, дакле, о двојезичком изводу, већ само о изводу чији је образац одштампан двојезички, тј. у којем су називи рубрика испод текста на српском језику одштампани и на мањинском језику који је у службеној употреби. Рубрике се у њему попуњавају само на српском језику ћириличким писмом, са изузетком личног имена, који се наводи и у оригиналном облику (под условом да је у том облику извршен и основни упис у матичној књизи). Уз изјашњење су достављене и фотокопије два извода. У приложеним изводима је лично име додуше уписано и у оригиналном облику, али они тиме не постају ни *двојезички* изводи, нити изводи на *двојезичком*

обрасцу. Да би то били, потребно их је издати на двојезичком обрасцу, у складу са обавезом предвиђеном у поменутом упутству.

Имајући у виду члан 6. Статута града Кикинда, Омбудсман је Градској управи наложио да у што скорије време наручи довољан број двојезичких образаца извода из матичних књига и тиме обезбеди да се, у складу са Упутством о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига, на захтев странака изводи издају на таквим обрасцима.

ПРИМЕР 2:

Омбудсман је примио притужбу Националног савета румунске националне мањине, у којој се указује на то да су на улазу и на излазу у насељеном месту Ковин постављене табле на којима је назив општине исписан само на српском језику ћириличким и латиничким писмом. У допуни захтева се наводи да традиционални називи насељених места на румунском језику и писму нису истакнути ни на таблама за Делиблато и Мраморак. На територији општине Ковин живе и припадници румунске и мађарске националне мањине и према статуту општине, у складу са законом, поред српског језика и ћириличног писма у службеној употреби су истовремено и румунски језик и мађарски језик и писмо.

Омбудсман је упутио захтев за изјашњење Општинској управи Ковин, као и Покрајинском секретаријату за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице.

У изјашњењу Општинске управе се наводи да општина Ковин сваке године конкурише код Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине, и са одобреним средствима континуирано врши обележавање улаза у насељено место, улица и тргова на језицима националних мањина на територији насељеног места Ковин. Омбудсман је надлежном општинском органу указао на то да службену употребу језика и писма националних мањина прописује јединица локалне самоуправе својим статутом, чиме преузима и одређене обавезе која из тога проистекну. Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице додељује подстицајна средства ради унапређења (а не потпуног финансирања) вишејезичности у јединицама локалне самоуправе, али јединица локалне самоуправе своју обавезу обезбеђивања права припадника националних мањина на службену употребу језика не може везивати, а степен њихове ефикасности условљавати и лимитирати са успешношћу конкурисања, односно да конкурс надлежног покрајинског секретаријата не може представљати једини извор финансирања у овој области, већ и општина мора да обезбеди одређена средства за ту намену. Имајући у виду да се Национални савет румунске националне мањине жалио и на то да традиционални називи насељених места на румунском језику и писму нису истакнути ни на таблама у Делиблату и Мраморку указано је и на то да се обавеза јединице локалне самоуправе на обезбеђивања права припадника националних мањина на службену употребу њиховог језика односи на читаву територију те локалне самоуправе, у конкретном случају територију општине Ковин, а не само на насељено место Ковин. Омбудсман је изразио наду да ће Општинска управа општине Ковин предузети неопходне кораке, те да ће се на територији општине поставити табле са ознаком назива насељених места на којима ће натписи бити истакнути у складу са законом и статутом општине.

У изјашњењу надлежног секретаријата је истакнуто да је саветник за инспекцијски надзор извршио службену саветодавну посету над применом службене употребе језика и писама у Општинској управи Ковин и том приликом изрекао мере за отклањање неправилности. Поред тога, секретаријат се обратио и ЈП „Путеви Србије“ и тражио обавештење о предузетим мерама и радњама на исправљању уочених неправилности у вези са означавањем назива насељених места на путевима за које је наведено предузеће надлежно. ЈП „Путеви Србије“ је од надлежног секретаријата тражио одређене податке, конкретно извод из статута свих јединица локалних самоуправа у којима је уведена равноправна службена употреба језика и писма националних мањина са српским језиком, са тачним начином исписивања назива свих насељених места кроз које пролазе државни путеви. По приспећу тражених података, у складу са важећом категоризацијом државних путева, ЈП „Путеви

Србије“ ће приступити изради пројектних решења за постављање предметних саобраћајних знакова, као и прибављању решења о сагласности Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре и постављању истих, наводи се у допису надлежног јавног предузећа.

ПРИМЕР 3:

Национални савет румунске националне мањине се обратио Омбудсману и притужбом на рад Општинске управе Сечањ. У истој се указује на то да је у насељеном месту Сутјеска (општина Сечањ) уклоњена табла на којој је назив насељеног места био исписан и на румунском језику. Истиче се да је Национални савет румунске националне мањине још у јуну 2003. године утврдио традиционалне називе насељених места на румунском језику, и да су табле на којој је исписан и румунски назив (Sărcia) постављене тек у августу 2017. године. Крајем априла 2018. године неке табле са натписом и на румунском језику су уклоњене и постављене су нове табле са ознаком назива насељеног места само на српском језику, на ћириличком и латиничком писму.

Омбудсман је приликом разматрања притужбе уочио да на таблама које означавају назив насељеног места Сутјеска традиционалан назив није исписан ни на румунском, ни на мађарском језику. На основу приложених фотографија се могло закључити да је на таблама назив насељеног места истакнут само на српском језику, и то ћириличким и латиничким писмом. На територији општине Сечањ, према статуту општине, у складу са законом, поред српског језика и ћириличног писма у службеној употреби су истовремено и румунски и мађарски језик и њихова писма.

На захтев Омбудсмана изјашњење су доставили Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, као и Општинска управа општине Сечањ.

У изјашњењу надлежног секретаријата се истиче да је самостални саветник за инспекцијски надзор извршио службену саветодавну посету и контролисао примену службене употребе језика и писама у општини Сечањ, а том приликом је извршена и провера постављених табли са означавањем назива насељеног места Сутјеска. Указано је на уочене неправилности и предочене могућности за превазилажење истих, при чему је истакнута обавеза постављања табли са називима насељеног места у складу са Статутом општине Сечањ и прописима којима се уређује службена употреба језика и писама, као и на то да је потребно да се општина обрати ЈП „Путеви Србије“ ради постављања исправних табли када је реч о државним путевима. Поред наведеног и секретаријат се обратио наведеном јавном предузећу захтевом да се табле са називима места на државним путевима које одржава наведено предузеће поставе у складу са Статутом општине Сечањ.

Општинска управа општине Сечањ је у свом изјашњењу навела да су у августу 2017. године, на захтев и о трошку општине Сечањ, у насељеном месту Сутјеска постављене табле са ознаком назива насељеног места на српском језику, на ћириличком и латиничком писму, и на румунском језику. Истакнуто је да су те табле у априлу 2018. године по налогу ЈП „Путеви Србије“ замењене новим таблама на којим је назив насељеног места истакнут на српском језику, на ћириличком и латиничком писму. Приликом састанка представници наведеног јавног предузећа су изнели образложење да се табле налазе на деоници државног пута IV реда који је у њиховој надлежности, те да су поступили у складу са Правилником о саобраћајној сигнализацији. У изјашњењу се на крају истиче да ће се општина Сечањ, када је реч о државним путевима, обратити ЈП „Путеви Србије“ захтевом за постављање табли у складу са статутом општине и прописима којима се уређује службена употреба језика и писама.

У складу са својим надлежностима у области остваривања права на службену употребу језика и писма националних мањина, Омбудсман ће и убудуће пратити примену прописа којима се уређује службена употреба језика и писама и по потреби предлагати мере за отклањање неправилности.

ПРАВА ДЕТЕТА

УВОД

С обзиром на обавезу да континуирано надгледа и прати примену међународних уговора, стандарда и прописа из области људских права, један од приоритета у раду Омбудсмана у области права детета представља контрола поштовања основних принципа Конвенције Уједињених нација о правима детета, односно других права детета које иста јемчи, водећи се смерницама садржаним у општим коментарима Комитета за права детета, којима се ближе разрађују конвенцијске обавезе, односно начини остваривања, заштите и унапређења појединачних права детета, приоритетним областима за гарантовање права детета из актуелне Стратегије Савета Европе о правима детета (2016-2021) и другим међународним стандардима. Овај модел рада односи се на све области друштвеног живота који се непосредно и посредно тичу добробити детета, у оквиру надлежности Омбудсмана, са нагласком на рад органа управе. Сагласно наведеном, у 2018. години Омбудсман је посебно водио рачуна и да своје активности уподоби општим мерама имплементације одредби Конвенције о правима детета и препорукама у оквирима главних области за забринутост које су идентификоване од стране Комитета за права детета, у Закључним запажањима о комбинованом другом и трећем периодичном извештају Републике Србије о примени Конвенције о правима детета из 2017. године. Сагласно општој препоруци о ширењу информација, подизању свести и обукама и полазећи од упутстава којима се охрабрује спровођење сензибилизације у вези са правима детета професионалних група које раде са децом и за децу, те обраћање посебне пажње учешћу деце у ширењу информација о њиховим правима, у извештајној години Омбудсман је спровео обуку посланика Скупштине АП Војводине о правима детета, као и предавања и радионице намењене деци предшколског и школског узраста, са посебним нагласком на право детета на партиципацију. У складу са препоруком да се обезбеде консултације са свим релевантним актерима, укључујући и децу, у циљу усвајања доследног оквира политике који ће заменити Национални план акције за децу који је важио до 2015. године, Омбудсман је са партнерима учествовао у пројекту прикупљања мишљења деце у процесу израде новог акционог плана. Такође, сагласно препоруци Комитета о нужности промовисања позитивних, ненасилних и партиципативних начина подизања и дисциплиновања детета кроз кампање подизања свести, организован је стручни скуп на тему изричите забране телесног кажњавања деце у свим окружењима. Имајући у виду забринутост изражену у закључним запажањима због чињенице да се избеглице и деца тражиоци азила и даље суочавају са дискриминацијом у погледу приступа образовању, Омбудсман је у 2018. години наставио са мониторингом инклузије деце миграната која бораве у прихватним центрима на територији АП Војводине у образовни систем Републике Србије.

Поступајући по притужбама грађана, као и по сопственој иницијативи на основу сазнања из других извора о могућој повреди права детета, као и у оквиру овлашћења да спроводи истраживања како би стекао увид у стање људских права, те да организује саветовања и кампање у области образовања о људским правима, Омбудсман је у извештајној години посебну пажњу посветио питањима остваривања, заштите и унапређења права детета у областима образовања, породичноправне, социјалне и здравствене заштите у оквиру тема инклузије, вршњачког насиља, хранитељства, посебне заштите осетљивих категорија, као што су деца са сметњама у развоју и деца без родитељског старања, подршке деци на болничком лечењу, раном развоју детета, те областима медијског извештавања о деци, као и сарадње са младима.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРИТУЖБАМА

Током извештајне године Омбудсману се притужбама због могуће повреде права детета обратило 47 грађана, удружења грађана, неформалних група родитеља и других лица, док је у још 22 случаја вођен поступак по сопственој иницијативи. Такође, Омбудсман је поступао у појединачним предметима који су му упућени на основу прописа и протокола о сарадњи од Правобранитељице за дјецу Републике Хрватске, Институције омбудсмана Босне и Херцеговине, као и локалних омбудсмана.

ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ

ИНКЛУЗИЈА

Као и ранијих година, у области остваривања права на образовање један од кључних проблема и даље представља (не)адекватно обезбеђивање додатне подршке детету и ученику, пре свих у виду услуга педагошког асистента, којег обезбеђује образовна установа, те личног пратиоца, као услуге из система социјалне заштите, али чије коришћење је највише у вези са боравком детета у школи. Омбудсман је у претходним извештајима указивао на то да школама недостају педагошки асистенти и да је њихово ангажовање отежано због примене закона који се тиче забране запошљавања, али и да постоје нејасноће и недоречености правне регулативе у овој области (недефинисан је начин пружања ове услуге, услови и критеријуми ангажовања педагошких асистената, опис послова педагошког асистента и слично). Неретко се дешава да се у циљу превазилажења овог проблема ученику додељује лични пратилац. Овакво решење производи даље негативне последице по права детета, јер су у питању битно различити видови услуге које се не могу алтернативно примењивати а услед чега су поједина деца и ученици онемогућени да стичу образовање и васпитање у складу са својим потребама и могућностима. Истовремено, право на личног пратиоца и даље је у различитим локалним срединама омогућено на другачији начин, што због разлика у капацитетима и могућностима постојећих установа социјалне заштите, односно дефицита других пружалаца услуга из области социјалне заштите акредитованих за пружање ове услуге, што због тешкоћа у финансирању овог вида услуге и обезбеђивању њене одрживости за свако појединачно дете.

Као пример препрека на које грађани у свакодневном животу наилазе у поступцима за остваривање права детета на инклузивно образовање, Омбудсману је у 2018. години поднета притужба родитеља девојчице са оштећењем слуха чије је образовање у редовној школи отежано због немогућности обезбеђивања тумача знаковног језика.

На основу Закона о употреби знаковног језика образовно-васпитни рад у установама образовања и васпитања и студије на високошколској установи могу се изводити на знаковном језику за глуве особе, у складу с њиховим потребама, способностима и могућностима. Образовно-васпитни рад остварује се на основу мишљења интерресорне комисије, процене потреба за пружањем додатне образовне, здравствене и социјалне подршке кроз програм васпитања и образовања деце, односно школски програм и индивидуални образовни план за ученике, у складу са законом. Прописане су и новчане казне у износу од 200.000,00 до 500.000,00 динара за прекршај правном лицу које забрани или не омогући употребу знаковног језика у установама образовања. Проблем у пракси и примени ових одредби закона, између осталог, јесте и образовање професионалних тумача знаковног језика које није у формалном систему образовања и недовољно правно регулисан статус и радно ангажовање тумача знаковног језика у образовном систему. У конкретном случају, као решење наведених правних празнина и објективних практичних препрека, ученици је омогућено похађање основног образовања у редовној школи уз обезбеђену додатну подршку у виду личног пратиоца и индивидуалног третмана дефектолога - сурдолога. Иако је пронађен начин да се ученици обезбеди тумач знаковног језика кроз

услугу личног пратиоца, овакво решење се не може сматрати одговарајућим, одрживим нити у потпуности у складу са законом, те Омбудсман указује на потребу да се у најкраћем року приступи решавању наведених препрека остваривању права деце с потребом за додатном образовном, социјалном и здравственом подршком и њиховим пуним укључивањем у образовни процес и друштвени живот.

УКЉУЧИВАЊЕ ДЕЦЕ МИГРАНАТА У СИСТЕМ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

С обзиром на објективне безбедносне околности мигрантске кризе које носе повећани ризик по добробит деце миграната, као и факторе који су у 2017. години додатно отежали њихово укључивање у редовно школовање, Омбудсман је и у 2018. години са посебном пажњом наставио мониторинг процеса инклузије деце миграната у систем образовања и васпитања на територији АП Војводине. Након обиласка прихватних центара и школа које похађају деца мигранти у 2017. години, и то Прихватног центра Принциповац, основних школа у Шиду (Издвојеног одељења Основне школе „Сремски фронт“ у Соту и Основне школе „Бранко Радичевић“), Прихватног центра Шикара у Сомбору, Омбудсман је у 2018. години посетио Прихватне центре у Кикинди и Суботици и обишао две основне школе, Основну школу „Ђура Јакшић“ и Основну школу „Жарко Зрењанин“ у Кикинди.

Анализирајући период од почетка школске 2017/18 године, овај процес се поред препрека већ пословичних финансијских и организационих тешкоћа, посебно суочио са изазовима ксенофобије, психолошког стреса, те језичких и културних баријера. Негативно, дискриминаторно понашање грађана испољено у неким местима према програму укључивања деце миграната у домаће школе било је производ неразумевања опште ситуације мигрантске кризе која их је задесила и страха, неповерења према странцима и њиховим вредностима, обичајима и навикама. Ово је нужно морало бити елиминисано или макар ублажено само благовременим информисањем и упознавањем грађана са процесом, нашим обавезама и потребама за истим, кроз координисани рад одговорних носилаца јавне власти. Неспремност школа за пријем деце миграната била је последица непредузимања одговарајућих активности од стране одговорних лица у школама и органима локалне самоуправе.

Оваква ситуација произвела је и одлагање почетка школске године за децу мигранте, чија је настава тако најпре организована у самим прихватним центрима. Овакво решење правдано је најпре чињеницом њиховог краткотрајног задржавања у нашој земљи, но након ограничавања дозвољеног броја прелазака границе, те значајним повећањем трајања боравка миграната у Републици Србији, деци мигрантима било је нужно обезбедити школовање у природном, вршњачком окружењу у самим школским објектима. Полазак у школу деце миграната смештених у прихватним центрима који гравитирају Шиду, за коју је предвиђено да похађају школе у овој општини, одложен је за релативно кратак рок (почетак школе за ову децу био је 18. и 19. септембар 2017. године), с обзиром на то да је овде отпор домаћег становништва био највећи, али и неспремност и оклевање одговорних лица у школама и органима локалне самоуправе да се са процесом започне. С друге стране, у Сомбору је коришћена ситуација да је тамошњи прихватни центар имао статус транзитног, те је под изговором кратког задржавања, настава за децу мигранте организована у самом центру. Међутим, на овај начин је прикривен такође осетан отпор домицилног становништва поласку деце у сомборске школе, с обзиром на претходна лоша искуства са мигрантима који су на свом путу сами, без породица, а који су се у ранијим периодима међусобно сукобљавали, вршили ситне крађе и на други начин реметили јавни ред и мир. Статус транзитног користио је и прихватни центар у Кикинди, с тим што је на овом месту припрема образовно-васпитног рада започела још у периоду пре почетка школске године, чији добар концепт и извођење је у великој мери олакшало процес транзиције ка обезбеђивању школовања у самим образовним установама. Напослетку, деца мигранти су почела да похађају наставу у школама у

ова два града у мају 2018. године. Од тренутка коначног уласка деце миграната у школске клупе, у веома кратком року, осетили су се позитивни ефекти по добробит све деце. С једне стране, за мигранте се полазак у школу, слушање наставе и дружење са вршњацима, поред основног циља образовања да развија све потенцијале детета, показао и као ефикасно средство за ублажавање последица изазваних тешким животним околностима у којима се налазе. С друге стране, домицилна деца у многим ситуацијама исказала су акте емпатије, хуманости и солидарности, својим поступцима у неким примерима чак и утицала на промену ставова својих родитеља, а користећи могућност да се друже и уче са својим вршњацима из далеких земаља допринели су бољем разумевању, толеранцији и пријатељству међу народима, као вредностима ка којим, по слову Конвенције о правима детета, треба да буде усмерено образовање деце. Напошетку, само је за децу која су смештена у Прихватном центру у Суботици образовни процес организован у тамошњим просторијама, и то у „дечјем кутку“, који је опремљен за рад са њима. Наставници из четири суботичке основне школе овде одржавају наставу три пута недељно. Мада је транзитни статус суботичког прихватног центра оправдан, имајући у виду реалан период задржавања миграната, с обзиром на најкраћу удаљеност од јединог граничног прелаза који мигранти могу прећи легално, уочено је да деца нису мотивисана за овако осмишљени начин рада, а неретко запослени у центру морају да подсећају родитеље да припремају децу за предстојећи школски час. Оно што се издвојило као посебан проблем у раду у школама са овом рањивом групом деце, приликом уписа деце у нову 2018/19. школску годину, јесте потреба за едукацијом наставника о специфичном начину рада са мигрантима, али и питање обезбеђивања пратилаца деце до школа.

Различити аспекти који се тичу процеса имплементације, целисходности и ефеката инклузије деце миграната у систем образовања и васпитања Републике Србије били су предмет интересовања и научне јавности. Посебан сегмент Међународне конференције „Мигрантска криза – одговор институција“, коју су крајем октобра 2018. године у Сомбору организовали Омбудсман и Институт за криминолошка и социолошка истраживања, уз помоћ фондације Ханс Зајдел био је посвећен овим питањима. Представници академске заједнице имали су прилику да изложе своје радове на теме „Чему учење на мигрантском путу“, „Са затворене руте у отворене школе – перцепција и одговор образовних институција у Војводини на мигрантску кризу“, „Укључивање деце миграната у систем образовања и васпитања Републике Србије – час из људских права“. Ови радови објављени су у Зборнику Института за криминолошка и социолошка истраживања. Током конференције се путем видео-везе учесницима обратила г-ђа Менди Менинг (Mandy Manning), лауреат награде „Учитељ године у Сједињеним Америчким Државама“ за 2018. годину. Менди Менинг се дуго низ година бави инклузијом деце миграната у образовни систем, први је наставник са којим се ова деца сусретну приликом поласка у школу, а наставу држи по посебном програму за децу избеглице и мигранте која не говоре или само владају основама енглеског језика. Г-ђа Менинг је на конференцији посебно изразила своје позитивне утиске о успешном спровођењу инклузије деце миграната у школе у Србији, те као кључну ствар за успешну социјалну транзицију деце миграната истакла први контакт и добродошлицу којом се дочекују у школама.

ВРШЊАЧКО НАСИЉЕ

Током 2018. године Омбудсману су се обраћали родитељи незадовољни поступањем надлежних у школама поводом пријава да им деца трпе вршњачко насиље. Оно што је уочено из самих обраћања јесте и чињеница да родитељи нису у потпуности информисани о томе које су све мере на располагању школи у циљу спречавања насиља.

Користећи овлашћење за давање савета о могућностима остваривања права, Омбудсман је редовно користио прилику да укаже родитељима да сви облици насиља, злостављања, злоупотреба и занемаривања деце, којима се угрожава или нарушава физички, психички и морални интегритет личности детета, представљају повреду једног од основних права детета наведених у Конвенцији Уједињених нација о правима детета, а то је право на живот, опстанак и развој. У складу са законским одредбама у образовно-васпитној установи забрањено је свако физичко, психичко, социјално, сексуално, дигитално и друго насиље, злостављање и занемаривање ученика. Школа је у обавези да обезбеди подстицајно и безбедно окружење за целовити развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу. Школа доноси развојни план, који садржи мере превенције насиља и повећања сарадње међу ученицима, наставницима и родитељима, а школски програм мора да садржи и програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања, програм спречавања дискриминације и програм превенције других облика ризичног понашања. У установи, директор је у обавези да образује тим за заштиту од насиља, злостављања и занемаривања. Чланове и руководиоце тима за заштиту одређује директор установе из реда запослених. Задаци тима за заштиту су, између осталог, да припрема програм заштите, да информише децу и ученике, запослене и родитеље о планираним активностима и могућности тражења подршке и помоћи од тима за заштиту, да предлаже мере за превенцију и заштиту, да организује консултације и учествује у процени ризика и доношењу одлука у поступцима у случајевима сумње или дешавања насиља, злостављања и занемаривања, да укључује родитеље у превентивне и интервентне мере и активности и да прати и процењује ефекте предузетих мера за заштиту деце и ученика, као и да даје одговарајуће предлоге директору.

Посебним протоколом за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама и Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање детаљније се разрађује интерни поступак у ситуацијама сумње или дешавања насиља, злостављања и занемаривања. Посебни протокол пружа и оквир за превентивне активности и води ка унапређењу стандарда за заштиту деце/ученика. Свака особа која има сазнање о насиљу, злостављању и занемаривању обавезна је да реагује, а установа је дужна да интервенише увек када постоји сумња или сазнање да дете и ученик трпи насиље, злостављање и занемаривање, без обзира на то где се оно догодило, где се догађа или где се припрема.

Први корак у поступању стручних органа школе јесте проверавање сумње или откривање насиља, злостављања и занемаривања и то путем прикупљања информација. Установа је у обавези да провери сваку информацију о могућем насиљу, злостављању и занемаривању. У случају неосноване сумње појачава се васпитни рад и прати понашање учесника. Када се потврди сумња, директор и тим за заштиту предузимају мере и активности за извршено насиље, злостављање и занемаривање. Други корак јесте заустављање насиља и злостављања и смиривање учесника, а након чега се обавештавају родитељи. Потом се врше консултације у установи ради анализирања чињеница и процене нивоа насиља и предузимања одговарајућих мера. Након процењеног времена проверавају се ефекти предузетих мера и активности ради даљег планирања заштите.

Уколико школа није предузимала одговарајуће мере, родитељима је указивано на могућност обраћања просветној инспекцији и Покрајинском секретаријату за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, а потом и на могућност обраћања школској управи која врши стручно-педагошки надзор над радом школе, односно Министарству просвете, науке и технолошког развоја.

Као пример издвајамо обраћање мајке која је тврдила да школа не предузима одговарајуће мере, иако постоје пријаве да њено дете трпи насиље. Школа је реаговала тек по обраћању Омбудсмана и тек тада су узете изјаве од ученика, одржан је родитељски састанак, као и састанак Тима за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, а појачан је и васпитни рад са ученицима. Тим је утврдио присуство првог степена насиља у емоционално-социјалном облику кроз употребу погрдних речи које вређају и омаловажавају личност ученика од стране више ученика. Предложене су и даље активности чија је реализација планирана до краја школске године. Након одређеног времена Омбудсман је обавештен да су све планиране активности, као што су праћење односа и атмосфере у одељењу, обављање континуираних разговора са ученицима, укључивање ученика у активности усмерене на превенцију насилног понашања реализоване до краја школске године, уз примену појачаног васпитног рада одељенског старешине, стручних сарадника и наставника. У активности се укључио и ђачки парламент, а закључено је да постоји помак у вештини решавања конфликта, развоја емпатије и контроле понашања ученика.

Иако је школа у току поступка отклонила недостатке у свом раду, може се констатовати да и даље постоје проблеми у поступцима школа у одговору на заштиту ученика од насиља, и то у вези са непрепознавањем насиља, неблаговременим поступањем и заузимањем одбрамбеног става на изражену сумњу и притужбу родитеља због незадовољства поступањем установе.

ПОРОДИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА

ВРШЕЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА

Конвенција Уједињених нација о правима детета предвиђа да у свим активностима које се тичу деце, без обзира да ли их предузимају јавне или приватне институције социјалног старања, судови, административни органи или законодавна тела, најбољи интереси детета биће од првенственог значаја. Државе чланице се обавезују да детету обезбеде такву заштиту и бригу која је неопходна за његову добробит, узимајући у обзир права и обавезе његових родитеља, законских старатеља или других појединаца који су правно одговорни за дете и у том циљу ће предузети све одговарајуће законодавне и административне мере. Државе чланице ће обезбедити да се институције, службе и установе одговорне за бригу или заштиту деце прилагоде стандардима које су утврдили надлежни органи, посебно у области сигурности, здравља, у погледу броја и подобности особља, као и стручног надзора.

Иако се наша држава обавезала на поштовање начела најбољег интереса детета, на основу рада на предметима и у овој извештајној години и увида у одлуке свих институција, усанова, судова и законодавних тела закључује се да не постоји системска и целовита процена сваког од ових актера о томе на који начин њихове одлуке, поступања и активности утичу, или ће утицати на дечја права и заштиту њихових интереса.

Чланом 18 Конвенције о правима детета предвиђено је да ће државе чланице пружити одговарајућу помоћ родитељима или законским старатељима у остваривању одговорности за подизање детета и обезбеђивати развој усанова, капацитета и служби за заштиту деце. Чланом 19 предвиђено је да ће државе чланице предузети одговарајуће законске, административне, социјалне и образовне мере за заштиту детета од свих облика физичког или менталног насиља, повређивања или злостављања, запостављања или немарног поступања, малтретирања или експлоатације, укључујући сексуално злостављање, док је под бригом родитеља, законских заступника или било које друге особе која се брине о детету. Такве заштитне мере, треба, према потреби, да укључују ефикасне поступке за доношење социјалних програма за обезбеђивање неопходне подршке детету и онима који се о детету старају, као и других облика заштите и спречавања, утврђивања, пријављивања, прослеђивања,

истраге, поступања и праћења случајева овде наведеног злостављања детета и, по потреби, обраћања суду.

Анализом документације о поступању свих надлежних органа у појединачним притужбама, а које се односе на поверавање детета и вршење родитељског права, утврђено је да се наведене заштитне мере не спроводе у потпуности, односно нису обезбеђени довољни услови за ефикасност у поступању у циљу обезбеђивања неопходне подршке детету. Тако постоји мањак стручних радника у органима старатељства који би били у могућности да се у потпуности посвете овој тематици, будући да се не баве само наведеном облашћу. Наравно, несарадња родитеља са органом старатељства, али и међусобни конфликтни односи бивших супружника и даље утичу на квалитет пружених услуга, али се и у тој области могу направити помаци на тај начин што би се обезбедили стручни радници специјалисти, породични медијатори, психотерапеути у одговарајућем броју, специјализоване службе које би се бавиле искључиво односом родитеља и детета и међусобним партнерским односом.

О наведеним и другим проблемима и изазовима у раду органа старатељства, који утичу на квалитетно и професионално пружање услуга корисницима, Омбудсман је, између осталог, разговарао и са директорком и стручним радницама Центра за социјални рад града Новог Сада, о чему је више изложено у делу који се тиче активности Омбудсмана у области права детета током 2018. године.

ХРАНИТЕЉСТВО

Хранитељство као мера заштите потврђује свој смисао и значај сваки пут када се утврди постојање оправданих разлога за измештање деце из биолошке породице, пре свега у ситуацији када о деци заиста нема ко да брине, односно када се породица суочава са изазовима због којих родитељи нису у стању да пруже адекватну бригу својој деци и постоји ризик по њихову безбедност, здравље, интелектуални и емоционални развој. Питања избора хранитеља, њихове едукације и компетенција у односу на дужност која им је поверена морају бити јасно дефинисана, с циљем да се деци у хранитељским породицама обезбеди безбедно окружење, адекватан надзор и задовољење њихових узрасно-развојних потреба.

С друге стране, став Омбудсмана је да алтернативни облици збрињавања деце, укључујући хранитељство, не смеју бити трајна замена за родитеље, већ вид привремене заштите деце и подршке породицама које се суочавају с краткотрајним изазовима због којих нису у стању да пруже адекватну бригу својој деци. Улога биолошке породице у планирању заштите детета не сме бити занемарена. Због тога је неопходно да стручни радници континуирано пружају подршку родитељима како би преузели одговорност и стекли увид у сопствене пропусте и понашања. У том погледу, потребно је биолошкој породици пружити адекватну психосоцијалну, едукативну, здравствену, правну и економску подршку. Важно је да током трајања хранитељства, улога родитеља буде препозната и дефинисана, као и да се предузимају потребне мере у циљу стварања повољних услова за повратак деце у биолошку породицу, на шта је Омбудсман и до сада посебно скретао пажњу органима старатељства у појединачним случајевима. Истовремено, Омбудсман сматра да је обавеза државе да, у случају када је искључиво сиромаштво узрок егзистенцијалних проблема породице, предузме одговарајуће мере и благовремено пружи подршку породици поштујући право сваког детета на живот уз родитеље.

Поступајући по притужбама грађана, када су идентификовани извесни проблеми у вршењу улоге хранитеља, Омбудсман је у сваком појединачном случају указивао надлежним центрима за социјални рад на одредбу Правилника о хранитељству према којој праћење и увид у рад хранитеља представља скуп континуираних активности за процену остваривања сврхе хранитељства, сагледавања актуелних

потреба и промена у хранитељској породици у циљу реализације плана услуга и мера заштите, односно утврђивања степена задовољавања потреба детета од стране хранитељске породице. Праћење функционисања хранитељске породице има за циљ да детету на хранитељству обезбеди довољно стимулативне услове који ће подржавати његов развој у складу са његовим индивидуалним потребама и потенцијалима. Наведено подразумева благовремену ревизију процене компетенције хранитеља када је у питању дужност која им је поверена, која се преиспитује након две године, а у кризним ситуацијама одмах након наступања промене која је изазвала кризу, поступајући на тај начин у најбољем интересу деце на хранитељству.

У прилог ставу о непостојању континуиране сарадње хранитеља са органом старатељства, говори и забрињавајућа чињеница да се о проблемима у вези с децом која се налазе на смештају у хранитељским породицама обавештавају прво медији. Омбудсман је по сопственој иницијативи покренуо поступак, на основу медијских написа о томе да је нестала малолетна девојчица, смештена у хранитељској породици, а која је након вишедневне потраге пронађена.

Поступајући у конкретном случају, на основу садржине достављеног изјашњења, Омбудсман је утврдио извесне пропусте у поступању хранитељице, али и надлежног центра за социјални рад. Оно што је било посебно забрињавајуће је то да је хранитељица вест о нестанку девојчице прво објавила на друштвеним мрежама, а тек касније су о томе обавештени одговорни органи. Сходно наведеном, органу старатељства указано је на неопходност праћења и стицања увида у остваривање сврхе хранитељства, те спровођење појачане контроле над општим подобностима хранитељице. Омбудсман је посебно предочио значај пружања подршке, односно успостављања континуираног и интензивног саветодавног рада органа старатељства са девојчицом, током трајања хранитељства.

Као и претходних година, Омбудсман подсећа да на подручју АП Војводине од 2014. године делује само један, од предвиђена три центра за хранитељство. У децембру 2018. године, на предлог Владе АП Војводине, Скупштина АП Војводине усвојила је Одлуку о оснивању центра за породични смештај и усвојење у Суботици, чиме је учињен корак ка предупредивању и решавању бар дела проблема с којим се суочавају центри за социјални рад, хранитељске породице, а пре свега, у обезбеђивању одговарајуће заштите деце без адекватног родитељског старања.

АКТИВНОСТИ

ПОСЕТЕ УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ ДЕЦЕ И МЛАДИХ НА ТЕРИТОРИЈИ АП ВОЈВОДИНЕ

Омбудсман је током извештајне године посетио установе социјалне заштите за смештај деце и младих чији је оснивач АП Војводина и то: Дом за децу и омладину "Мика Антић" у Сомбору, Дом за децу и омладину без родитељског старања "Споменак" у Панчеву, Дом за децу ометену у развоју "Колевка" у Суботици и Дом Ветерник. Циљ посета био је стицање непосредног увида у услове живота у домовима, организацију и начин рада служби и запослених, односно степен остваривања права деце и младих. Од заједничких проблема и недостатака у раду установа, на основу обављених посета, разговора са управом, запосленима и корисницима свих наведених домова, те увида у извештаје и друге документе, Омбудсман издваја: недовољан број запослених, пре свега стручних радника одређених специјалности које су од нарочитог значаја за заштиту и унапређење права детета, нужних за задовољење сложених психо-социјалних, као и здравствених потреба, као и низак степен остваривања права деце на образовање. Домове за смештај деце без родитељског старања одликује и недовољна безбедност самих смештајних објеката, ограничена покривеност видео али и непосредног

надзора запослених над децом, немогућност понекад само једног присутног стручног радника у смени да се истовремено стара о добробити и да посвети пажњу свим корисницима. Иако су деца формално уписана у школе, у стварности у великој мери избегавају наставу и школске обавезе, а систем контроле њихове присутности у образовном систему није ефикасан. У овим домовима посебно су истицани проблеми који се тичу мешовите структуре корисника, све већи број деце која захтевају психијатријски третман или константан надзор и негу стручних радника, као и здравствених радника, а услед извесних вишеструких поремећаја у развоју или функционисању. У том смислу, важно је напоменути да је у већини таквих случајева разлог издвајања деце из породице био неадекватно родитељско старање, а неретко и неуспели алтернативни породични смештај, па нестабилност у функционисању детета која се манифестације кроз додатне психичке сметње може бити последица оваквих учесталих промена средине боравка. С друге стране, значајан број корисника домова за децу ометену у развоју није уопште укључен у образовно васпитни систем.

Током посета, Омбудсман је обавештен о активностима и пројектима планираним за реализацију у наредном периоду, у циљу унапређења живота корисника установа. То су пројекти који се односе на адаптацију и реконструкцију установа, односно проширење капацитета установа.

Општи је утисак да домови остварују задовољавајућу сарадњу са надлежним органима АП Војводине, градским и општинским органима управе, службама и установама, пре свега центрима за социјални рад, полицијским управама и њиховим организационим јединицама, домовима здравља и другим здравственим установама.

Омбудсман ће у првој половини 2019. године посетити Дом за децу и омладину „Вера Радивојевић“ у Белој Цркви и Дечје село „Др Милорад Павловић“ у Сремској Каменици, након чега ће, сходно објективно сагледаној ситуацији, сачинити посебан извештај и дати препоруке за унапређење стања у овој области руководећи се, пре свега, најбољим интересом детета.

ЕДУКАЦИЈЕ

ЕДУКАЦИЈА УЧЕНИЦА И УЧЕНИКА ОСНОВНИХ И СРЕДЊИХ ШКОЛА О ПРАВИМА ДЕТЕТА

Омбудсман је у извештајној години наставио са реализацијом едукативних активности намењених деци започетих 2017. године, те је у јуну у Средњој стручној школи „Бранко Радичевић“ у Руми и Техничкој школи „Миленко Веркић Неша“ одржао едукативну радионицу о људским правима и правима детета под називом: „Час људских права“. На овим радионицама ученици су упознати с појмом, значајем и развојем људских права кроз историју, те нормативним, институционалним и функционалним механизмима њиховог остваривања, заштите и унапређења, а посебно је било речи о раду институције омбудсмана у области заштите права детета.

Ученици су кроз илустрације и вежбе упознати са четири основна принципа Конвенције Уједињених нација о правима детета, након чега су покретане расправе у којима су износили своја гледишта и могућа решења за унапређење дечјих права. Истичући недостатак животног искуства као њихову највећу предност, која им омогућава да размишљају ван устаљених шема и калупа који су развили одрасли и да тако изналазе оригинална решења, представници Омбудсмана апеловали су на ученике да у што већој мери „вежбају“ своје право да буду саслушани, да се информишу и слободно изражавају своје мишљење.

Током дечје недеље у октобру, одржана је и едукативна радионица о правима детета с ученицима четвртих разреда у Основној школи „Вук Караџић“ у Вршцу. Ученици су на радионици „Зечја права“ имали прилику да се кроз паралелу вођења бриге о кућном љубимцу, ближе упознају с разликом између потреба и жеља, као полазиштем суштинског разумевања људских права и права детета.

ОБУКА ПОСЛАНИКА СКУПШТИНЕ АП ВОЈВОДИНЕ О ПРАВИМА ДЕТЕТА

Један о предуслова за пуно остваривање права детета јесте и то да носиоци креирања и спровођења политика на највишим нивоима у држави разумеју концепт права детета и интегришу га у свој рад и стратешке активности. Будући да посланици Скупштине АП Војводине директно учествују у креирању политике у покрајини, као и због чињенице да Скупштина нема формирано тело које би се посебно бавило питањима права детета, нити обавезу израде буџета по мери детета, Покрајински заштитник грађана је уз подршку УНИЦЕФ-а у Србији организовао тродневну обуку посланица и посланика Скупштине АП Војводине. Обука је одржана у току Дечје недеље од 1. до 3. октобра, а похађало је укупно 22 посланика и посланица.

Предавања која су изводили стручњаци с искуством и универзитетски професори, обухватила су теме као што су: *правда по мери детета; механизми заштите и улога независних институција, значај интердисциплинарног приступа; значај улагања у рани развој; изазови у идентификовању и процени издавања за децу у Србији; Женска парламентарна мрежа као пример добре праксе умрежавања и рада неформалне парламентарне групе.*

Евалуација је показала да су посланице и посланици веома задовољни реализованом обуком (целокупна обука оцењена је одличном просечном оценом – 4,70) и да су указали на потребу за чешћим организовањем оваквих, као и обука на сличне теме.

У оквиру пројекта објављен је и Приручник о правима детета за посланике, којим су обухваћене и проширене теме обрађиване током обуке. Један од очекиваних резултата ове обуке и пројекта је иницијатива за формирање Парламентарне мреже за децу при Скупштини АП Војводине, као и иницијатива за увођење буџетирања по мери детета.

РАДИОНИЦА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ

Светски дан детета који се сваке године обележава 20. новембра посебна је прилика да се на пригодан начин широј јавности скрене пажња на одговорност коју друштво има према деци и значају унапређења система остваривања и заштите дечјих права. Тим поводом, а у складу са својим годишњим планом рада и овлашћењем да организује саветовања и кампање у области образовања о људским правима, Омбудсман је овај дан посветио најмлађима и реализовао едукативну радионицу о правима детета с децом из васпитне групе предшколског узраста у Вртићу „Бамби“ у Бачком Јарку. Овакав тип активности обезбеђује континуирану сарадњу Омбудсмана с децом и могућност упознавања деце са Конвенцијом о правима детета, правима која прописује, а која им безусловно припадају, као и прилику да се деца информишу о начинима остваривања и поступком заштите њихових права и интереса, на начин који одговара њиховом узрасту, односно степену зрелости. Кроз забаван едукативни рад са децом је вођен разговор о међусобним сличностима и разликама, а у циљу развијања свести о разумевању различитости, те узајамном прихватању, поштовању и уважавању. Садржај радионице, као и реализоване активности прилагођене су деци, њиховом узрасту и потребама. Посебан нагласак дат је мотивацији и подстицају деце да активно учествују и изразе своје мишљење,

али и да саслушају мишљење других, имајући у виду да дете, учећи да има права и да остварујући своја права, стиче и одговорност за поштовање права других.

ОРГАНИЗАЦИЈА СТРУЧНИХ СКУПОВА И КОНФЕРЕНЦИЈА

СТРУЧНИ СКУП: „ДЕЦА И МЕДИЈИ“

Претходних година Омбудсман је пратио остваривање и заштиту права детета у јавном медијском дискурсу. Уз питања заштите права приватности детета, уочене су и друге појаве кршења права детета, као што су учествовање деце млађе од 14 година у емисијама после 22 часа (музичка такмичења), емитовање у дневним терминима ријалити-програма, садржаја који обилују насиљем и хронични недостатак едукативних програма. Да би указао на утицај медијских садржаја на развој детета и позвао на одговорнији однос свих медијских актера према заштити и унапређењу права детета, Омбудсман је у априлу организовао стручни скуп на тему „Деца и медији“.

На скупу су размењена искуства и знања у овој сложеној и динамичној области, учесници су излагали на тему права детета у контексту медијског извештавања, а оно што посебно издваја овај скуп јесте и то што је дата реч медијима, као најодговорнијим актерима извештавања о дечјим правима и њиховом кршењу.

Закључак скупа, између осталог, јесте да је битна улога родитеља као социјализатора који помажу деци при вредновању медијских садржаја, разумевању моралне поуке и стварању критичке свести о тим садржајима. Однос друштва према деци зависи и од представљања деце у медијима. Приватност и достојанство детета морају бити заштићени, а обавеза новинара да поштује етички кодекс постоји, чак и када су изложени притисцима. Такође, поново је истакнута и потреба за едукацијом новинара и професионалаца о правима детета.

Назначено је да је видљивост деце у медијима веома слаба, што значи да медији не придају велики значај темама везаним за популацију најмлађих. Уз то, не показују увек ни ону врсту професионалне и етичке осетљивости, којом се штите интереси деце и уважава њихов дигнитет. У медијима се деца често представљају као жртве насиља, а веома ретко као равноправни учесници у јавном животу, који имају и своје ставове и право да их изразе. Поштовање мишљења детета – право на партиципацију, - иако представља један од основних принципа Конвенције о правима детета, у медијском простору и даље је ограничено.

Неопходно је стриктно поштовање два начела: права на приватност детета и начела јавности. Ова два начела често долазе у контакт, али у исто време и у сукоб. Малолетници су и жртве и они који чине кривична дела. И једни и други заслужују сасвим другачији третман медија од оног који имају данас у средствима информисања. Учесници скупа су нагласили да право на приватност треба да буде доминантно. Јавност треба да буде обавештена о догађају, али не и о детаљима, поготово о деци која су жртве.

Представници РЕМ-а су навели да је ово тело од 2014. године, тј. од времена доношења нових медијских закона, упутило 18 мера пружаоцима медијских услуга, а поводом прекршаја повреде права малолетника. Све мере односиле су се на ријалити шоу емисије. Од 18 казни десет пута је кажњена Хепи ТВ, пет пута Пинк и три пута Прва ТВ. РЕМ-у су на располагању четири мере: опомена, упозорење, привремена забрана емитовања програма у трајању од 30 дана и одузимање дозволе. Закључак ОЕБС-а и ресорног министарства је да би регулаторно тело морало да има могућност

изрицања и новчане казне и да би то дало много боље резултате и имало више ефеката од досадашњих мера, али до евентуалне измене закона о електронским медијима то остаје непромењено.

ОКРУГЛИ СТО: „ИЗРИЧИТА ЗАБРАНА ТЕЛЕСНОГ КАЖЊАВАЊА ДЕЦЕ У СРБИЈИ У СВИМ ОКРУЖЕЊИМА“

Забрана телесног кажњавања деце у Републици Србији произлази из одредаба Устава Републике Србије којима се гарантује неповредивост физичког интегритета, као и из одредаба којима је прописано то да нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, те да су сви дужни да поштују и штите људско достојанство. Породичним законом је родитељима забрањено да дете подвргавају понижавајућим поступцима и казнама које вређају људско достојанство, а прописана је и дужност родитеља да дете штите од таквих поступака других лица. Кривичним закоником санкционисана је употреба силе или претње која за последицу има повреду или угрожавање физичког интегритета и достојанства малолетног лица. Прописи из области система образовања и васпитања садрже одредбе о забрани физичког кажњавања деце и ученика.

На основу наведених прописа може се закључити да је у Републици Србији забрањено физичко кажњавање и сви други облици насиља над децом. Међутим, пракса васпитавања и дисциплиновања деце „батинама“ у Републици Србији је устаљена и свеприсутна, а родитељима и грађанима недостају информације о штетном утицају ових пракси на здравље и развој детета.

У светлу Општег коментара број 8 Комитета УН за права детета којим се тумаче одредбе Конвенције о правима детета: „Заштита од телесног кажњавања и осталих окрутних или понижавајућих облика кажњавања“, Комитет за права детета препоручио је Републици Србији да законом изричито забрани телесно кажњавање у свим окружењима, као и да промовише позитивне, ненасилне и партиципативне начине подизања и дисциплиновања детета кроз кампање подизања свести.

У циљу унапређења система заштите деце, односно нормативног оквира забране телесног кажњавања деце у Републици Србији, Омбудсман је у сарадњи са Центром за права детета организовао кругли сто на тему „Изричита забрана телесног кажњавања деце у Србији у свим окружењима“. Скуп је био прилика да се продискутује о психолошким и социјалним последицама телесног кажњавања по дете, као и улози и месту професионалаца у промовисању позитивних начина одгајања детета.

Учесници округлог стола покушали су да укажу јавности шта нам истраживања показују, колико су деца изложена телесном кажњавању и у којој мери родитељи користе насилне методе васпитања. На скупу је наглашено да дете изложено телесном кажњавању теже усваја моралне принципе и вредности, губи самопоштовање, нарушава се његово лично достојанство, интегритет, самопоштовање и осећај личне вредности.

Последице, међутим, није могуће ограничити само на децу, јер оне погађају и особе које примењују физичко кажњавање. Родитељи се често осећају кривим и немоћним, комуникација између њих и деце слаби, а поверење се губи и нестаје. Сходно томе, на скупу је указано на приступ „позитивног родитељства“ као алтернативе праксама васпитања које се ослањају на употребу силе, будући да он почива на поштовању детета и његових права, на неговању односа поверења и чврсте повезаности родитеља с дететом као базе на којој почива целокупни развој детета.

СТРУЧНИ СКУП: „ЗДРАВЉЕ, САМОПОШТОВАЊЕ И ДОСТОЈАНСТВО ДЕТЕТА“ – ПОДРШКА ДЕЦИ НА БОЛНИЧКОМ ЛЕЧЕЊУ

Конвенција о правима детета прописује право детета на уживање највишег остваривог здравственог стандарда и на капацитете за лечење и здравствену рехабилитацију. Уставом Републике Србије такође је гарантовано право на здравље и здравствену заштиту као основно људско право. У складу са Породичним законом, дете има право на обезбеђење најбољих могућих здравствених услова за свој правилан и потпун развој.

У циљу остваривања овог права у пуној мери, неопходно је уважити све специфичне околности и обезбедити приступ свим нивоима здравствене заштите у складу с најбољим интересом детета.

Према мишљењу Омбудсмана, посебну пажњу заслужују деца на болничком лечењу, као специфична вулнерабилна група. Боравак у болници за дете је врло често застрашујуће, трауматично искуство, јер деца нису само болесна, она су и одвојена од својих породица, пријатеља и познатог окружења што најчешће доприноси повећању стреса. Препознавање значаја пружања свих видова подршке деци и члановима њихових породица, међусобна сарадња и комуникација заснована на емпатији, узајамном поштовању и поверењу, пружање могућности за игру, рекреацију и учење у складу с годинама детета и стањем у којем се оно налази, од вишеструке је важности и за дете и за породицу, посебно у погледу разумевања и поштовања здравственог стања, развојних потреба и достојанства сваког појединачног детета које се налази на болничком лечењу.

Имајући у виду овлашћења Омбудсмана да континуирано надгледа и прати примену међународних уговора, стандарда и прописа из области људских права и на основу прикупљених информација предлаже мере за побољшање стања у области заштите и унапређења људских права, питање здравствене заштите деце, с посебним освртом на питање подршке деци на болничком лечењу и њиховим породицама, били су повод су организовања Стручног скупа "Здравље, самопоштовање и достојанство детета - подршка деци на болничком лечењу". Омбудсман наглашава важност свеобухватног приступа овом питању, којим је гарантовано остваривање дечјих права у пуној мери, у складу с Конвенцијом о правима детета.

Управо истичући значај холистичког приступа заштити, остваривању и унапређењу права детета, Омбудсман је на једном месту окупио стручњаке из здравственог, образовног и система социјалне заштите, а који су из различитих углова говорили о активностима и подршци деци на болничком лечењу. У закључним запажањима је истакнута и потреба за пружањем подршке и запосленима у здравственој заштити, као и унапређења положаја запослених у социјалној заштити. Поред тога, указано је на то да и деца која похађају средње школе мора бити обезбеђено право на образовање у околностима болничког лечења, постављено је питање истинске подршке родитељима и скренута је пажња на чињеницу да смо сви одговорни за положај и унапређење права детета, те да је у том погледу неопходно да одговорни органи и институције креирају системска решења.

Са жељом да посебно укаже на значај активности, рада и подршке коју здравственим институцијама, запосленима, а пре свега деци на болничком лечењу и њиховим родитељима пружа Национално удружење родитеља деце оболеле од рака (НУРДОР), Омбудсман је признање у виду *Повеље за изузетан допринос заштити и унапређењу људских права* доделио управо удружењу НУРДОР.

САРАДЊА СА ДРУГИМ ИНСТИТУЦИЈАМА И ОРГАНИЗАЦИЈАМА ЦИВИЛНОГ ДРУШТВА

Током 2018. године Омбудсман је наставио сарадњу с досадашњим партнерима и сарадницима у области рада на правима детета, а успоставио је и неколико нових споразума о сарадњи с академским и организацијама цивилног друштва у циљу унапређења положаја и заштите права детета. У извештајној години најактивнија сарадња била је остварена с Центром за права детета из Београда, Уницефом у Србији и Новосадском мрежом за децу.

САСТАНАК С ЦЕНТРОМ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД ГРАДА НОВОГ САДА

Омбудсман је, на иницијативу Центра за социјални рад града Новог Сада, организовао састанак са директоромком и стручним радницама овог органа старатељства.

На састанку су размењена искуства ове две институције у области заштите људских права и права детета и разговарано је о проблемима и изазовима у раду органа старатељства, који утичу на квалитетно и професионално пружање услуга корисницима. Размотрене су могућности и предлози за даље кораке и заједничку сарадњу у правцу унапређења услова који би омогућили ефикаснији систем социјалне заштите, професионални рад стручних радника и унапређење њихових професионалних компетенција, али и уважавања и поштовања професије и достојанства запослених у систему социјалне заштите.

Конкретнија сарадња биће реализована у наредном периоду, а усаглашено је да су неке од тема којима би требало посветити посебну пажњу медијација у породичним односима, вештачење и третман деце с проблемима у понашању.

ИНИЦИЈАТИВА: „НОВИ САД ЧИТА ДЕЦИ“

У оквиру сарадње с Новосадском мрежом за децу, Омбудсман је током фебруара подржао иницијативу *Нови Сад чита деци* чији је циљ било подизање свести родитеља и шире јавности о значају читања са дететом. Увиђајући значај ове иницијативе за унапређење права детета на квалитетан развој и одрастање у стимулативном окружењу, као и научна сазнања да 15 минута читања са дететом дневно од најранијих дана чини много за стимулацију његовог целокупног развоја, Омбудсман је упутио позив грађанима и грађанкама да се укључе у активности и покажу пример како као заједница можемо преузети одговорност за бригу о деци у пружању подршке њиховој добробити и квалитетном развоју. Посебно значајним у вези с наведеном иницијативом Омбудсман издваја чињеницу да су различите активности у виду читања и игре са децом учињене доступним и деци које живе или бораве у мање стимулативним срединама (сигурне куће, свратиште, ромска насеља), као и да је у активности било укључено више од 25 организација, установа, институција и више од 90 волонтера.

ПРОЈЕКАТ: „ПРИКУПЉАЊЕ МИШЉЕЊА ДЕЦЕ У ПРОЦЕСУ ИЗРАДЕ НАЦИОНАЛНОГ ПЛАНА АКЦИЈЕ ЗА ДЕЦУ“

Омбудсман је у новембру подржао пројекат *Права детета у политикама и пракси*, који Центар за права детета реализује у сарадњи са Save the Children International и уз финансијску подршку Владе Шведске. У сарадњи с Центром за права детета Омбудсман је организовао радионицу са ученицима, чланицама и члановима ученичког парламента (основних и средњих школа) у циљу прикупљања мишљења деце о могућим начинима унапређивања њиховог живота у Србији, квалитета бриге и

заштите деце од свих облика насиља и дискриминације, унапређења бриге о здрављу деце, као и приликама које би допринеле квалитетнијем начину провођења слободног времена деце. Радионици су присуствовали ученици из основних школа „Ђура Јакшић“, Каћ, „Мирослав Антић“, Футог, ОШ „Ђура Даничић“ и „Петефи Шандор“, Нови Сад, као и Гимназије „Светозар Марковић“ и Дома ученика „Бранково Коло“ из Новог Сада. Прикупљена мишљења ће бити достављена Савету за права детета Владе Републике Србије и радној групи задуженој за креирање новог Националног плана акције за децу. Ученици ОШ „Ђура Јакшић“ у Каћу, чланови и чланице новинарске секције, сачинили су видео презентацију и извештавали о овом догађају у школском часопису.

ПРОЈЕКАТ: „ПРАВО ДЕТЕТА ДА СЕ ЊЕГОВ ГЛАС ЧУЈЕ“

Омбудсман је учествовао и у пројекту који Центар за права детета реализује у оквиру Европског инструмента за демократију и људска права уз финансијску подршку Делегације Европске уније у Републици Србији. Реч је о пројекту: „Право детета да се његов глас чује“ чији је циљ остваривање права детета да искаже своје мишљење и да се оно узме у обзир у различитим поступцима који се тичу детета у оквиру система социјалне заштите, здравствене заштите, правосуђа и образовања. Учешћем на састанцима радних група и давањем коментара током израде материјала, Омбудсман је дао допринос креирању штампаних материјала и виртуелне апликације које би требало да на јасан и разумљив начин проведу децу кроз поступке у оквиру наведених система, као и мапе пута за даље унапређење политике и праксе у овој области.

САРАДЊА С МЛАДИМА

У циљу упознавања са радом младих, али и проблемима са којима се суочавају, Омбудсман је у току 2018. године организовао низ састанака са представницима канцеларија за младе, удружења младих и удружења за младе са територије АП Војводине. Састанци су одржани у Новом Саду, Сомбору, Сремској Митровици, Зрењанину и Панчеву. Једно од основних полазишта у овој активности била је и чињеница да млади недовољно добро познају функције институција заштитника грађана, те су састанци били прилика за упознавање положаја, улоге и овлашћења институције, што је довело до предлога за успостављање међусобне сарадње.

Законом о младима из 2011. године уређују се мере и активности које предузимају Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе, а које имају за циљ унапређивање друштвеног положаја младих и стварање услова за остваривање потреба и интереса младих у свим областима које су од њиховог интереса. Циљ закона је стварање услова за подршку младима у организовању, друштвеном деловању, развоју и остваривању потенцијала на личну и друштвену добробит.

Влада Републике Србије је 27. фебруара 2015. године усвојила Националну стратегију за младе за период од 2015. до 2025. године. Неки од стратешких циљева стратегије јесу проблеми на које су млади указали Омбудсману, а то су питања запошљивости, квалитета и могућности за стицање квалификација и развој компетенција и иновативности младих, активно учешће младих у друштву, а посебно се истакао проблем информисања младих.

Акциони план за спровођење Националне стратегије за младе за период од 2015. до 2025. године, који је важио од 2015 до 2017. године, замењен је новим тек крајем 2018. године, кад је Влада Републике Србије усвојила план који ће важити од 2018. до 2020. године. Како су млади истакли, кашњење у доношењу акционог плана одразило се на све сегменте реализације стратегије, од финансирања услуга и пројеката намењених младима, тако и буџетирања националне и локалне стратешке бриге о младима.

Учесници састанака су указали да млади немају поверења у државне институције, те да је потребно да се институција Омбудсмана приближи младима на тај начин што ће им кроз примере добре праксе приказати свој рад. Указано је на то да динамика састанака треба да буде чешћа, да је потребна едукација младих кроз радионице, обуке, тренинге на тему људских права, а све у циљу ширења свести и јачању и заштити људских права.

Поводом обележавања 19. Међународног дана младих, 12. августа 2018. године Омбудсман је учествовао на трећем Сајму омладинског стваралаштва у Темерину. Сајам је организовала Канцеларија за младе Општине Темерин и Удружење грађана „Центар креативног окупљања Темерин“ са којим је институција потписала споразум о сарадњи, а у оквиру петог Темеринског омладинског фестивала – ТОФ 2018, у циљу промоције и афирмације младих, креативних грађана из Темерина, Бечеја и Новог Сада.

Задатак Омбудсмана у наредном периоду биће промоција рада младих, размена информација и искустава у раду, развијање дијалога и јачање међусобне сарадње, а све у циљу препознавања потреба и заступања интереса младих у свим областима од значаја за унапређење њиховог положаја.

УЧЕШЋЕ НА СТРУЧНИМ, НАУЧНИМ И ДРУГИМ СКУПОВИМА

- Годишњи састанак УНИЦЕФ-а у Србији с партнерима, Београд
- Округли сто: „Право детета да изрази своје мишљење“, Центар за права детета, Београд
- Свечаност: „У сусрет Међународном дану људских права“, Гимназија у Бечеју
- Национална конференција: Укључивање уживо – ка инклузивној омладинској политици“, Београдски центар за људска права, Београд
- Међународни научни тематски скуп: „Правда по мери детета“, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Палић
- Стручни скуп: „Даровити и образовање“, МЕНСА, Нови Сад

ИСТРАЖИВАЊА

ПРАВО ДЕТЕТА НА БОЛНИЧКОМ ЛЕЧЕЊУ НА ПРАТЊУ РОДИТЕЉА

Обезбеђивање пратње родитеља, усвојитеља или старатеља детету које се налази на болничком лечењу представља међународни стандард у служби остваривања зајемченог права детета на највиши ниво здравствене и медицинске заштите, а чије поштовање доприноси заштити основних принципа Конвенције Уједињених нација о правима детета.

Поступајући претходно по појединачним притужбама грађана на различите облике повреде овог права, Омбудсман је препознао потребу да стање у овој области на територији покрајине системски испита, како би идентификовао проблеме и формулисао препоруке у циљу остваривања, заштите и унапређења људских права детета. Резултати истраживања спроведеног 2016. и 2018. године у општим болницама у Војводини и у Институту за децу и омладину у Новом Саду указали су на одређене неправилности у

раду неких од ових здравствених установа које за последицу имају повреду права детета на пратњу током болничког лечења.

Потврду сумњи да се услуга пратње у неким општим болницама наплаћује непосредно од пратиоца, иако је законом прописано да се ова услуга обезбеђује из средстава обавезног здравственог осигурања, омбудсман је, поред дискриминације очеве, идентификовао као најтежи облик повреде права детета на пратњу.

Препоруке омбудсмана односе се на престанак наплаћивања услуге од пацијената, омогућавање очевима да буду у пратњи свога детета, те потребу за успостављањем уједначене праксе, јасних и прецизних процедура и протокола остваривања овог права детета. Ове мере подразумевају утврђивање јединствених критеријума у погледу медицинских индикација и стручно-методолошких и доктринарних ставова од којих зависи медицинска неопходност обезбеђивања ове услуге, како би се дискрециона оцена поступајућег лекара о потреби за пратњом свела на најмању могућу меру.

Резултати истраживања прелиминарно су приказани на Стручном скупу: „Здравље, самопоштовање и достојанство детета“ – подршка деци на болничком лечењу. Медији су показали посебно занимање за резултате овог истраживања, а само два дана након одржаног скупа, јавности се обратио Покрајински секретаријат за здравство информацијом да је Општој болници у Вршцу наложено да обустави незаконито наплаћивање услуге пратње детету на болничком лечењу.

ИНСТИТУЦИЈЕ И МЕДИЈСКО ИЗВЕШТАВАЊЕ О ДЕЦИ

Будући да је у извештајној години Омбудсман посебну пажњу посветио медијском извештавању о деци, почетком године започео је истраживање којим је желео да испита поступање правосудних органа и органа старатељства у вези са поступањем у случајевима извештавања о деци. У ту сврху сачињени су упитници које су упућени правосудним органима (виши судови, виша јавна тужилаштва, полиција), центрима за социјални рад и самим медијима, а који су обухватили питања у вези с процедурама наведених органа у вези с извештавањем јавности о деци, обучености запослених о правима детета и сарадњи наведених органа с медијима.

Резултати истраживања говоре о томе да већина органа нема интерне протоколе, правилнике, процедуре или кодексе којима је регулисан начин извештавања медија и јавности о деци и питањима у вези са децом, као и да већи број запослених није прошао обуку о правима детета (овакву обуку прошли су једино запослени у Вишем суду у Новом Саду, запослени у тужилаштвима у Суботици, Панчеву и Зрењанину). Када је реч о центрима за социјални рад, особе задужене за односе са јавношћу имају једино центри у Новом Саду и Србобрану. Из свих органа и институција махом је указано на сензационалистички приступ у извештавању медија, који неретко износе и нетачне податке о случајевима и информације у вези са идентитетом детета.

Од 20 војвођанских електронских и писаних медија обухваћених узорком истраживања, само шест је навело да имају специјализоване новинаре за извештавање о деци и у вези са децом. Контрола медијских објава о деци врши се углавном тако што се новинари труде да заштите идентитет деце, користе актуелна знања о заштити, консултују се на колегијумима, тражи се дозвола родитеља. Већина запослених у медијима није обучена у области права детета, једино су из РТВ Војводина истакли да је уредник редакције програма за децу и младе похађао обуку, као и уредница часописа на словачком језику „Взлет“.

Истраживањем је потврђено претпоставка да постоји потреба да се посебним правилником/протоколом регулише сарадња институција и медија и поступање у области извештавања

о деци. Истовремено, потребна је едукација професионалаца (представника институција и новинара) о правима детета, како би у свом раду на прави начин препознали најбољи интерес детета и заштитили његову приватност и достојанство. Препорука је да бар један новинар у медијској кући буде обучен у овој области, како би извештавање о деци било професионално, одговорно и ослобођено сензационализма (уколико медијска кућа има мали број запослених, потребно је да бар уредник буде обучен).

Омбудсман је мишљења да би обједињавање одредби којима се штите права детета у медијима у јединствен правни пропис, олакшало њихово разумевање и примену, будући да су права детета у овој области заштићена многобројним правним прописима, смерницама и кодексима. Због великог броја прописа она се не познају и не примењују у довољној мери.

Напоследку, закључак је да је подршка у виду информисања и саветодавног рада у овој области потребна и родитељима, јер је уочено да родитељи нису увек довољно информисани о правима детета и понекад у најбољој намери и жељи да заштите дете, изношењем осетљивих података и информација које дубоко задиру у приватност детета, чине управо супротно.

Омбудсман је крајем 2018. године започео истраживања у вези с поступањем органа старатељства у случајевима насиља, злостављања и занемаривања деце, као и у вези с поступањем у заштити права малолетних учинилаца кривичних и прекршајних дела; те ревидирање истраживања о поступању основних и средњих школа у случајевима дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања ученика.

РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА

УВОД

Република Србија је у претходном периоду, преко уставних и законских одредби, установила добар правни и институционални оквир, као и механизме за заштиту и унапређење родне равноправности, али у пракси жене и мушкарци још увек немају иста права и обавезе у свим сферама друштвеног, професионалног и породичног живота, нити имају једнак приступ ресурсима и могућност да једнако располажу оствареним резултатима. Потребно је још пуно радити на томе да однос моћи међу половима буде изједначен и да родна равноправност постане истинска друштвена вредност.

Ове године је по други пут израђен индекс родне равноправности¹⁶ у сарадњи Координационог тела за родну равноправност Владе Републике Србије, Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва и Републичког завода за статистику, уз подршку Европског института за родну равноправност, који је показао да је Република Србија остварила позитивне трендове, посебно у области домена моћи и укључивања жена у политички живот. Међутим, и даље је потребно чинити додатне напоре, посебно у домену новца и времена, с обзиром на то да жене још увек више времена проводе у неплаћеним обавезама кроз бригу о деци и домаћинству, али и у погледу подршке женама из рањивих група, јер су изложене већој опасности од сиромаштва. За непуне три године начињен је помак од 3,4 поена, што је охрабрујуће, али се и даље мора наставити са увођењем родне перспективе у све јавне политике у циљу смањења дискриминације, насиља и социјалне искључености.

Република Србија је током 2018. године први пут предала државни извештај о примени Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и у породици (у даљем тексту: Истанбулска конвенција) међународној експертској групи за борбу против насиља над женама и у породици (у даљем тексту: GREVIO група), који је сачинило Координационо тело за родну равноправност. У извештају су наведене мере и механизми које држава предузима у борби против родно заснованог насиља, а на изради извештаја је, поред Координационог тела, учествовало и 260 институција и организација на националном, покрајинском и локалном нивоу. Поред државног извештаја, GREVIO групи су независне извештаје „из сенке“ поднеле и организације цивилног друштва. На тај начин су међународним институцијама пружене информације о спровођењу Истанбулске конвенције у Републици Србији, у циљу израде међународних препорука за Србију.

У 2018. години је родна равноправност била у средишту пажње и због промене законског оквира који треба да омогући још боље механизме за постизање родне равноправности, оствари напредак у борби против насиља над женама, већој заступљености и економском оснаживању жена, као и спречавању дискриминације приликом запошљавања и напредовања. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања организовало је средином године јавне расправе о Нацрту закона о родној равноправности у Новом Саду, Београду, Крагујевцу, Нишу и Новом Пазару, у периоду од 14. јуна до 5. јула. Иако је усвајање новог закона најављено за последњи квартал 2018. године, до истека године закон није усвојен.

¹⁶ Индекс родне равноправности је развио Европски институт за родну равноправност и Србија је прва земља ван ЕУ која је спровела мерење родне равноправности по овој методологији

Већ на самом почетку примене Закона о финансијској подршци породици са децом¹⁷ (чија је примена почела 1. јула 2018. године) уочени су одређени недостаци, а који се огледају углавном у следећем: женама које нису радиле свих 18 месеци пре рођења детета утврђене су мање накнаде; пољопривредним осигураницама којима закон обезбеђује право на накнаду потребно је да су у периоду од 24 месеца пре рођења детета биле осигуранице, за разлику од осталих осигураница код којих је потребан рад у трајању од 18 месеци; за рођење трећег детета пољопривредне осигуранице, жене које су послове обављале по уговору о делу или привремено - повременим пословима и друге остварују право на накнаду за време породичног и одсуства са рада ради неге детета у трајању од годину дана, а не две године као жене запослене код послодавца; жене са зарадама вишим од максималног износа накнаде прописаног законом остварују право на накнаду у износу мањем од износа зараде на коју су уплаћивани порези и доприноси док су радиле; за случај да дође до бракоразводне парнице, прекида се исплата родитељског додатка и др.

Повереница за заштиту равноправности је поднела предлог Уставном суду за оцену уставности и законитости појединих одредби које су по њеном мишљењу дискриминаторске. Такође, Влада Републике Србије је оформила Радну групу за праћење примене Закона о финансијској подршци породици са децом, чији је задатак да анализира ефекте примене закона и предлаже мере за његово унапређење, која је најавила предлог измена и допуна закона којим би требало да буде отклоњен део уочених недостатака.

У АП Војводини су настављене активности укључивања родног буџетирања у програмску структуру покрајинског буџета. Усвојен је План поступног увођења родно одговорног буџетирања за кориснике буџетских средстава АП Војводине за 2019. годину¹⁸, којим је настављено поступно увођење родно одговорног буџетирања за кориснике буџетских средстава (18 корисника буџетских средстава АП Војводине), путем дефинисања родне компоненте, односно родних циљева и индикатора за све програме и програмске активности. Планом је такође предвиђено да сви буџетски корисници у програмским информацијама којим се дефинишу индикатори који се односе на лица, исте обавезно родно разврстају. Поред тога, основана је радна група за пружање континуиране подршке буџетским корисницима у процесу дефинисања родне компоненте буџета и редефинисања индикатора у смислу његовог родног разврставања, чиме се додатно помаже буџетским корисницима да на бољи начин одговоре на потребе жена и мушкараца у расподели постојећих средстава.

ЖЕНЕ И МУШКАРЦИ У АП ВОЈВОДИНИ - СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ

Према подацима Републичког завода за статистику – Сектор статистике за АП Војводину, попис становништва из 2011. године показао је да на територији АП Војводине живи укупно 1.931.809 становника/ца, од чега су 51,36% жене, док 48,64% мушкарци.

Становници/це АП Војводине старији од 15 година према подацима из овог пописа имају у највећем броју (50,91%) завршено средње образовање (54,03 % мушкарци и 45,97 % жене); затим следи основно образовање које има 21,75 % становника/ца (45,43% мушкарци и 54,57% жене), док завршено високо образовање има 9,18% становника/ца (45,96% мушкарци и 54,04% жене). Попис је показао да у категорију са непотпуном основном школом спада 10,68% становника/ца АП Војводине (33,56%

¹⁷ „Службени гласник РС“, број 113/2017 и 50/2018.

¹⁸ „Службени лист АПВ“, број 18/2019.

мушкарци и 66,44% жене), док у категорији без школске спреме има 2,33% становника/ца (76,45% жене и 23,55% мушкарци).

Подаци о запослености добијени 2017. године из *Анкете о радној снази* показују да је укупан број запослених¹⁹ на територији АП Војводине 737.800. Од укупног броја запослених њих 57,14% чине мушкарци, а 42,86% жене. Укупан број незапослених из исте анкете износи 102.100, од чега 53,97% чине мушкарци, а 43,3% жене, док је од укупног броја незапослених који имају високо образовање њих 61,98% жене.

Према секторима делатности у којима су запослени становници/це АП Војводине, мушкарци су бројнији од жена у секторима пољопривреде (75,13%), индустрије (62,98%) и грађевинарства (90,21%), док су жене бројније само у сектору услуга (55,70%). На подручју АП Војводине у категорији samozапослених који имају запослене, мушкарци чине 69,35%, а када су у питању samozапослени који немају запослене, њих 72,21% чине мушкарци. У категорији запослени радници/це 54,21% су мушкарци, док у категорији помажући чланови/це домаћинства 70,29% чине жене. Мушкарци су у већем броју руководиоци (директори), функционери и законодавци (61,06%).

У погледу зарада, према подацима анкете мушкарци су у просеку имали зараду 72.586 динара, док су жене имале 59.437 динара. Када се посматрају просечне зараде према степену стручне спреме и полу, уочава се да мушкарци у просеку имају веће плате, независно од степена стручне спреме. Највећа разлика се уочава у зарадама запослених са високом стручном спремом, где мушкарци имају у просеку 119.018 динара, а жене 80.565 динара (разлика у просечној плати 35.404 динара).

Према попису пољопривреде из 2012. године, на територији АП Војводине носиоци газдинстава су у 81,32% случајева мушкарци, док су чланови газдинстава у 61,57% случајева жене. У породичним газдинствима стално запослених има 89,05% мушкараца и 10,95% жена. Када су у питању правна лица и предузетници у сфери пољопривреде, као стално запослени су поново бројнији мушкарци (76,96%).

Актуелни подаци о заступљености полова у покрајинским органима су следећи: од 14 чланова Покрајинске владе само су 2 чланице женског пола, а у актуелном сазиву Скупштине АПВ жене чине 35%, а мушкарци 65% посланика. Код броја посланика се уочава напредак, пошто су у претходним сазивима мушкарци чинили чак 80% од укупног броја посланика/ца (сазив 2012–2016) односно 86,7% (сазив 2008–2012). Када су у питању одборници/це скупштина општина и градова подаци из 2016. године говоре да је учешће жена–одборница у укупном броју одборника 31,3%.

Из приказаних статистичких података је видљиво да су особе женског пола бројније на територији АП Војводине. Број жена без школске спреме је више од три пута већи од броја мушкараца, а жене са непотпуном основном школом су два пута бројније у односу на мушкарце. Највише жена је запослено у сектору услуга, док је међу руководиоцима, функционерима и доносиоцима одлука и даље знатно већи број мушкараца. Иако је, када је у питању број жена у актуелном сазиву Скупштине АП Војводине, уочен напредак у односу на претходна два сазива, од 14 чланова/ца Покрајинске владе свега су две жене, односно 14%. У сектору пољопривреде мушкарци су у далеко већем броју носиоци газдинстава, стално запослени у породичним газдинствима и привредним субјектима у овој сфери.

¹⁹ Под појмом запослени у Анкети о радној снази подразумевају се лица која су најмање један сат у посматраној седмици обављала неки плаћени посао (у новцу или натури), као и лица која су имала запослење, али која су у тој седмици била одсутна са посла. Према томе, у Анкети се не узима у обзир формални статус лица које се анкетира, него се радни статус тог лица одређује на основу стварне активности коју је оно обављало у посматраној седмици. Према Класификацији професионалног статуса запослених, они се деле на: samozапослене, запослене раднике и помажуће чланове домаћинства.

Мушкарци зарађују више од жена независно од степена стручне спреме, а највећа разлика у зарадама се уочава када је у питању висока стручна спрема.

Положај жена у АП Војводини још увек није у потпуности изједначен са положајем мушкараца у различитим сферама живота, па наведени статистички подаци треба да послуже у креирању, планирању и спровођењу политика које ће бити усмерене на отклањање неједнакости.

ОКРУГЛИ СТОЛОВИ И СТРУЧНИ СКУПОВИ

ОКРУГЛИ СТО „РАЗУМЕВАЊЕ ПОРОДИЧНОГ И ПАРТНЕРСКОГ НАСИЉА У НАЛАЗИМА И МИШЉЕЊИМА ВЕШТАКА ”

Поступајући по притужбама, Омбудсман је у више наврата уочио да се у мишљењима и налазима судских вештака недовољно разуме феномен породичног и партнерског насиља, као и стања и потреба жртава, најчешће жена и деце. Из тог разлога је, уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији, у мају месецу организован округли сто на тему „Разумевање породичног и партнерског насиља у налазима и мишљењима вештака“. У његовом раду учествовали су адвокати, судије Основног, Вишег и Апелационог суда у Новом Саду, представници Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, Института за здравствену заштиту деце и омладине Војводине и Центра за подршку женама из Кикинде.

На округлом столу су усвојени следећи закључци: потребна је континуирана едукација запослених о овој теми у свим органима и институцијама у чијој је надлежности борба против насиља у породици и партнерским односима; потребно је спроводити едукације за сваку институцију, односно професију посебно (с обзиром на специфичности сваке професије), путем базичних обука и обука вишег нивоа; сви запослени у органима и институцијама и сви професионалци у свом раду треба да поступају у складу са постулатом „дужне пажње“ и очекивањем да се праксе унапреде - важно је да задатак за вештачење буде прецизно одређен решењем суда о вештачењу, а налази и мишљења вештака морају бити израђени тако да буду разумљиви свим учесницима у поступку и подобни за доношење одлука; извештаји центара за социјални рад морају обухватити све важне аспекте једног случаја који су потребни суду за формирање става о одређеном питању које се расправља; предлаже се формирање државног фонда из кога би се плаћали трошкови вештачења у предметима где исти падају на терет странака које нису у могућности да их без тешкоћа снесу; код поступака психичког насиља, сугерише се да се у таквим предметима обавезно одређује извођење доказа вештачењем; потребно је развијати компетенције вештака, пре свега психолога и психијатара, за стицање специјалних стручних знања и способности за судско-медицинска вештачења у домену насиља у породици и партнерског насиља; мора се радити и даље на јачању интерсекторског рада и сарадње у овој области.

ОКРУГЛИ СТО „ПОЛОЖАЈ РОМКИЊА У АП ВОЈВОДИНИ – ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ”

Омбудсман се током 2018. године активно укључио у кампању „Месец ромског женског активизма” (кампања почиње на Међународни дан жена - 8. март и траје до 8. априла - Међународног дана Рома) која се одвијала под називом „И права Ромкиња су људска права”, а била је посвећена праву на избор партнера и скретању пажње на малолетничке бракове, као облик кршења права деце и права жена.

У оквиру наведене кампање, Омбудсман је организовао округли сто под називом „Положај Ромкиња у АП Војводини – изазови и перспективе” који је одржан у априлу месецу са циљем да се скрене пажња јавности на положај припадница ове маргинализоване групе грађанки. По мишљењу учесника скупа²⁰ више непосредног рада са Ромкињама може допринети бољем увиду у њихове проблеме, али и бољој организацији у решавању тих проблема. Након излагања и дискусије, закључено је да је потребно: повећати број ромске деце у систему образовања; спречити злоупотребе афирмативних мера; обезбедити лакши приступ здравственој заштити; ажурирати податке о вакцинацији деце и подизати свест о важности превентивних прегледа; повећати безбедност и сигурност Ромкиња када је реч о насиљу и злостављању; спречити секундарну виктимизацију и јачати свест о кажњивости непоступања; јачати свест о томе да рани и уговорени бракови нису део ромске традиције, већ насиље и кршење дечијих права; медији се морају придржавати етичког кодекса и напустити стил сензационалистичког извештавања; ромским женским организацијама омогућити лакши приступ фондацијама које подржавају едукативне програме и рад у ромским насељима и повећати број високообразованих Ромкиња међу запосленима у институцијама.

Побољшање положаја Ромкиња захтева системски приступ. Омбудсман је спреман да у оквиру својих редовних (едукативних) активности предузима мере у циљу јачања безбедности и сигурности Ромкиња, формирању (критичке) свести о различитим облицима насиља, те његовом лакшем препознавању, нарочито онда када се насилне праксе настоје неутрализовати позивањем на традицију и културу.

СПРОВЕДЕНА ИСТРАЖИВАЊА

ИСТРАЖИВАЊЕ О СИГУРНИМ КУЋАМА/ПРИХВАТИЛИШТИМА ЗА ПРИВРЕМЕНИ СМЕШТАЈ ЖЕНА И ДЕЦЕ ЖРТАВА ПОРОДИЧНОГ НАСИЉА

Омбудсман је у току извештајне године спровео истраживање о сигурним кућама/прихваталиштима/привременим смештајима за жене и децу жртве породичног насиља, са циљем да испита да ли постоје и које су то потешкоће са којима се суочавају у свом раду и пружању услуга. Истраживање је обухватило свих пет сигурних кућа на територији АП Војводине, које постоје у Зрењанину, Новом Саду, Сремској Митровици, Сомбору и Панчеву.

Након прикупљања и анализе података добијених путем упитника, о тренутном стању и будућим потребама је закључено следеће:

- сигурне куће се у већини случајева финансирају из буџета јединице локалне самоуправе на чијој територији се налазе; већа финансијска помоћ од стране локалних самоуправа значајно би олакшала њихово функционисање;
- постоји недовољан број запослених професионалаца, а посебно недостају радници у служби обезбеђења;

²⁰ Покрајински омбудсман, проф. др Зоран Павловић, заменица за равноправност полова Снежана Кнежевић, Милан Николић из канцеларије Повереника за равноправност, Славица Васић - представница Ромске женске мреже Србије, Вера Куртић – представница Савета Европе у Србији, Ненад Иванишевић – Координационо тело за праћење реализације Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња, Даница Јовановић из „Удружења Рома“ Бечеј, др Славица Денић и Гордана Стевановић – заменица републичког Заштитника грађана за права детета и родну равноправност.

- смештајни капацитети сигурних кућа су на задовољавајућем нивоу, али је, када су објекти у питању, неопходно обезбедити приступачност особама са инвалидитетом као и специјализован простор за адекватно збрињавање мајки са малом децом (само једна сигурна кућа има специјализовани простор за мајке са бебама);
- сарадња сигурних кућа са центрима за социјални рад, надлежним органима јединице локалне самоуправе, полицијом и основним тужилаштвом је задовољавајућа, док простора за унапређење сарадње има са здравственим установама и особом/телом за родну равноправност при јединици локалне самоуправе;
- када је у питању здравствена заштита, која је од виталног значаја за жртве насиља у породици, неопходна је већа подршка јединице локалне самоуправе у циљу обезбеђења пружања исте и бржег опоравка након трауматичних догађаја;
- највећи број корисница сигурних женских кућа је у старосној групи од 30 до 39 година, са средњим образовањем, најчешће без запослења, те су програми подршке и економског оснаживања жена важан подстицај женама жртвама насиља приликом враћања у свакодневицу, и требало би да постану стална активност у сигурним кућама;
- у погледу рада са починиоцима насиља у породици, представници три сигурне куће сматрају да би запослени који раде са женама жртвама насиља успешно спроводили програме подршке и са починиоцима, док представници две сигурне куће сматрају да то не би било сврсисходно. Ово је тема око које су представници сигурних кућа остали подељени и то представља важан инпут да се ова тема стави у фокус и подробније истражи.

На основу резултата истраживања Омбудсман је упутио следеће препоруке:

1. Јединице локалне самоуправе треба да настоје да у својим буџетима обезбеде финансијска средства за радно ангажовање недостајућих стручних радника и радника обезбеђења, као и финансијска средства за адаптацију простора и одговарајућу опрему, како би објекти у потпуности били приступачни свим потенцијалним корисницама и корисницима (женама са инвалидитетом, деци различитог узраста, бебама, трудницама); тело за родну равноправност би могло да преузме улогу у обезбеђивању сарадње и координације сигурне куће са установама здравства, образовања и васпитања ради обезбеђивања континуиране здравствене и психосоцијалне подршке женама и деци корисницима сигурних кућа, као и улогу у обезбеђивању сарадње и координације сигурне куће с привредним сектором и националном службом за запошљавање у циљу економског оснаживања и осамостаљивања корисница;
2. Центри за социјални рад и домови здравља треба да пружају континуирану психосоцијалну подршку, психотерапију и саветовање корисницама сигурне куће; центри за социјални рад, заједно са сигурним кућама, да делују превентивно праћењем корисница и након напуштања сигурне куће;
3. Сигурне куће би требало да, у сарадњи с телом за родну равноправност, обезбеде мониторинг и евалуацију услуга сигурне куће.

ИСТРАЖИВАЊЕ „РЕПРОДУКТИВНО ЗДРАВЉЕ ЖЕНА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ У АП ВОЈВОДИНИ“

Омбудсман је у 2018. години, уз подршку и у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији, спровео истраживање о репродуктивном здрављу жена са инвалидитетом у АП Војводини. Циљ овог истраживања био је сагледавање актуелне праксе у АП Војводини у вези са здравственом заштитом у области репродуктивног здравља за жене са инвалидитетом у смислу доступности и приступачности услуга, као и идентификовање постојећих препрека за потпуну приступачност и прилагођеност услуга женама са инвалидитетом. За потребе овог истраживања су из здравствених установа и резиденцијалних установа са територије АП Војводине прикупљени подаци о броју жена са инвалидитетом које користе услуге, врсти услуга, изабраним гинеколозима и сл. Прикупљање ових података значајно је из неколико разлога, а најважнији међу њима је сагледавање да ли се здравствене институције системски баве праћењем приступачности услуга женама са инвалидитетом, односно да ли су жене са инвалидитетом видљиве за здравствени систем, што је предуслов прилагођавања начина пружања услуга женама са инвалидитетом. Упитником су такође прикупљани подаци о архитектонској приступачности објеката, опремљености ординација, сензибилисаности здравствених радника и мерама које се предузимају како би се квалитет пружања услуга женама са инвалидитетом унапредио. Осим ових података, прикупљени су квалитативни подаци о искуствима и праксама у здравственим установама кроз фокус групне дискусије (ФГД) за здравственим радницима и путем дубинских интервјуа са женама са инвалидитетом. Истраживањем су обухваћени домови здравља, опште болнице, резиденцијалне установе, Институт за јавно здравље Војводине и Покрајински секретаријат за здравство.

Резултати су показали: да постоје недостаци у самом здравственом систему, у виду недостатка медицинског особља и чекања на специјалистичке прегледе; да су жене са инвалидитетом невидљиве у оквиру здравственог система и да постоји недостатак разумног прилагођавања услуга (нпр. немогућност заказивања прегледа адекватне дужине); да су зграде и просторије често неприступачне и да не постоји адекватна опрема (нпр. хидраулични гинеколошки столови); да прилагођавање услуга женама са инвалидитетом није регулисано (асистенција приликом прегледа, тумачи за знаковни језик, непостојање информативних материјала у прилагођеним форматима и друго), као и да здравствене раднице и радници нису довољно сензибилисани и информисани и да често имају предрасуде према женама са инвалидитетом.

Имајући у виду наведене препреке у пружању приступачних и прилагођених услуга за жене са инвалидитетом, указано је на следеће:

- све здравствене услуге у вези са заштитом репродуктивног здравља треба да буду приступачне и доступне, укључујући и адекватно опремање ординација (нпр. хидраулични гинеколошки столови);
- здравствени систем и систем заказивања прегледа мора да омогући препознавање жена са инвалидитетом, вођење евиденције, прилагођавање термина и трајања прегледа;
- потребно је да се гинеколози и гинеколошкиње, као и сви други медицински радници и раднице додатно едукују и информишу о различитим облицима инвалидитета, као и да се сензибилишу у погледу адекватног, подржавајућег и недискриминаторног односа према женама са инвалидитетом;

- у сарадњи са женским организацијама потребно је унапредити превентивне гинеколошке прегледе, а у сарадњи са другим институцијама мапирати жене са инвалидитетом и организовати кампање у којима ће бити позване на превентивне систематске прегледе;
- потребно је системски омогућити сет услуга за жене са инвалидитетом које им могу бити потребне, на пример асистенцију женама са инвалидитетом које бораве у болници, тумаче за знаковни језик и слично;
- потребно је припремити информативне материјале у прилагођеним форматима и прописати стандардизовани пакет информација (превентивни прегледи, трудноћа, репродуктивно здравље, услуге);
- потребно је организовати континуиране обуке за све здравствене раднике и раднице, које треба да укључе подизање свести, информисаности и знања, као и сензибилизацију здравствених радника и радница;
- потребно је осигурати да жене са инвалидитетом које су у резиденцијалним установама, укључујући и жене које су лишене пословне способности, дају свој информисани пристанак на све услуге и интервенције у вези са репродуктивним здрављем (контрацепција, одлука о трудноћи и слично), у складу са међународним стандардима из Конвенције о правима особа са инвалидитетом.

Резултати истраживања представљени су на конференцији за медије, која је организована 3. децембра 2018. године у Новом Саду, на Међународни дан особа са инвалидитетом. Њој су, осим представника медија, присуствовали и представници домова здравља са територије АП Војводине.

Истраживање је достављено свим општим болницама и резиденцијалним установама на територији АП Војводине, Институту за јавно здравље Војводине, Клиничком центру Војводине као и Покрајинском секретаријату за здравство. Комплетно истраживање објављено је на сајту Омбудсмана.

ПОДАЦИ О НАСИЉУ

Омбудсман је прикупљање и анализу података о пракси институција у борби против насиља у породици започео још 2006. године, након што је, годину дана раније успостављена Мрежа „Живот без насиља“.

Упитници које за потребе овог истраживања институције попуњавају сваке године се мењају по потреби, а сходно променама које прате законодавне измене (нпр. усвајање Општег и посебних протокола за поступање институција у случајевима насиља у породици) и актуелним дешавањима и активностима релевантних органа, тела и организација цивилног друштва. Упитници су последњи пут ревидирани 2017. године, након што је на снагу ступио Закон о спречавању насиља у породици.

Извештаји Омбудсмана о пракси институција у решавању проблема насиља у породици омогућавају континуирани увид и праћење саме појаве насиља у породици, мера и активности институција у превенцији и заштити од насиља у породици, те примену закона и међународних прописа у овој области, а у одсуству јединствене евиденције и базе података институција о насиљу у породици. Ипак, ова истраживања имају своја ограничења будући да институције нередовно достављају тражене податке, као и да су евиденције институција и даље недовољно усаглашене и несистематичне.

ПОЛИЦИЈСКЕ УПРАВЕ

Податке је доставило свих седам полицијских управа у којима је одређено укупно 258 специјализованих службеника за поступање у случајевима насиља у породици и који су прошли обуку за примену Закона о спречавању насиља у породици у организацији Правосудне академије и Криминалистичко-полицијске академије.

Током 2018. године, полицијске управе забележиле су укупно 7132 пријаве насиља у породици, што је за 12 пријава мање него претходне године (када податке није доставила Полицијска управа Суботица). Пријаве жртава чине чак 90% укупног броја пријава насиља у породици, пријаве од центара за социјални рад само 3% пријава, док је број пријава других институција (образовних, здравствених) занемарљив и спорадичан.

У односу на укупан број пријава, полиција је установила постојање насиља у 54% случајева (3882), што је дупло више него претходне године (26 одсто); постојање непосредне опасности од насиља у породици у 70% случајева (5012), чак пет пута више него претходне године – 958 случајева, а постојање опасности која није непосредна у 26% случајева (1897) незнатно више у односу на претходну годину (1226). Треба, међутим, имати у виду да су подаци 2017. године обухватили само период од јуна до децембра, односно период у ком се примењивао Закон о спречавању насиља у породици.

Истовремено, подаци полиције говоре о томе да је тужилаштво потврдило процену ризика полиције у 47% случајева процене постојања насиља (70% претходне године) и опасности која није непосредна (94% претходне године), а у 64% случајева процене непосредне опасности (70% оваквих процена претходне године). Напомињемо да Полицијска управа Нови Сад није доставила податке о броју случајева у којима је тужилаштво потврдило процену ризика полиције, па није могуће тумачити да ли је у овом смислу било промена у односу на евиденције у првих шест месеци примене Закона. Мада Закон прописује да полиција процену ризика и сва доступна обавештења доставља надлежном тужилаштву, органу старатељства и групи за координацију и сарадњу, уочено је да то не поштују све полицијске управе будући да је различит број обавештења достављен наведеним органима.

Приликом процене ризика, полицијске управе утврдиле су да је 1287 могућих учинилаца насиља у породици већ раније починило исто дело, 407 особа претило је убиством или самоубиством, 190 особа поседовало је оружје, 363 особе су имале менталне тегобе, 281 особа злоупотребљавала је психоактивне супстанце, у 654 случајева постојао је сукоб око старатељства над дететом. У 3902 случаја учиниоцу је изречена хитна мера, за 2220 учиниоца изречена је мера заштите, а у 2629 случајева утврђено је да жртва доживљава страх.

Полиција је донела 1806 хитних мера привременог удаљења починиоца из стана, 4381 хитну меру привремене забране учиниоца да контактира жртву насиља и прилази јој, а у 1843 случаја изречене су обе мере истовремено. Евидентирано је 26 особа које су одбиле пријем наредби. Укупно 5834 полицијских наредби достављено је надлежном јавном тужиоцу и органу старатељства, групи за координацију и сарадњу и о томе је обавештена жртва. Суд је продужио трајање хитне мере у скоро 90% случајева.

Разлика у поступању полиције пре и после примене закона, уочена анализом података 2017. године, потврђена је и ове године, а односи се на структуру примене полицијских овлашћења. Укупан број примењених полицијских овлашћења износи 6068. Као и ранијих година, најчешће су изрицана упозорења, али је уочено да се од примене Закона пропорција изречених упозорења смањила (76% укупног броја коришћених полицијских овлашћења пре, а око 50% након примене закона) у односу на

удео примене других овлашћења - привођења (31% укупног броја примењених овлашћења) и задржавања (12%).

Полиција је поднела укупно 233 прекршајне пријаве због кршења јавног реда и мира с елементима насиља у породици (174 претходне године), што је знатно мање него претходних година (668 у 2016. години, а 1061 у 2015. години). Уз то, напомињемо да је чак 185 пријава поднето од стране Полицијске управе у Кикинди.

Број кривичних пријава искључиво за кривично дело насиља у породици које је поднела полиција у 2018. години износи 2109, а од тога се 82% пријава односи на случајеве у којима су жене жртве насиља.²¹

Међу жртвама су евидентирани 1892 особе женског и 549 особа мушког пола (2017. године евидентирано је 709 жена и 448 мушкараца; у 2016. години 1574 жена и 435 мушкараца, а у 2015. години 2426 жена и 776 мушкараца). Жене чине 73% укупног броја жртава, мушкарци 20%, а деца тек 7% одсто евидентираних жртава (60% женског и 40% мушког пола).

Евидентирано је укупно 2303 починилаца (1857 у 2017, а 1887 у 2016. години) насиља у породици. Као и ранијих година, починиоци су у 89% случајева мушкарци.

Од укупно евидентираног броја жртава насиља у породици, насиље је у 58% случајева извршено у партнерском односу, и то према женама у 47% од укупног броја жртава (52% 2017. године), а према мушкарцима у 10% случајева (6% у 2017. години).

ОСНОВНА ЈАВНА ТУЖИЛАШТАВА

У 12 од укупно 14 основних тужилаштава у АП Војводини одређено је 55 заменика јавног тужиоца специјализованих за поступање у случајевима насиља у породици. Сви заменици су завршили специјализовану обуку коју је реализовала Правосудна академија.

На подручју свих тужилаштава је образована група за координацију и сарадњу. Групе су се састајале у просеку два пута годишње (највећи број састанака одржан је у Кикинди – 96, Зрењанину – 90 и Вршцу – 83), разматрале су укупно 2105 случајева који нису окончани судском одлуком у кривичном поступку и 325 случајева неокончаних судском одлуком у грађанском поступку. Групе су поступале у 1992 случаја у којима је било потребно пружити заштиту и подршку жртви, израдиле су 3002 индивидуална плана заштите и подршке жртви, а предлог тужилаштву за окончање судског поступка поднеле су само Група у Врбасу - у 138 случајева и у Сенти – у пет случајева. Као и претходне године, индикативно је то да је жртва учествовала у изради индивидуалног плана заштите и подршке у малом броју случајева – 69 (од тог броја, чак 46 случајева у Кикинди, а 12 у Руми).

Тужилаштва су евидентирала укупно 3490 кривичних пријава (3097 претходне године), од којих је 85% поднела полиција. Кривично дело насиље у породици чини 67% свих пријава за кривична дела прописана Законом о спречавању насиља у породици (80% 2017. године), а кривично дело недавање издржавања чак 24%. Тужилаштва у 2017. години нису евидентирала ниједну пријаву силовања, али су

²¹ Када је реч о кривичним пријавама искључиво за кривично дело насиље у породици (члан 194. Кривичног законика) њих је пре примене Закона (првих шест месеци 2017. године) било 424 у случају када је жена жртва насиља, а 947 након примене Закона.

евидентирала кривична дела као што су недозвољене полне радње и полно узнемиравање, прогањање. Евидентирано је 19 случајева запуштања и злостављања малолетног лица.

Тужилаштва извештавају о укупно 2876 случајева у којима је полиција установила постојање насиља у породици (74% укупног броја ових случајева на евиденцији полиције), 2978 непосредне опасности (59% укупног броја случајева из полицијских евиденција) и 1067 случајева постојања опасности која није непосредна (56% укупног броја на евиденцији полиције). Према подацима тужилаштва, она су потврдила процену ризика полиције у 80% случајева процене постојања насиља у породици и у 97% случајева посредне и непосредне опасности од насиља у породици. Дакле, тужилаштва извештавају о укупно мањем броју процена ризика полиције у односу на податке полицијских управа, као и о већем проценту потврђених процена ризика од стране тужилаштва у односу на извештаје полицијских управа. Будући да Полицијска управа Нови Сад није доставила део ових података, као и да нису сва тужилаштва доставила податке, тешко је образложити разлоге неподударности података полиције и тужилаштва, али је могуће да полиција не доставља тужилаштву све процене ризика, као да ни тужилаштва не обавештавају полицију о потврдама процена ризика.

Из података тужилаштва произлази да сви ови органи не евидентирају хитне мере привременог удаљења починиоца из стана (више тужилаштва није доставило овај податак, али су доставили податке о мерама привремене забране учиниоца да контактира жртву насиља и прилази јој, као и обе мере истовремено). Док полицијске управе извештавају о томе да су донеле укупно 1806 хитних мера привременог удаљења починиоца из стана, 4381 меру привремене забране учиниоца да контактира жртву насиља и прилази јој и 1843 случаја у ком су обе мере изречене истовремено, према евиденцијама тужилаштва полиција је донела само 326 мера привременог удаљења починиоца из стана, 2719 мера привремене забране учиниоца да контактира жртву насиља и прилази јој и 1866 случајева у којима су обе мере изречене истовремено.

Тужилаштва су покренула укупно 2330 кривичних поступака за сва дела у вези с насиљем у породици. Искључиво за кривично дело насиље у породици покренут је 2561 кривични поступак. Поднето је укупно 207 тужби за одређивање мера заштите од насиља у породици, уз напомену да је чак 94 овакве тужбе поднело Тужилаштво у Зрењанину, 72 у Врбасу, а тек 7 у Новом Саду. Уз то, ОЈТ Зрењанин покренуло је 21 поступак због кршења заштитних мера, од укупно 39 таквих поступака које су покренула сва тужилаштва заједно. Као и ранијих година, једино наведено тужилаштво доследно покреће ове поступке.

Тужилаштва у Сенти, Вршцу и Панчеву су се изјаснила да користе овлашћење тужиоца за одлагање кривичног гоњења из члана 283 Закона о кривичном поступку у случају кривичног дела насиља у породици.

Тужилаштва су евидентирала укупно 3162 жртве породичног насиља.. Уопштено, уочен је пораст евидентираних броја жртава свих узраста, одрасле жене чине 62%, а деца 9% укупног броја жртава. Половину укупног броја жртава чине жене које су у партнерском, брачном или ванбрачном односу с починиоцем насиља.

Евидентирано је укупно 2988 починилаца, од ког броја одрасли мушкарци чине 88%.

ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД

У 39 центара за социјални рад (колико их је доставило податке) одређено је око 200 стручњака који помажу у спречавању насиља у породици и пружају подршку жртвама насиља. У 20 центара запослени

су завршили обуку у вези с насиљем у породици коју је реализовао Аутономни женски центар, а указано је на то да се обуке не реализују довољно често.

Центри за социјални рад забележили су укупно 5848 обраћања због насиља у породици (4834 у 2017. и 3338 обраћања у 2016. години). Насиље је најчешће пријављивала полиција – у чак 82% укупног броја пријава.

Према подацима органа старатељства, у прекршајном поступку су процесуирана 183 случаја породичног насиља, у кривичном поступку 839 случајева, а у грађанском поступку 591 случај. По службеној дужности, центри су покренули 183 поступка за одређивање мера заштите од насиља по Породичном закону, 21 поступак за лишење родитељског права, 12 поступака за делимично лишење родитељског права, покренули су 3 поступка за лишење пословне способности починиоца насиља у породици, 16 парничних поступака за заштиту права детета и поднели 34 кривичне пријаве због извршења кривичног дела насиље у породици (90 пријава претходне године).

Од укупно 5535 поступака, мере неодложне интервенције примењене су у 1279 случајева, хитно реаговање у 1539 случајева, а редовно је поступано у 2717 случајева.

Када је реч о насиљу у породици према деци, евидентиране су укупно 643 (605 случајева 2017. године) пријаве, од којих 66% чине пријаве полиције (54% претходне године). Органи старатељства су покренули поступке по службеној дужности у 4% случајева укупног броја пријава насиља над децом. Оно што је врло индикативно и где нису учаване промене током година анализа ових података, је то да образовне и здравствене установе и даље не пријављују случајеве породичног насиља према деци органима старатељства – на територији 40 центара за социјални рад у АП Војводини само 15 случајева насиља према деци пријавиле су васпитно-образовне установе, а 17 случајева здравствене установе (око 2% укупног броја пријава насиља над децом).

На евиденцијама органа старатељства у 2018. години биле су укупно 5604 жртве насиља у породици, а међу којима 78% женског пола као и претходне године, док деца чине 13% укупног броја жртава. Из одговора центара произлази да се у 26% ових установа деца не евидентирају као жртве насиља уколико нису непосредно претрпела насиље у породици, а у неким од установа ова деца не буду обухваћена ни планом услуга и заштите.

Центри су евидентирали 69 одраслих особа с инвалидитетом као жртве насиља (међу којима жене чине 72%) и 15 деце с инвалидитетом (9 девојчица и 6 дечака).

Највећи број жртава има основно и средње образовање – две трећине укупног броја жртава, а 44% жртава су незапослене жене.

Психичко насиље (вређање, претње) је најзаступљенији облик насиља у породици, а потом физичко насиље. Смештај сигурне куће користило је укупно 186 жртава (86 у 2017. години). У 42% окончаних поступака, предузете мере органа старатељства одговориле су на потребе корисника – жртава насиља у породици.

Индивидуални план заштите и подршке жртвама насиља у породици израђен је у 1922 случајева, а у 668 случајева жртва је учествовала у његовој изradi.

ОСНОВНИ СУДОВИ

Податке је доставило 13 од укупно 15 основних судова на територији АП Војводине (податке нису доставили основни судови у Шиду и Врбасу). За поступање у случајевима насиља у породици у 13

судова одређено је укупно 49 судија специјализованих за ову област у кривичним поступцима. Већина судија завршила је обуку Правосудне академије у вези са применом Закона о спречавању насиља у породици.

У кривичном поступку евидентирано је укупно 1507 оптужница (укључујући и оптужне предлоге) и 1167 изречених пресуда. Као и ранијих година, 90% пресуда су осуђујуће, а две трећине казни су условне. Казне затвора чине 31% укупног броја изречених казни (у 2017. години 40% казни биле су казне затвора) и најчешће се изричу у трајању од шест месеци до годину дана. Евидентирани су укупно 24 осуђујуће пресуде због кршења мѐра заштите, од чега чак 13 у Зрењанину, те 19 казни затвора и 20 новчаних казни (по четири казне затвора и новчане казне изречене су за кршење мѐра заштите у 2017. години, када су евидентирани укупно 34 пресуде за кршење заштитних мера). Изречено је укупно 429 мера безбедности од којих 40% чине мере обавезног лечења алкохоличара, а 30% су мере забране приближавања и комуникације с оштећеним. Судови у кривичном поступку евидентирали су укупно 1002 жртве насиља у породици од којих 78% чине жене. Истовремено, 94% од укупно 940 починилаца насиља у породици јесу мушкарци. Међу починиоцима нису евидентирани малолетна лица, док деца чине тек 9% укупног броја евидентираних жртава.

Судови извештавају о томе да су у поступцима по Породичном закону евидентирали укупно 433 предлога тужилаштва за продужење хитне мере привременог удаљења починиоца из стана (310 према подацима тужилаштва), 886 предлога за продужење привремене забране учиниоца да контактира жртву насиља и прилази јој (2712 према подацима тужилаштва) и 1053 предлога за продужење обе мере истовремено (1797 према подацима тужилаштва). Важно је напоменути да је Основни суд у Новом Саду навео податак о укупно 1172 поднета предлога тужилаштва за продужење хитних мера, наводећи да није било могућности за извештавање о врстама хитних мера. За готово све предлоге тужилаштва за продужење мере забране приближавања и комуницирања са жртвом судови су донели одлуку о њиховом продужавању.

У грађанском поступку забележено је укупно 750 тужби у вези с насиљем у породици (1116 у 2017. години). Највећи број тужби поднет је од стране жртве – 47% укупног броја тужби, док су 29% тужби поднели јавни тужиоци, 22% законски заступници жртве, а 19% орган старатељства. Повучено је 15% укупног броја тужби. Поднето је укупно 1067 тужби за одређивање мера заштите (највећи број тужби за забрану даљег узнемиравања члана породице), а изречено је 916 мера (највише забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености). Мере заштите продужене су у 56 случајева, од тога је чак 30 мѐра продужио Основни суд у Старој Пазови, а 21 Основни суд у Сремској Митровици).

На евиденцији судова у грађанском поступку било је укупно 1450 жртава породичног насиља. Одрасле жене чине 88% укупног броја жртава (72% претходне године), а деца тек 4% (9% претходне године). Међу укупно евидентираних 1016 починилаца породичног насиља 97% су особе мушког пола.

ПРЕКРШАЈНИ СУДОВИ

Податке је доставило 10 од 12 прекршајних судова на територији АП Војводине (податке нису доставили судови у Вршцу и Бачкој Паланци). Забележена су укупно 503 захтева за покретање прекршајног поступка (414 претходне године када су податке доставили сви судови) и исто толико поступака је покренуто. Пријаве полиције чине 96% укупног броја пријава, једну пријаву поднео је јавни тужилац у Зрењанину, а 10 саме жртве, и то Прекршајном суду у Новом Саду. Од укупно изречене 503 пресуде, осуђујуће чине 90%. Значајно је поменути да чак 80% изречених казни (укупно 446 казни) чине казне затвора до 30 дана, будући да су свих година раније преовладале новчане

казне. Међу жртвама је евидентирано четворо деце (три девојчице и један дечак) и 459 одраслих особа од којих је 70% женског пола. Од укупно евидентираних 456 починилаца, мушкарци чине 81%.

ДОМОВИ ЗДРАВЉА

Домови здравља (податке доставило 38 од 45 установа) евидентирали су укупно 476 случајева породичног насиља према женама (648 у 2017. години када је податке доставило 35 установа), а у 85% наведеног броја случајева интервенисала је полиција. Децу има 72% жртава, а само 39 малолетних лица је на евиденцији домова здравља и само девет установа наводи да децу жртава увек евидентирају будући да су она увек индиректне жртве насиља. Истовремено, забележено је да су деца била изложена насиљу у 100 случајева. Главобоље и поремећаји спавања најчешће се бележе као тегобе пацијенткиња жртава насиља у породици, а у 37% случајева постоји историја злостављања у партнерском односу или подаци о злостављању у прошлости.

Физичко насиље забележено је у готово сваком случају, а телесне повреде евидентирани су у 90% укупног броја евидентираних случајева насиља. Међу жртвама је било 11 трудница и 127 жена са хроничним болестима, а у 25 случајева насиље је почело или се појачало за време трудноће. Процена ризика урађена је у 269 случајева (416 претходне године), а у 119 случајева, од укупног броја, током времена, повећавала се учесталост и озбиљност насиља. У обрасцима је забележено 49 случајева претње или употребе оружја (90 претходне године). Још увек има домова здравља, односно медицинских радника, који не о обавештавају полицију о сваком случају евидентираних породичног/партнерског насиља, а центар за социјални рад и ређе.

ЗАКЉУЧАК

У односу на претходну годину када је почела примена Закона о спречавању насиља у породици нису уочена значајнија одступања у укупном броју и структури жртава и починилаца породичног насиља на евиденцијама институција, а код појединих институција приметан је и мањи број пријава насиља него претходне године (полиција, домови здравља, основни судови у грађанском поступку). Истовремено, настављен је тренд појачаног ангажовања институција, првенствено полиције и тужилаштва и благог појачања казнене политике, које се пре свега огледа у доношењу и изрицању хитних мера и смањењу заступљености условних осуда међу изреченим казнама, а повећаној заступљености казни затвора.

Приметно је неуједначено поступање органа и институција, па тако већ више година за редом Основно јавно тужилаштво у Зрењанину предњачи када је реч о подношењу тужби за одређивање мера заштите од насиља у породици и покретању поступака због кршења заштитних мера, док остала тужилаштва то чине спорадично. Институције извештавају различито о истој врсти података, па постоји сумња да се законске одредбе не спроводе доследно, да још увек није успостављена квалитетна комуникација и међусобно информисање институција, као и усаглашеност евиденција и њихово систематично вођење.

Особе с инвалидитетом нису препознате у систему заштите од насиља будући да институције ретко бележе и појединачне случајеве жртава и починилаца с инвалидитетом (највећи број жртава бележе центри за социјални рад (69 одраслих особа с инвалидитетом као жртве насиља (72% су жене) и 15 деце с инвалидитетом, али се ове особе не виде у евиденцијама других органа).

Стручни радници центара за социјални рад и здравствени радници и даље у великом броју не евидентирају и не посматрају децу као жртве насиља уколико нису непосредно претрпела насиље у породици или присуствовала самом чину насиља, а у неким од установа ова деца не буду обухваћена ни планом услуга и заштите. Уз то, пријаве образовних и здравствених установа и даље чине тек 2% пријава насиља над децом у породици на евиденцијама органа старатељства.

Закон о спречавању насиља у породици предвиђа да у изради индивидуалног плана заштите и подршке жртви учествује и жртва, ако то жели и ако то дозвољава њено емотивно и физичко стање. Ипак, према подацима тужилаштва израђена су укупно 3002 индивидуална плана заштите и подршке жртви, а само у 69 случајева је и жртва учествовала у његовој изради (од тог броја, чак 46 случајева у Кикинди, а 12 у Руми). Истовремено, према подацима центара за социјални рад израђене су 1922 индивидуална плана заштите и подршке жртви, а жртве су учествовале у 668 ових случајева.

Представници институција који су попуњавали упитнике углавном су сагласни у вези с тим да је Закон о спречавању насиља у породици охрабрио жртве да пријављују насиље и допринео координисанијем раду институција, али и да проблеми у начину евидентирања података и недовољном броју запослених (пре свега у тужилаштвима и центрима за социјални рад) утичу на пуну примену закона.

Имајући у виду резултате истраживања, Омбудсман је мишљења да је:

- неопходно у најкраћем року успоставити јединствену електронску базу података о случајевима насиља у породици како би се коначно обезбедило адекватно праћење ове појаве, као и праћење тока индивидуалне подршке и заштите жртвама од почетка до краја трајања свих поступака и свих видова подршке, као и ефеката мера према починиоцима;
- евиденције треба да садрже податке о припадницима мањинских и посебно рањивих група као што су особе са инвалидитетом, припадници националних мањинских заједница (посебно ромске), мигранти и слично;
- неопходно је да запослени у свим институцијама заузму став да су и деца, у свакој породици у којој је утврђено насиље, жртве породичног насиља, а не само она која су директне жртве или су непосредно присуствовала и сведочила ситуацији насиља и да сходно томе предузимају даље мере заштите деце од насиља у породици;
- потребно је образовне и здравствене установе у већој мери укључити и законски обавезати на сарадњу с другим надлежним институцијама у заштити од насиља у породици;
- потребне су континуиране обуке запослених у свим институцијама у вези са применом прописа, вођењем евиденција и актуелним научним сазнањима и упоредним праксама када је реч о насиљу у породици.

МРЕЖА „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“

КООРДИНАЦИОНИ ТИМ

Омбудсман, као координатор Координационог тима Мреже „Живот без насиља“ (у даљем тексту: Координациони тим) у извештајној години је организовао три састанка овог тима, на којима су разматране активности у заштити од породичног и партнерског насиља које спроводе институције у оквиру Мреже.

Први састанак је одржан у мају у Новом Саду, а тема је била посвећена реализацији активности које су договорене крајем 2017. године, као и даљим активностима и ефикаснијој сарадњи чланица Мреже. Договорено је да у рад Мреже треба укључити и новинаре, како би се извештавање о насиљу у породици одвијало у складу са етичким кодексом и у циљу што потпунијег информисања јавности о раду Мреже, као и да је потребно изградити ефикасан и поуздан систем евидентирања случајева

насиља у породици и организовати додатне и континуиране едукације за припаднике судова и тужилаштва.

Следећи састанак Координационог тима одржан је у јуну у Пландишту, а повод је био размена информација и искустава чланова/ца тима и надлежних органа и установа у општини Пландиште, Основног и Прекршајног суда у Вршцу и Основног јавног тужилаштва из Вршца. Том приликом је истакнут значај даљег јачања међуинституционалне сарадње и размене информација у циљу ефикаснијег поступања у случајевима насиља у породици и превентивног деловања. Како у овој локалној самоуправи не постоји институција локалног омбудсмана, на састанку је посебно указано на њен значај и улогу у заштити људских права.

Омбудсман је трећи састанак Координационог тима одржао у новембру месецу, уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији. На састанку је чланицама тима представљен први национални извештај, као и извештај „из сенке“ о примени Истанбулске конвенције. Такође, представљени су резултати великог регионалног истраживања о добробити и безбедности жена, чији је циљ унапређено креирање практичних политика, као и унапређење подршке жртвама насиља.²²

На састанку су договорене и активности поводом кампање „16 дана активизма против насиља над женама“.

КАМПАЊА „16 ДАНА АКТИВИЗМА ПРОТИВ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА”

Почетак глобалне кампање „16 дана активизма против насиља над женама“, која сваке године траје од 25. новембра до 10. децембра, и ове године био је повод да чланице Координационог тима одрже, 23. новембра, заједничку конференцију за медије и најаве активности које ће бити одржане на територији АП Војводине током трајања кампање. На конференцији за медије, о планираним активностима су поред представника Омбудсмана говорили и представници/це других покрајинских родних механизма: Женске парламентарне мреже, Одбора за равноправност полова, Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова и Завода за равноправност полова.

ГОДИШЊА КОНФЕРЕНЦИЈА МРЕЖЕ „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“

Омбудсман је у оквиру кампање „16 дана активизма против насиља над женама“ организовао 13. по реду конференцију Мреже „Живот без насиља“ под називом „Истанбулска конвенција – од закона до праксе“. Конференцији је присуствовало више од 140 представника/ца полиције, центара за социјални рад, судова и тужилаштва, домова здравља и организација цивилног друштва са територије АП Војводине.

Циљ конференције је био да се представи шта је све у Републици Србији урађено од почетка примене Истанбулске конвенције, како у нормативном и стратешком оквиру, тако и у конкретној примени прописа у пракси. Осим првог националног извештаја, на конференцији је презентован и извештај „из сенке“ о примени Истанбулске конвенције. Учесницима/цама су представљене теме: усаглашавање

²² Први национални извештај о примени Истанбулске конвенције представила је Љиљана Лончар, представница Координационог тела за равноправност полова Владе Републике Србије; „извештај из сенке“ представила је Биљана Степанов из Центра за подршку женама Кикинда, док је резултате регионалног истраживања о добробити и безбедности жена саопштила Зорана Антонијевић, представница ОЕБС-а.

кривичног законодавства Републике Србије са Истанбулском конвенцијом; база података пријава насиља у породици, коју је сачинило и коју води Министарство унутрашњих послова; резултати ОЕБС-овог регионалног истраживања о насиљу према женама и пројекат „Интегрисани одговор на насиље над женама у Србији“ који се спроводи под окриљем Уједињених нација у Србији.²³ Након пленарног дела, учесници/це конференције имали су прилику да у мањим групама учествују и размењују мишљења и искуства у оквиру четири панела на теме: насиље над женама мигранткињама и избеглицама, медији о насиљу над женама, индивидуални планови заштите жртава и кривично дело прогањање и полно узнемиравање, на којима су усвојени закључци у циљу унапређивања рада и даље сарадње надлежних органа и институција у пружању заштите и подршке особама које су доживеле насиље.

АНАЛИЗА ПРЕДМЕТА ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ

Омбудсман је током 2018. године на основу сазнања из медијских написа о случајевима убиства у породично-партнерском односима покренуо поступке по сопственој иницијативи обраћањем надлежним центрима за социјални рад и полицијским управама.

Покренуто је укупно осам поступака, од којих су у седам случајева жртве жене. Наведено не значи да су обухваћени сви овакви случајеви, имајући у виду да се ради о подацима добијеним путем средстава јавног информисања, те постоји могућност да о неким случајевима убиства у породично-партнерским односима медији нису извештавали, а званичне евиденције о родно заснованим убиствима нису формиране.

У шест од седам случајева у којима су жртве биле жене, нису евидентирани раније пријаве због насиља у породици. У три случаја је смрт наступила као последица убода ножем; у два случаја жртве су усмрћене из ватреног оружја, и то из пушке у легалном поседу и из пиштоља за који није наведено да ли за исти постоји потребна дозвола; у једном случају жртва је усмрћена ударцима тупим предметом, док се у једном случају починилац терети да је жртву гурнуо са моста. Што се тиче односа починиоца и жртве у три случаја се ради о убиству унутар брачне заједнице, у три случаја су жене убили ванбрачни партнери или бивши партнери, а само у једном случају се убиство десило у породичним односима - унук је убио бабу. Кад је старосна структура у питању, жртве су жене различите старосне доби, од 21 године до 63 године. Од седам починилаца убиства, један починилац је извршио самоубиство, а један је покушао да одузме себи живот. Само у једном случају су против починиоца у ранијем периоду подношене пријаве због насиља у породици, и то како према жртви са којом је био у партнерском односу, тако и према члановима породице. Убиство се у овом случају десило за време трајања хитне мере привремене забране починиоцу да контактира и прилази жртви, а након издржавања казне затвора изречене од стране прекршајног суда због кршења хитне мере.

Само у једном случају жртва убиства у партнерским односима била је мушкарац, кога је усмртила невенчана супруга, а смрт је наступила због убодне ране у груди. У овом случају је невенчана супруга у ранијем периоду пријављивала полицији да има проблема са невенчаним супругом, али су полицијски службеници проценили да у конкретном случају нема елемената кривичног дела, нити прекршаја, као ни елемената за поступање полиције.

²³ О овим темама, осим заменице за равноправност полова, говорили/ле су: Јасмина Станковић, заменица тужиоца упућена у Републичко јавно тужилаштво, Милорад Калат из Одсека за превенцију насиља у породици Министарства унутрашњих послова, Зорана Антонијевић из Мисије ОЕБС-а у Србији и Маја Бранковић Ђундић из UNDP-а.

Иако подаци институција у шест случајева убиства жена говоре да починиоци убиства нису раније били пријављивани као починиоци насиља у породици, медијски написи у неким случајевима говоре да су жртве трпеле насиље у породици и партнерским односима и пре трагичних догађаја, а према информацијама добијеним од рођака, комшија и пријатеља жртава. Разлог из којег жртве раније нису пријављивале насиље може да буде у недовољном поверењу жртава у институције система или у томе да институције не препознавају жене које су изложене насиљу, па и ризику да буду убијене. У случају где су према починиоцу убиства раније предузимане мере прописане законом, а до убиства је ипак дошло, поставља се питање да ли су предузете мере биле правовремене и адекватне.

Омбудсман ће наставити и у наредном периоду да прати и анализира случајеве родно заснованих убистава ради увида у њихову распрострањеност и карактеристике, као и ефекте закона и мера донетих у циљу сузбијања и превенције насиља према женама.

„ЖЕНЕ У ПАРЛАМЕНТАРНОМ ЖИВОТУ ВОЈВОДИНЕ 1918 – 2018“

ПУБЛИКАЦИЈА

Омбудсман је крајем године објавио публикацију „Жене у парламентарном животу Војводине 1918 – 2018“. Повод је био обележавање стогодишњице присаједињења Војводине Краљевини Србији. Прогласом Српског народног одбора којим је сазвана Велика народна скупштина 17. новембра 1918. године, прописано је опште и једнако право гласа – тада су први пут у историји жене у Војводини добиле бирачко право, како активно тако и пасивно. Дато право искористиле су учествовањем у избору народних изасланика, док је у раду Велике народне скупштине учествовало њих седам: Милица Томић из Новог Сада, Марија Јовановић из Панчева, Манда Сударевић, Мара Малагурски Ђорђевић, Катица Рајчић, Анастасија Манојловић и Олга Станковић из Суботице. Њихов избор представљао је преседан и велики демократски искорак у односу на тадашње друштвене околности и историјски контекст у коме жене нису имале право гласа у готово читавој Европи.

Публикацију чине три засебне целине: у првом делу се налазе ауторски радови о женском покрету, учесницама Велике народне скупштине, праву гласа, развоју бирачког права жена и систему квота. Други део чине сабрани радови неких од учесника јавног и политичког живота из међуратног периода о женском праву гласа и политичким правима жена, док трећи део садржи прилоге о образовању женске парламентарне мреже у Скупштини АП Војводине, биографију прве и за сада једине председнице војвођанске скупштине, списак свих посланица покрајинске скупштине од 1945. године до данас, као и компаративну анализу изборног система у Војводини.

За време израде поменуте публикације показало се да је поље парламентаризма у АП Војводини остало скоро неистражено. Сматрајући да остваривање једнаких политичких могућности за мушкарце и жене представља један од основних предуслова за остваривање пуног потенцијала друштва у којем живимо, Омбудсман је овом студијом желео да допринесе анализи, и на основу ње повећању партиципације жена не само у Скупштини АП Војводине, већ и на свим местима политичког одлучивања.

СВЕЧАНИ СКУП

Имајући у виду да је борба за освајање политичких права жена била дуг и мукотрпан процес, учешће жена на Великој народној скупштини у Новом Саду, у време када жене у већини држава нису имале право гласа, представљало је светли историјски тренутак.

У намери да скрене пажњу јавности на допринос жена развоју парламентаризма и демократске политичке културе, Омбудсман је 23. новембра 2018. године организовао свечани скуп²⁴ на којој је представио публикацију „Жене у парламентарном животу Војводине 1918 – 2018”.

Промоција публикације организована је и 26. децембра у Архиву Војводине.

ПРИМЕНА ПРИНЦИПА РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У ПОКРАЈИНСКИМ СЕКРЕТАРИЈАТИМА - ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

Омбудсман прати примену Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова²⁵ (у даљем тексту: Одлука) у покрајинским органима управе, а од 2010. године и примену Закључка Покрајинске владе о увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и активности покрајинских органа управе. До сада је више пута указивао на јаз између нормативног и стварног стања, али и на споро увођење принципа родне равноправности у стратегије, програме, пројекте и друге активности покрајинских органа. У ранијим годишњим извештајима указивано је да се Одлука не спроводи с подједнаком пажњом у свим покрајинским органима, што само потврђује чињеницу да за стварне промене нормативни оквир није довољан, него су неопходне стратегије за унапређење родне равноправности, као и оспособљавање покрајинских службеника. Омбудсман је од осам покрајинских секретаријата тражио информацију о спровођењу Одлуке и Закључка у извештајном периоду.

Покрајински секретаријат за финансије је обавестио Омбудсмана да је у склопу активности на увођењу родно одговорног буџетирања (у даљем тексту: РОБ) донет План поступног увођења родно одговорног буџетирања за кориснике буџетских средстава АП Војводине за 2019. годину. Планом је предвиђено да се у 2019. години поступно уводи родно одговорно буџетирање у оквиру 18 буџетских корисника, путем дефинисања родне компоненте, односно родних циљева и индикатора за укупно 28 програма и 62 програмске активности/пројекта. У односу на 2018. годину, напредак је учињен у повећању броју корисника за 4, броју програма за 3 и броју програмских активности за 21. Планом је предвиђена обавеза буџетских корисника да у програмским информацијама којима се дефинишу индикатори који се односе на лица, исте обавезно родно разврстају. Такође, образована је радна група за пружање

²⁴ Скуп је отворила председница Скупштине Републике Србије Маја Гојковић, а присутнима су се обратиле ауторке радова објављених у монографији „Жене у парламентарном животу Војводине 1918 – 2018”; Љубица Отић, музејска саветница; Биљана Шимуновић Бешлин, професорка Филозофског факултета; Сузана Кујунџић Остојић, председница Националног савета буњевачке националне мањине; Зорица Мршевић, научна саветница и Стојанка Лекић, посланица у Скупштини АП Војводине, које су говориле о почецима организовања женског покрета, праву гласа, женама учесницама Велике скупштине, квотама, оснивању и раду Женске парламентарне мреже у Скупштини АП Војводине, као и Верона Адам Бокрош, прва жена председница Скупштине АП Војводине, Симонида Ђурић, потомкиња Милице Томић Милетић, и студенткиња Факултета политичких наука Александра Вељовић.

²⁵ „Службени лист АПВ”, бр. 14/04 и 18/09.

континуиране подршке буџетским корисницима у процесу дефинисања родне компоненте буџета и редефинисања индикатора у смислу њиховог родног разврставања. Радна група је препоручила буџетским корисницима: да формирају радну групу у оквиру корисника буџетских средстава; да у програмским структурама у припреми родно осетљивих формулација пођу од прописа, стратешких докумената и др. који им могу помоћи да правилно дефинишу родно одговорно буџетирање; да одреде адекватан начин увођења родне компоненте (нпр. постављањем посебног циља за жене и мушкарце, дефинисањем које се односе на лица, експлицитним навођењем рода и сл.). Такође, организовала је радионице - обуке и инфо-сесије уз помоћ Агенције за родну равноправност и оснаживање жена UN WOMEN, након чега су дефинисане родне компоненте програмских структура буџетских корисника за 2019. годину, а унапређен је и систем за планирање о родним аспектима буџета на начин да је омогућено аутоматско генерисање извештаја о програмима, програмским активностима и пројектима у које је уграђена родна компонента. У свом извештају Покрајински секретаријат за финансије истиче као један од проблема у процесу увођења родно одговорног буџетирања непостојање јединствене методологије за родно одговорно буџетирање, те је потребно увести до 2020. године јединствену методологију родног буџетирања, како би ова компонента била на јединствен начин имплементирана у буџетски процес свих актера планирања.

У извештају Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова за 2018. годину, наводи се да је настављена реализација Програма за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период од 2015. до 2020. године²⁶. У континуитету су спровођене следеће тематске обуке: о поступању институција у заштити од насиља над женама у породици и партнерским односима; о повезаности насиља према женама и злостављања деце; о процени и управљању безбедносним ризицима у ситуацији насиља у партнерским односима у породици; за преовладавање професионалног стреса професионалаца ангажованих у директном раду са жртвама насиља; за организовање и спровођење конференције случаја насиља над женама у породици и партнерским односима ради унапређења разумевања стручњака за пружање ефикасније услуге заштите женама жртвама насиља; о разумевању и ставовима стручњака према женама жртвама насиља из рањивих група (а посебно Ромкиња, жѐна из руралних области, жѐна са инвалидитетом, жѐна које живе са ХИВ), као и обуке стручњака који поступају у специфичним облицима насиља према женама (сексуално насиље, укључујући и силовање, прогањање и полно узнемиравање).

Расписивањем конкурса за економско оснаживање жена које су претрпеле или су у ситуацији насиља, Секретаријат је у 2017. години наменио 10.000.000,00 динара за субвенције приватним предузећима која запошљавају жене жртве насиља, путем којих је подржано запошљавање и исплата бруто зарада за 13 жена које су биле жртве насиља. Конкурс је реализован током 2018. године. У извештају Секретаријата се наводи да су у буџету за исту намену у 2019. години планирана средства у укупном износу од 6.000.000,00 динара. Приметно је да ће ове године бити издвојено мање средстава у односу на претходну годину; ипак, похвално је што Секретаријат континуирано спроводи овај програм, јер економско оснаживање жена свакако представља један од кључних фактора заштите и превенције од насиља над женама.

Буџетски фонд за пронаталитетну популациону политику у АП Војводини у 2018. години износио је 63.000.000,00 динара. путем Конкурса за доделу бесповратних средстава породицама у којима се роди треће или четврто дете за решавање стамбеног питања или унапређења услова становања, средстава за куповину или адаптацију, доградњу и реконструкцију добило је 55 породица. Ова мера има

²⁶ „Службени лист АП Војводине“, број 54/2014

специфичну родну компоненту – корисници средстава (супружници/ванбрачни партнери) имају уговорну обавезу да купљену некретнину, односно реновирани или дограђени део некретнине, упишу у катастар непокретности у сразмерним сувласничким уделима, чиме се ублажава велика неједнакост у поседовању некретнина између мушкараца и жена у АП Војводини. Током извештајног периода настављено је спровођење мере суфинансирања трошкова биолошко медицински потпомогнуте оплодње за друго, треће и свако наредно дете.

Секретаријат је у извештајном периоду наставио са реализацијом међународног пројекта „Интегрисан одговор на насиље над женама у Војводини – 2. фаза“, у оквиру којег је израђена полазна студија о разумевању и ставовима стручњака према женама жртвама насиља из рањивих група, свести стручњака и њиховим ставовима и реаговању на специфичне облике насиља, програм едукације, обуке предавача и супервизије предавача и спроведене су обуке ради унапређења разумевања стручњака за пружање ефикасније услуге заштите женама жртвама насиља у 10 одабраних градова и општина у АП Војводини.

Секретаријат је према Плану поступног увођења родно одговорног буџетирања за кориснике буџетских средстава АП Војводине за 2019. годину увео родне принципе у 4 програма и 12 програмских активности. Представници Секретаријата су били и у радној групи која је пружала подршку корисницима за увођење родно одговорног буџетирања, која је током 2018. године учествовала у инфо-сесијама за буџетске кориснике предвиђене Планом РОБ-а.

У претходној години, Секретаријат је спровео конкурс за доделу бесповратних средстава удружењима грађана/жена за финансирање пројеката у области равноправности полова са циљем унапређења положаја жена и равноправности полова у АП Војводини у укупном износу од 5.400.000,00 динара, којим је подржано 38 удружења. Износ је 2018. године био мањи у односу на претходну – у 2017-ој је за исту сврху било намењено 7.000.000,00 динара.

У извештајном периоду је и ове године штампан женски роковник, препознатљива публикација Секретаријата у коме се афирмишу поједине категорије жена, а која има за циљ популаризацију равноправности полова и промовисање тема које су важне за унапређење равноправности полова.

Према наводима Секретаријата, у циљу реализације обавеза прописаних чланом 10 Одлуке, Секретаријат се обратио Служби за управљање људским ресурсима ради добијања података који се односе на: полну структуру запослених у покрајинским органима, полну структуру запослених према квалификацијама, полну заступљеност запослених на руководећим местима и у органима код послодавца, ниво зарада према полу у оквиру појединачних нивоа стручне спреме, учешће у стручном образовању, усавршавању и обукама према полу и броју запослених према полној структури који су проглашени технолошким вишком. Наведени подаци су неопходни ради њиховог уврштавања у редован извештај о равноправности полова који Секретаријат подноси Покрајинској влади и другим органима, а на основу истих ће се формирати база која ће омогућити праћење промена у структури запослених по основу наведених мерила и критеријума. Из наведеног произлази да Секретаријат током извештајне године није припремио и поднео извештај Покрајинској влади, али је предузео извесне активности у циљу прикупљања релевантних података за припрему истог. У вези са наведеним потребно је скренути пажњу да је обавеза Секретаријата да на крају сваке треће године Покрајинској влади подноси извештај о равноправности полова у покрајинским органима, те да исти поред података и анализе заступљености полова треба да садржи и план конкретних мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова.

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама известио је Омбудсмана о полној структури директора, управних и надзорних одбора за 12 установа културе и 5 завода чији је оснивач АП Војводина, а чија решења о именовању припрема Секретаријат. Од 17 директора, 12 су мушког а 5 женског пола; у управним одборима, налазе се 67 мушкараца и 64 жене; у надзорним одборима – 22 члана чине представници мушког, а 29 женског пола. Из приложеног се види да међу именованим члановима има више од 30% представница мање заступљеног пола. Ипак, јасно је да најмањи број жена обавља функцију директора – тај број не прелази 30%.

У извештајном периоду, Планом поступног увођења родно одговорног буџетирања за кориснике буџетских средстава за 2018. годину, Секретаријат је дефинисао родно одговорне циљеве и родне индикаторе за два програма – Јачање културне продукције и уметничког стваралаштва и Систем јавног информисања. С обзиром на то да је РОБ у Програму – Систем јавног информисања уведено у 2017. години, Секретаријат је констатовао присуство родног показатеља и свест медијских кућа, издавача и продукција о родној групацији, као и њихову потребу да се директно и непосредно својим корисницима обраћају на језицима националних мањина – националних заједница о текућим, веома конкретним, родним темама. Учинак родно одговорних циљева из 2018. године тренутно је у фази анализе.

Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање није известио Омбудсмана да ли је било конкурса за пројекте који би били усмерени на унапређење равноправности полова у овој области.

У извештају Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку делатност наводи се да је РОБ у 2017. години примењено код програма 2005 – Високо образовање, са циљем повећања броја студената, разврстаних по роду на студенте и студенткиње. Индикатори су били: број студената у АП Војводини и број студенткиња у АП Војводини. На основу њих је запажено да је дошло до повећања броја студенткиња у 2017. години за 552 лица, док је број студената опао за 117 лица. Према Плану постепеног увођења родно одговорног буџетирања за кориснике буџетских средстава АП Војводине за 2018. годину, Секретаријат се определио за примену истог код Програма 2005 – Високо образовање, Програмска активност 1002 – Подршка раду високообразовних установа, који је разврстао дипломиране студенте и студенткиње у АП Војводини по роду (индикатори: број дипломираних студената у АП Војводини и број дипломираних студенткиња у АП Војводини). На основу постављених индикатора, показало се да на високообразовним установама у АП Војводини више студенткиња завршава студије у односу на студенте (и то за 1.825 лица), док годишње дипломира 16,7% уписаних студената у односу на 19,2% уписаних студенткиња. Постојећа програмска структура буџета Секретаријата у току 2018. године, у припремној фази буџета за 2019. годину, допуњена је родним индикаторима, и на тај начин извршено је унапређење поступног увођења родно одговорног буџетирања за кориснике буџетских средстава АП Војводине. У извештају Секретаријата достављени су подаци из базе података научних радника у АП Војводини у 2018. години, коју води овај Секретаријат, као и подаци о учешћу научноистраживачких радника у различитим активностима суфинансираним од стране Секретаријата. Од укупног броја истраживача (4524) 52,37% чине жене (2369), а 47,63% мушкарци (2155). У односу на претходну годину, број жена истраживачица је повећан – у 2017. години било је 2718 жена, односно 49,88% од укупног броја научних радника. У извештајном периоду, у пројектима од значаја за науку и технолошки развој АП Војводине које је суфинансирао Секретаријат, учествовало је 50,70% жена, док је у краткорочним пројектима од посебног значаја за одрживи развој АП Војводине учествовало 50,68% жена, што је мање у односу на претходни извештајни период (53,50%). Преко програма „Право на прву шансу“ запослено је 10 незапослених доктора наука, од тога 6 жена. Учешће на научним скуповима у иностранству суфинансирано је за 156 истраживача и студената, од којих су 62,18% биле жене (у претходној години их је било 55,56%). У финансираним развојноистраживачким пројектима високих струковних школа, као и у

научноистраживачким пројектима националних мањина – националних заједница, жене су учествовале више од мушкараца (73,24% односно 61,82%). Једино су у пројектима који се баве истраживачко-уметничким стваралаштвом у пољу уметности жене су учествовале мање од мушкараца – 42,62%. У стручним саветима у области науке у 2018. години, од 28 истраживача било је 9 жена (32,14%) и 19 мушкараца (67,86%), што је мање у односу на претходну годину – тада је било 10 жена (35,71%) и 18 мушкараца (64,29%).

Велики број жена у науци не одражава њихову присутност на местима доношења одлука. Од 53 члана Савета Универзитета и факултета у саставу Универзитета у Новом Саду, њих 18 су жене (33,96%) а 35 мушкарци (66,04%). Када је реч о члановима савета високих школа струковних студија из реда представника оснивача, полна структура је следећа: од 27 чланова свих савета, 13 су жене (48,15%) а 14 мушкарци (51,85%). Најнеповољнија ситуација по жене је у управним одборима научних института чији је оснивач Покрајина из реда представника оснивача, где су од 12 чланова одбора само 3 жене – 25% од укупног броја чланова. Подсећамо да је према члану 7 Одлуке предлагач – у овом случају Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност – дужан да обезбеди да међу именованим члановима управних и надзорних одбора у научним установама и установама културе чији је оснивач покрајина буде најмање 30% представника мање заступљеног пола, што, када је реч о научним институтима, није испоштовано.

У извештају Покрајинског секретаријата за здравство стоји да је тај секретаријат спровео активности на реализацији девет посебних програма здравствене заштите које је АП Војводина донела за поједине категорије становништва, односно врсте болести које су специфичне за аутономну покрајину (за које није донет посебан програм здравствене заштите на републичком нивоу), као и један програм из области јавног здравља. Родно дефинисани индикатори унети су у програмску активност Посебни програми здравствене заштите, у оквиру које су реализовани следећи програми: Програм неонаталног скрининга на цистичну фиброзу у АП Војводини за 2018. годину; Програм раног откривања и лечења компликација шећерне болести на очима у АП Војводини за 2018. годину; Програм унапређења лечења стерилитета биомедицински потпомогнутим оплођењем и преимплантационом генетском дијагностиком у АП Војводини за 2018. годину; Програм унапређења дијагностике и лечења обољења штитасте жлезде у АП Војводини за 2018. годину; Програм очувања плодности оболелих од малигних болести у АП Војводини за 2018. годину; Програм увођења трансранијалне магнетне стимулације – као савременог терапијског и дијагностичког метода – у клиничку праксу у АП Војводини за 2018. годину; Програм телемедицине у лечењу исхемијског možданог удара у АП Војводини за 2018. годину; Програм раног препознавања и смањења броја менталних поремећаја развојног доба у АП Војводини за 2018. годину; Програм раног откривања промена функције и ремоделинга леве коморе и циркадијалног ритма крвног притиска код хипертензивних трудница у АП Војводини за 2018. годину.

Родно дефинисани индикатори који су унети у пројектну активност Посебни програми здравствене заштите су: број извршених прегледа и анализа код жена и код мушкараца реализацијом посебних програма здравствене заштите и број едукованих докторки медицине и доктора медицине укључених у реализацију посебних програма здравствене заштите.

У 2018. години настављено је са реализацијом пројекта „Заустави – Заштити – Помози“ – у оквиру треће, завршне године спровођења пројекта, а реализоване су активности усмерене на опремање, подстицање рада и стручну подршку у седам центара за жртве сексуалног насиља, основаних при Клиници за гинекологију и акушерство Клиничног центра Војводине и шест општинских болница (Зрењанин, Суботица, Сомбор, Сремска Митровица, Вршац, Кикинда). У центрима се 24 сата, седам дана у недељи пружају следеће нове услуге подршке за жене и девојке: индивидуални саветодавни рад, психолошка интервенција у кризи и правно саветовање. Такође, унапредиће се више аспеката у раду

здравствених установа, односно квалитет постојећих здравствених услуга. Један од исхода наведеног пројекта је предлог стандарда за центре за жртве сексуалног насиља, који може бити основа за стандардизацију ових услуга у здравственом систему наше земље. Током 2018. године обучено је 500 здравствених радника и здравствених сарадника на територији АП Војводине за адекватнији институционални одговор на родно засновано и сексуално насиље. Значај овог програма огледа се и у чињеници да је од 2016. до 2018. године овом обуком обухваћено планираних 1500 полазника. Врло је важно и што је едукација обухватила примену Посебног протокола Министарства здравља Републике Србије за заштиту и поступање са женама које су биле изложене насиљу.

Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице у свом извештају Омбудсману је навео да је 2017. године у том секретаријату оформљена радна група ради дефинисања родних компоненти буџета за 2018. годину. Утврђени су родни циљеви и индикатори за програмске активности Систем јавне управе (државни стручни испити); Уређење и управљање у систему правосуђа (правосудни испит и судски тумачи) и Подршка у образовању ученика и студената (регресирање превоза ученика средњих школа). Родно одговорно буџетирање је први пут уведено у 2017. години за прве две програмске активности, док је трећа програмска активност – Регресирање превоза ученика средњих школа – укључена у План поступног увођења родно одговорног буџетирања за кориснике буџетских средстава АП Војводине за 2018. годину. Ипак, ова активност је са родног аспекта таквог карактера да нема утицаја на унапређење родне равноправности, те се приликом праћења учинка активности води само родна статистика. Елементи програмске структуре у делу којим се дефинишу индикатори који се односе на лица, измењени су тако што су разврстани по роду. Током 2017. године у инфо-сесијама у организацији UN WOMEN и Покрајинског секретаријата за финансије, дошло се до закључка да су у буџету за 2017. годину родни циљеви недостижни, те је у складу са тим Секретаријат приликом израде буџета за 2018. годину извршио измене родних циљева тако да се у 2018. години водила родна статистика.

Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице није известио Омбудсману о спроведеним конкурсима за пројекте/програме нити да ли је у исте укључио и родну компоненту, односно да ли је један од услова у конкурсима био поштовање принципа родне равноправности.

Покрајински секретаријат за спорт и омладину је, као и претходних година, и у 2018. години расписао Конкурс за финансирање пројеката са циљем афирмације жена у спорту, на који су се јављале спортске организације и по основу кога је расподељено 4.000.000,00 динара. На овај начин су додатно издвајана средства за усавршавање спортских стручњакиња и за набавку такмичарске опреме и спортских реквизита за спортисткиње. Похвално је што је ова пракса којом се оснажују жене у спорту настављена и у овом извештајном периоду. За разлику од претходне године, Секретаријат није известио Омбудсману о стипендијама младим спортистима и спортисткињама који су забележили најбоље резултате на домаћим и међународним такмичењима, као ни о томе да ли су додељиване награде даровитим ученицима основних и средњих школа за освојена прва места на републичким такмичењима у области науке, технике и уметности, стога није познато да ли се поштовао принцип родне равноправности приликом доделе истих.

У извештају Покрајинског секретаријата за пољопривреду, водопривреду и шумарство Омбудсману наведено је да је за 2018. годину предвиђено поступно увођење РОБ-а, путем дефинисања родне компоненте, односно родних циљева и родних показатеља, за укупно два програма и две програмске активности. У оквиру програмске активности Подршка коришћењу пољопривредног земљишта, један од циљева био је подршка женама носиоцима регистрованих пољопривредних газдинстава за изградњу, реконструкцију, санацију система за наводњавање, набавку опреме за наводњавање, за

набавку конструкција и опреме за производњу у заштићеном простору, за набавку опреме за заштиту од временских непогода и елемената потребних за подизање воћарских и виноградских засада. У полугодишњем извештају за период од 01.01. до 30.06.2018. године за програме и програмске активности у оквиру којих је планирана родна компонента у 2018. години, а који је достављен Омбудсману, наводи се да су у оквиру наведеног пројекта након спроведене конкурсне процедуре закључени уговори са 279 жена и да је реализација активности у току. У оквиру програмске активности Програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике за развој села на територији АП Војводине један од циљева био је подршка женама носиоцима пољопривредних газдинстава у руралним подручјима, чији ће учинак бити предочен у другом полугодишњем извештају.

Извештаји покрајинских секретаријата Омбудсману показују да спровођење Одлуке није целовито и доследно. Омбудсман није извештен о увођењу и поштовању принципа родне равноправности у стратегијама, програмима, пројектима и другим активностима од стране свих секретаријата.²⁷ Уочава се и за похвалу је труд појединих секретаријата да се унапреди евидентирање података о корисницима програма према полу, тако да се сада може добити потпунији увид у то колико програми и пројекти утичу на жене односно мушкарце. Сматрамо да је корисно што је настављена пракса формирања радне групе за пружање континуиране подршке буџетским корисницима у процесу дефинисања родне компоненте буџета и редефинисања индикатора у смислу његовог родног разврставања, а похвално је и што су буџетски корисници наставили да озбиљно приступају увођењу родних циљева и индикатора у своје буџете.

Потребно је наставити обуку покрајинских службеника како би органи управе могли да препознају родне елементе у својим стратегијама, програмима, пројектима и активностима и да одреде циљеве који ће допринети постизању родне равноправности и стварању једнаких могућности за оба пола.

Неопходно је уношење родне перспективе у све програме и активности које се спроводе, ради сагледавања и анализе свих њихових ефеката на жене и мушкарце, чак и у оним областима које су на први поглед родно неутралне, као и успостављање континуитета у раду свих секретаријата.

ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ

Заменица за равноправност полова је у 2018. години: присуствовала промоцији књиге покрајинске посланице Стојанке Лекић „Знамените жене Великог Бечкереча – Петровграда – Зрењанина до половине 20. века“, која је одржана у Зрењанину поводом обележавања Међународног дана жена; присуствовала обележавању Међународног дана жена и покретању трогодишњег пројекта „Кључни кораци ка родној равноправности“, које финансира Европска Унија, а које је одржано у Југословенској кинотеци у Београду; учествовала у шетњи коју су у оквиру кампање „Месец ромског женског активизма“ организовале активисткиње Ромског женског центра „Бибија“ из Београда, у циљу скретања пажње на принудне, ране бракове Ромкиња; учествовала у раду округлог стола „Женино здравље је њена снага“, који је организовао Завод за равноправност полова у оквиру промотивног програма „Унапређена информисаност жена о једнаком приступу здравственим услугама и елиминисању дискриминације жена у области здравствене заштите“, који су одржани у Бачком

²⁷ Према члану 17 Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова, покрајински орган дужан је да, у оквиру својих надлежности, донесе посебне програме и планове у циљу побољшања равноправне заступљености жена и мушкараца, а у оквиру њих и посебне мере за обезбеђивање равноправне заступљености жена и мушкараца у покрајинским органима. Имајући у виду да нису сви секретаријати известили Омбудсмана о спровођењу датог члана поменуте одлуке, остаје нејасно да ли се она примењује и у којој мери.

Добром Пољу и Савином Селу са циљем да се жене са села информишу о правима у области здравствене заштите, а заменица је говорила о правима пацијената и могућностима и механизмима остваривања и заштите права у области здравствене заштите, попут заштитника права осигураних лица и саветника за права пацијената; са замеником за права националних мањина, током априла и маја обишла савете националних мањина Словака, Румуна, Буњеваца, Мађара, Хрвата и Немаца, како би се упознала са радом и проблемима са којима се савети сусрећу, као и са заступљеношћу жена у овим саветима; учествовала је на семинару који је организован у Врњачкој Бањи, на тему „Питања родне равноправности и борбе против дискриминације – улога локалних и покрајинских омбудсмана“ у организацији Мисије ОЕБС-а у Србији и Удружења локалних омбудсмана Србије; присуствовала националној дебати на тему „Насиље над женама и девојчицама у Србији - Између обавеза и реалности. Да ли нам је потребан стратешки приступ?“, која је организована у оквиру заједничког пројекта агенција Уједињених нација и Владе Републике Србије „Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама у Србији“; присуствовала је на јавној расправи о нацрту Закона о родној равноправности одржаној дана у Новом Саду; са делегацијом Молдавије која је била у студијској посети Републици Србији поделила искуства у борби против насиља над женама и у породици, као и о раду Мреже „Живот без насиља“; присуствовала промоцији књиге Вере Копицл „Поуке и полемике Милице Томић Милетић“; учествовала је на регионалној конференцији „Националне институције за заштиту људских права и забране дискриминације“, која је одржана од 29. до 30. новембра 2018. године у Сарајеву, у организацији Савета Европе; учествовала на конференцији „Иницијатива за социјално укључивање старијих особа на Западном Балкану“ у организацији Црвеног крста Србије; излагала је на тему „Родна равноправност у АПВ“ у оквиру семинара „Родна равноправност и родно одговорно буџетирање“ за запослене у органима АП Војводине и јединицама локалне самоуправе.

РАД НА ТЕМУ „ЖЕНЕ МИГРАНТКИЊЕ – ИЗМЕЂУ ТРАДИЦИЈЕ И САВРЕМЕНОСТИ“

Заменица за равноправност полова коауторка је рада „Жене мигранткиње – између традиције и савремености“²⁸ који је представљен на међународној конференцији „Мигрантска криза – одговор институција“ одржаној у Сомбору у организацији Омбудсмана и Фондације „Ханс Зајдел“. У фокусу рада су жене мигранткиње које су привремено уточиште на мигрантској рути пронашле у Републици Србији, у прихватно-транзитном центру у Кикинди. Миграциона кретања посебно погађају жене као осетљиву друштвену категорију, изложену ризицима од родно заснованог насиља, сексуалне и радне експлоатације, као и трговине људима. Ауторке се у раду баве положајем тих жена, истражује се какав је одговор институција и организација на њихове потребе, као и да ли препознају важност постојања специјализованих услуга за жене. У раду су дате препоруке за унапређење положаја жена мигранткиња у Србији.

²⁸ Рад је објављен у Зборнику Института за криминолошка и социолошка истраживања број 2 из 2018. године.

РАД ОМБУДСМАНА У ДРУГИМ ОБЛАСТИМА ОСТВАРИВАЊА ЉУДСКИХ ПРАВА

Највећи број обраћања грађана због повреде људских права односи се на повреде права која се тичу егзистенцијалних питања, односно права која највећим делом спадају у социјална и економска права. Током извештајне године један број грађана обратио се Омбудсману притужбама које се односе на обрачун, утврђивање и наплату накнаде за одводњавање, а као и претходних година значајан број њих указивао је на проблеме у вези са пружањем комуналних услуга и остваривањем права на материјалну подршку. Омбудсман је у извештајном периоду наставио са праксом посећивања установа социјалне заштите које пружају услугу домског смештаја, као и са активностима које предузима у оквиру Националног механизма за превенцију тортуре у сарадњи са Заштитником грађана Републике Србије.

ПОСЕТЕ УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

У току 2018. године, у оквиру својих редовних активности, Омбудсман је посетио установе социјалне заштите које пружају услуге домског смештаја за одрасла и старија лица. Посете су обављене у домовима чији су оснивачи физичка лица, односно фондације или бискупије. Циљ посета је превентивно деловање, унапређење и заштита људских права и слобода корисника услуга ових установа, као и упознавање са потешкоћама са којима се суочавају ови домови у свакодневном раду.

Омбудсман је посетио следеће установе социјалне заштите: Дом за старе „Вила Анкора“ у Суботици, Дом за смештај одраслих и старијих лица Зрењанинске бискупије „Мисерикордија“ у Кикинди и Дом за одрасле и старе „Баћањијум“ у Кањижи.

ОРГАНИЗАЦИЈА УСТАНОВА

Од посећених установа, Дом за старе „Вила Анкора“ у Суботици основало је физичко лице, оснивач Дома за смештај одраслих и старијих лица „Мисекордија“ у Кикинди је Зрењанинска бискупија, а Дом за одрасле и старе „Баћањијум“ у Кањижи је основала Црквена заједница.

Капацитет Дома за старе „Вила Анкора“ је 67 корисника, у објекту у Суботици има могућности за смештај 21 корисника, а у објекту на Палићу за 46 корисника. Дом за одрасле и старе „Баћањијум“ има капацитет за 29 корисника, а Дом за смештај одраслих и старијих особа „Мисекордијум“ у Кикинди за 46 корисника. Сви посећени домови имају лиценцу за обављање делатности коју је издало надлежно министарство.

У посећене установе углавном се смештају корисници из локалних самоуправа на чијим се територијама сама установа налази, изузетак је Дом за старе „Вила Анкора“, где корисници потичу из свих делова наше државе. Рад ових установа се финансира из накнаде за смештај корисника, из донација појединих привредних друштава и физичких лица, као и преко донације фондација и бискупије.

У посећеним домовима број и структура запослених је у складу са нормативима предвиђеним за ову врсту услуга социјалне заштите. Карактеристично је за све домове да је флукуација запослених

велика, нарочито медицинских сестара, које након стеченог искуства на овим пословима напуштају радна места и настављају рад у иностранству.

ЖИВОТНИ УСЛОВИ У УСТАНОВАМА

Дом за старе „Вила Анкора“ обавља своју делатност у два објекта, један се налази у мирној, тихој четврти Суботице, док је други у зеленом појасу око језера Палић, а домови у Кањижи и Кикинди се налазе у централном делу тих насеља. Зграде пружају услове за пријатан боравак корисника. Објекти су приступачни за све кориснике, прилази су прилагођени и особама са инвалидитетом.

Просторије унутар објеката су прилагођене потребама корисника, постоји лифт, врата су довољно широка, а подови су од неклизајућег материјала. Просторије су довољно природно и вештачки осветљене. Грејање у зимском периоду је добро. Клима уређаји постоје само у неким собама. У свим објектима су обезбеђене просторије за пушење. Корисници имају могућност да у собама држе личне ствари (фотографије, цвеће, итд).

У свим посећеним домовима је обезбеђена могућност телефонирања, а у дому „Вила Анкора“ у свим собама је доступан интернет.

За све кориснике је обезбеђена услуга прања и пеглања личне гардеробе и постељине. Такође, зависним корисницима је обезбеђена помоћ у обављању личне хигијене, као и хигијене кревета и простора. Корисници/е у складу са својим способностима активно учествују у одржавању личне хигијене и хигијене простора у коме бораве. Топле воде има стално у свим посећеним домовима.

Домови имају двориште са летњиковцем и довољним бројем клупа. Неговатељице се труде да зависним корисницима пруже додатну подршку за учествовање у активностима и да их сваки дан изведу из собе, а кад временске прилике дозвољавају и у парк. Независни и полузависни корисници могу да изађу у шетњу кад год то желе.

Корисницима се обезбеђује храна која одговара њиховом здравственом стању, јеловници су прилагођени саветима нутрициониста и лекара, те се у сваком дому служи више врста хране. Два дома имају сопствене кухиње опремљене по стандардима, док дом у Кањижи обезбеђује исхрану користећи услугу угоститеља, па се оброци допремају из оближњег ресторана. Сви домови имају трпезарије. Зависни корисници који не могу самостално да се хране имају помоћ неговатељица, но недостаје опрема за служење хране у кревету, те је Омбудсман указао на потребу набавке такве опреме.

ПРАВНИ АСПЕКТ СМЕШТАЈА КОРИСНИКА

У домове које су основала физичка лица, бискупије и фондације корисници долазе по личном избору. Власница дома „Вила Анкора“ је истакла да Центар за социјални рад Суботица не упућује кориснике у њихов дом, док други центри из околних локалних самоуправа то чине. О захтеву за смештај одлучује комисија. У свим посећеним домовима постоји листа чекања, а на упражњено место се углавном чека око месец дана. О пружању услуга закључује се уговор са корисником, који потписује и изјаву да својом слободном вољом ступа у дом.

У Дому за старе „Вила Анкора“ и у Дому „Мисекордија“ смештен је одређен број корисника који су лишени пословне способности. У Дому за старе „Вила Анкора“ су свим особама лишеним пословне способности за старатеље постављени њихови сродници. У дому „Мисекордија“ једном броју корисника постављен је привремени старатељ. У име ових корисника изјаву за смештај у дом дају њихови старатељи.

ОГРАНИЧАВАЊЕ СЛОБОДЕ КРЕТАЊА И СПУТАВАЊЕ КОРИСНИКА/ЦА

Током обиласка домова уочено је да покретни корисници имају кључеве од својих соба и слободно могу да закључају простор у коме бораве. Врата соба зависних корисника се не закључавају. Лична документа се налазе у њиховим досијеима, из разлога што се дешавало да их губе. Портири воде евиденцију излазака из дома, као и о времену повратка. Спутаванье, као мера ограничења се не примењује.

ЗДРАВСТВЕНИ АСПЕКТ СМЕШТАЈА

Установе социјалне заштите које пружају услугу домског смештаја осим становања и задовољења основних животних потреба треба да обезбеде корисницима и здравствену заштиту. У домовима чији су оснивачи физичка лица, бискупија или фондација обезбеђење ове заштите је отежано у односу на домове које је основала држава, односно аутономна покрајина. Само један од посећених домова има закључен уговор о допунском раду са лекарима опште праксе који су изабрани лекари корисника и преглед врше у амбуланти у том дому, док се у друга два посећена дома здравствена заштита обезбеђује путем изабраних лекара у домовима здравља на територији локалне самоуправне где се домови налазе. На специјалистичке лекарске прегледе корисници одлазе превозним средством и уз личну пратњу у организацији дома или уз помоћу рођака. Све установе имају добру сарадњу са хитном службом и домом здравља, који им излазе у сусрет када је корисницима потребна хитна медицинска помоћ.

ЗАКЉУЧАК

Рад посећених домова одвија се у складу са стандардима који су обавезни за установе за смештај одраслих и старијих лица и они подлежу контроли инспекцијских органа.

Констатовано је да центри за социјални рад не упућују старије особе у те домове и сарадња између центара и приватних домова је слаба, те је потребно радити на јачању сарадње између домова за старе чији су оснивачи физичка лица и центара за социјални рад.

Власници посећених домова су имали примедбу да приликом одлучивања о додели средстава путем конкурса министарстава односно покрајинских секретаријата њихови пројекти веома ретко буду повољно оцењени, те сматрају да нису равноправни у односу на установе које је основала држава, односно покрајина. Омбудсман ће пратити поступак одлучивања по конкурсима за пружање подршке установама социјалне заштите које буду расписали покрајински органи.

УЧЕШЋЕ ОМБУДСМАНА У РАДУ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Национални механизам за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ) успостављен је Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака²⁹ којим је прописана дужност сваке државе да дозволи посете националном механизму сваком месту под њеном надлежношћу и управом где се налазе или се могу

²⁹ „Службени гласник СЦГ – Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 7/2011

налазити лица лишена слободе – било на основу наредбе коју је издао државни орган или на његов подстицај, односно уз њену сагласност или пристанак. Циљ посета НПМ јесте да се ојача, уколико је то потребно, заштита ових лица од тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака. Законом је одређено да Заштитник грађана Републике Србије обавља послове НПМ-а и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом. Омбудсман је са Заштитником грађана потписао Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ којим је предвиђено активно учешће Омбудсмана у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а која се налазе на територији АП Војводине. У претходним годишњим извештајима, Омбудсман је представио активности које је предузимао, у сарадњи са Заштитником грађана, у оквиру НПМ.

ПОСЕТЕ ПРИХВАТНИМ ЦЕНТРИМА У СУБОТИЦИ И СОМБОРУ

Омбудсман је у мају и јуну 2018. године, у сарадњи са Заштитником грађана, посетио прихватне центре у Суботици и Сомбору. Циљ посета је праћење поступања надлежних органа према мигрантима и тражиоцима азила и праћење поступања по препорукама НПМ. Након посете Прихватном центру у Суботици посећени су и гранични прелази Хоргош и Келебија. Тим НПМ је обавио разговоре са службеницима и са мигрантима, остварио увид у релевантну документацију и обишао просторије за смештај. Након обављених посета о истим су сачињени извештаји који су достављени посећеним установама и објављени на интернет страници Заштитника грађана у делу који се односи на Национални механизам за превенцију тортуре³⁰. Приликом посета утврђено је да су смештајни капацитети побољшани у односу на претходне посете. Будући да је од јануара 2018. године успорен пријем у Мађарску, период задржавања миграната у прихватним центрима је дужи. С обзиром на период задржавања, у Прихватном центру у Суботици деца мигранти су делимично у основно образовање (три дана недељно долазе учитељице које држе наставу), док је у Прихватном центру у Сомбору укључивање у основно образовање унапређено (деца се одводе у локалне школе), а имајући у виду исто НПМ сматра да би одраслим мигрантима требало понудити већи број активности.

ПОСЕТА СПЕЦИЈАЛНОЈ БОЛНИЦИ ЗА ПСИХИЈАТРИЈСКЕ БОЛЕСТИ „КОВИН“

У току јуна 2018. године, у сарадњи са Заштитником грађана, обављена је најављена посета Специјалној болници за психијатријске болести „Ковин“ у Ковину, у циљу праћења поступања по препорукама из извештаја о посетама 2014. и 2016. године, а у складу са методологијом рада и посета НПМ. О посети је сачињен извештај, достављен је установи и објављен на интернет страници Заштитника грађана³¹. Након посете упућене су препоруке за даље унапређење које се односе на стање објеката и хигијену, хуманизацију простора, аутономију пацијената и услове за чување личних предмета пацијената, одржавање хигијене пацијената уз обезбеђење приватности, информисање о правима пацијената, смештање у болницу, пристанак на лечење и спутавање, те материјална средства за рад.

³⁰ https://npm.rs/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=112&Itemid=116

³¹ Ibid

ПОСЕТЕ ОКРУЖНОМ ЗАТВОРУ У ЗРЕЊАНИНУ И КАЗНЕНО-ПОПРАВНОМ ЗАВОДУ У СОМБОРУ

У сарадњи са Заштитником грађана, Омбудсман је у јулу месецу посетио Окружни затвор у Зрењанину, а у децембру Казнено-поправни завод у Сомбору. Посете су биле редовне, најављене, по плану посета за 2018. годину и обављене су у складу са методологијом рада НПМ. Обављени су разговори са руководством, извршени су обиласци установа, утврђено је стање у релевантним областима и поштовање права лица лишених слободе и обављени су разговори са лицима лишеним слободе. О посетама су сачињени извештаји који су достављени установама. Када су у питању материјални и други животни услови утврђено је да исти у обе установе нису у складу са важећим прописима и стандардима у погледу смештаја осуђених и притворених лица, те су упућене препоруке у погледу мера и активности које је потребно предузети у циљу решавања проблема. Такође, упућене су и препоруке које се односе на правну заштиту, безбедност, на мере принуде и посебне мере, као и на запошљавање додатних извршилаца у Служби обезбеђења и додатних извршилаца правника. Препоруке се односе и на радни статус, обуке и усавршавање запослених ангажованих на пословима третмана, као и на организовање обука и курсева за лица лишена слободе, те пружање здравствене заштите.

НАКНАДА ЗА ОДВОДЊАВАЊЕ

Законом о водама³² који је био на снази од 24. децембра 2016. године до 1. јануара 2019. године, када је почео да се примењује Закон о накнадама за коришћење јавних добара³³, било је прописано да се накнада за одводњавање плаћа за уређење водног режима земљишта на мелиорационом подручју, односно делу мелиорационог подручја, одвођењем сувишних вода системима за одводњавање, којима управља јавно водопривредно предузеће. Средства из накнада за воде, у које спада и накнада за одводњавање, су јавни приход. Обвезник плаћања накнаде је власник, односно корисник: пољопривредног, шумског и грађевинског земљишта; објекта, односно простора намењеног за обављање привредне и друге делатности, изузев ако је одвођење вода уређено системом атмосферске канализације; стамбеног објекта, изузев ако је одвођење вода уређено системом атмосферске канализације; саобраћајне инфраструктуре (путева, железница, лука, пристаништа, аеродрома и др), изузев ако је одвођење вода уређено системом атмосферске канализације или на други начин; добара у општој употреби (паркови, тргови, улице и др), изузев ако је одвођење вода уређено системом атмосферске канализације или на други начин. Као изузетак од плаћања било је прописано да се накнада не плаћа за грађевинско земљиште под пословним и стамбеним објектима, ако се плаћа накнада за одводњавање за пословни, односно стамбени објекат, као ни за пољопривредно земљиште за које се плаћа накнада за коришћење воде за наводњавање. Висину накнаде утврђује Влада Републике Србије. Могућност ослобађања од плаћања прописана је у случају проглашења елементарне непогоде доношењем одлуке Владе. Послове обрачуна и задужења обвезника плаћања накнаде за одводњавање на територији АП Војводине обавља Јавно водопривредно предузеће „Воде Војводине“ (у даљем тексту: ЈВП „Воде Војводине“). Поступак утврђивања обавезе плаћања накнаде спроводи се у складу са законом којим се уређује општи управни поступак. До доношења Закона о изменама и допунама Закона о водама³⁴ 2016. године обрачун и задужење физичких лица–обвезника плаћања накнаде за одводњавање вршило је Министарство финансија – Пореска управа. У првој половини

³² „Службени гласник РС”, бр. 30/2010, 93/2012 и 101/2016

³³ „Службени гласник РС”, број 95/2018

³⁴ „Службени гласник РС”, број 101/2016

2018. године, ЈВП „Воде Војводине“ доставило је грађаним решења којим се утврђује накнада за одводњавање за 2017. и први квартал 2018. године, након чега се знатан број њих обратио Омбудсману притужбом на рад овог јавног предузећа, како писменим путем, тако и лично и путем телефона.

ПРИМЕР 1:

Омбудсман је примио значајан број притужби у којима су грађани исказали незадовољство достављеним решењима, јер им је накнада за одводњавање утврђена за земљиште, односно друге непокретности које су отуђили (у неким случајевима и пре више година), при чему је промена власништва и спроведена у катастру непокретности Републичког геодетског завода. Такође, изразили су незадовољство и због високог износа накнаде и истакли да на територији њихове локалне самоуправе годинама уназад нису извођени водопривредни радови у вези са пољопривредним земљиштем, те да су обавезни да плате услугу која им није пружена. Након спроведеног поступка, Омбудсман је утврдио да је ЈВП „Воде Војводине“ обрачун и задужење обвезника плаћања накнаде за 2017. и први квартал 2018. године извршило на основу имовинске базе података корисника преузете од Пореске управе, за коју је само навело да се ажурира једном годишње или једном у две године, те да није поступило у складу са начелом делотворности и економичности поступка Закона о општем управном поступку³⁵, као ни у складу са одредбом Закона о водама којом је прописано да је организација надлежна за вођење евиденције о непокретностима и правима на њима, на његов захтев, дужна да јавном водопривредном предузећу доставља, без накнаде, ажурне податке о земљишту и власницима, односно корисницима земљишта и других непокретности, ради утврђивања износа и наплате накнаде за одводњавање. Наиме, ЈВП „Воде Војводине“ било је дужно да прибави ажурне податке катастра непокретности о земљишту и власницима, односно корисницима земљишта и других непокретности, које чињенице су неопходне за одлучивање и за правилно утврђивање износа и наплате накнаде. Коришћење неажурних података довело је код извесног броја грађана до неоснованог утврђивања накнаде, будући да значајан временски период (више година) нису власници непокретности за које је накнада утврђена, а који су услед тога били принуђени да изјављују жалбе. Омбудсман је указао да је овакво поступање супротно начелу правне сигурности, те да је неопходно да ЈВП „Воде Војводине“ у будућем раду увек пре доношења решења о утврђивању накнаде за одводњавање од Републичког геодетског завода прибави ажурне податке, како би се избегле грешке које се огледају у неоснованом утврђивању накнаде. Такође, Омбудсман је грађане информисао о прописима којима су уређени основ плаћања, обрачун и наплата и висина накнаде за одводњавање.

ПРИМЕР 2:

Омбудсману се обратио грађанин притужбом на рад ЈВП „Воде Војводине“ у којој је навео да му је накнада за одводњавање утврђена за земљиште које је отуђио, те да је против решења изјавио жалбу о којој није одлучено три месеца након њеног подношења. Након обраћања Омбудсмана, Јавно предузеће је, поступајући у складу са одредбама Закона о општем управном поступку које се односе на поступање првостепеног органа по жалби, донело решење којом је жалба усвојена.

ДОДЕЛА СРЕДСТАВА ПО КОНКУРСУ ПОКРАЈИНСКОГ СЕКРЕТАРИЈАТА ЗА ПОЉОПРИВРЕДУ, ВОДОПРИВРЕДУ И ШУМАРСТВО

Омбудсман је у претходних неколико година у више наврата упућивао препоруке покрајинским секретаријатима у вези са спровођењем конкурса за доделу средстава за (су)финансирање одређених активности. У препорукама је указивано на потребу унапређивања транспарентности конкурса и

³⁵ „Службени гласник РС”, бр. 18/2016 и 95/2018 – аутентично тумачење

правне сигурности. Када постоји дискреционо право једног субјекта да одлучује о правима, обавезама или правним интересима другог субјекта неопходно је такву одлуку образложити и образложење учинити доступним свим заинтересованим лицима. Омогућавање изјављивања правног лека на одлуку о додели средстава би допринело већој правној сигурности учесника конкурса, те могућности да се приликом одлучивања о правном леку отклоне евентуално учињени пропусти.

ПРИМЕР:

Омбудсман је примио притужбу грађанина који је изнео низ примедби на спровођење Конкурса за доделу средстава за суфинансирање набавке пољопривредне механизације на територији АП Војводине у 2017. години (у даљем тексту: Конкурс) који је Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство (у даљем тексту: Секретаријат) спровео у децембру 2017. године. Навео је да му средства нису додељена, те да није имао могућност да изјави жалбу, а примедбе су се односиле и на транспарентност поступка, као и на критеријуме за бодовање конкурсних пријава. Након спроведеног поступка утврђено је да је Правилник о додели средстава за суфинансирање набавке пољопривредне механизације на територији АП Војводине у 2017. године (у даљем тексту: Правилник), као општи акт који уређује услове, висину и начин доделе средстава, објављен у „Службеном лист АПВ”, број 54/2017 од 6. децембра 2017. године и даном објаве је ступио на снагу, а да је Конкурс објављен у дневном листу „Дневник” и на интернет-страници Секретаријата 4. децембра 2017. године. Овај очигледан пропуст имао је за последицу да је формално – правно Конкурс требало да траје само два дана, те да су се благовременим пријавама, имајући у виду дан ступања на снагу Правилника, имале сматрати само пријаве пристигле од 6. до 8. децембра, док су се пријаве поднете 4. и 5. имале сматрати преурањеним. Дводневни, односно четвородневни рок (колико је конкурс био отворен) је непримерено кратак, а формулација према којој је исти „отворен до утрошка средстава, а закључно са 8. децембром“ не доприноси правној сигурности потенцијалних учесника, будући да исти није прецизно одређен. Рок конкурса увек мора бити јасно одређен, а не одредив, односно исти треба да је отворен од датума објављивања конкурса до тачно одређеног датума. Иако Правилник не предвиђа могућност увођења додатног критеријума за рангирање пријава, Комисија је донела одлуку да додатни критеријум у разматрању пријава буде и датум приспећа истих. Накнадно увођење оваквог критеријума и давање предности подносиоцима који су пре поднели пријаве није оправдано с аспекта праведности, правне сигурности и транспарентности. Одлука о додели средстава објављена је на интернет-страници Секретаријата, донео ју је покрајински секретар на основу предлога Комисије и против ње се није могла изјавити жалба, нити покренути управни спор. Омбудсман је Секретаријату упутио *мишљење* да је поступак доделе средстава по Конкурсу спроведен уз више мањкавости које су формалноправно имале озбиљне последице на правилност спровођења истог, да није довољно транспарентан и да се доводи у питање правна сигурност учесника, будући да је Правилником предвиђена само обавеза објављивања одлуке покрајинског секретара о додели средстава на интернет-страници Секретаријата у којој се наводе учесници којима су додељена средства и они којима средства нису одобрена уз навођење разлога за то, те да могућност изјављивања правног лека и увида у поднете пријаве и приложену документацију није предвиђена. Имајући у виду ово мишљење, Омбудсман је Секретаријату упутио *препоручу* да предузме мере и активности у складу са прописима у циљу спречавања понављања утврђених неправилности у будућим конкурсима Секретаријата, као и да се правилником којим се уређују услови, начин и критеријуми за доделу средстава за суфинансирање набавке пољопривредне механизације у АП Војводини пропише право учесника на изјављивање правног лека на ранг-листу и увида у поднете пријаве и приложену документацију.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Као и претходних година, и током извештајног периода изван број грађана обратио се Омбудсману због немогућности, односно проблема у вези са остваривањем права на материјалну подршку у складу са одредбама Закона о социјалној заштити³⁶. Одређени број грађана изражавао је незадовољство због тога што им се право на новчану помоћ не признаје и поред тешке материјалне ситуације, или им се признаје у ограниченом трајању. Поступајући по притужбама, Омбудсман је давао савет о начину остваривања права на материјалну подршку и указивао на одредбе Закона о социјалној заштити које уређују услове за остваривање права на новчану социјалну помоћ, начин утврђивања висине социјалне помоћи, као и на то да појединцу који је способан за рад, односно породици у којој је већина чланова способна за рад, припада новчана социјална помоћ у трајању до девет месеци у току календарске године, ако испуњава услове прописане законом. Такође, грађани су указивали и на то да надлежни органи о захтевима и жалбама не одлучују у законом прописаном року.

ПРИМЕР:

Омбудсману се обратио грађанин притужбом на рад Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, јер по његовој жалби изјављеној против решења надлежног центра за социјални рад није решено, иако је законски рок за то истекао. Након обраћања Омбудсмана, Секретаријат је донео другостепено решење, чиме је отклонио недостатке у току поступка.

КОМУНАЛНА ДЕЛАТНОСТ

И током 2018. године грађани су се обраћали притужбама које су се односиле на законитост, ефикасност и целисходност поступања јавних предузећа, односно других привредних субјеката који у складу са законом обављају комуналну делатност. Примедбе су се у највећем броју односиле на поступање вршиоца комуналне делатности у вези са покретањем поступка извршења ради наплате новчаног потраживања на име извршених комуналних услуга. Наиме, грађани су у притужбама наводили да су им комуналне услуге наплаћиване, иако их нису користили. Такође, указивали су на проблеме због дугогодишње неизградње објеката комуналне инфраструктуре од стране јединица локалне самоуправе. Поступајући по притужбама, Омбудсман је грађане информисао о релевантним законским одредбама, давао савете о могућностима остваривања њихових права и упућивао их на покретање поступака пред надлежним органима.

ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

Лица лишена слободе су се у највећем броју случајева жалила на поступање суда, немогућност напредовања у третману, неадекватну и недовољно пружену здравствену заштиту, немогућност да обаве потребне специјалистичке прегледе, хируршке интервенције, као и на дискриминацију.

У посебно тешкој ситуацији су лица лишена слободе са менталним сметњама који се налазе у редовном затворском режиму. Такав режим не одговара овој категорији осуђених лица и њиховим потребама, будући да представља велики ризик не само за њих, већ и за њихово окружење, а представља велико оптерећење и особљу које није обучено за поступање са таквим лицима. Такође, у тешкој ситуацији су и она лица лишена слободе која су припадници ЛГБТ заједнице због предрасуда које су присутне у нашем друштву, па тако и у популацији која се налази на издржавању казне затвора.

³⁶ „Службени гласник РС”, број 24/2011

Један број притужби односио се на немогућност напредовања у третману, иако су лица радно ангажована, без дисциплинских казни и доброг су владања. Механизам напредовања у третману по постојећим критеријумима подразумева отежан прелазак у повољније васпитне групе, тако да се многи осуђеници отпуштају из затвора из исте васпитне групе у коју су били разврстани по пријему у затвор.

ПРИМЕР:

Омбудсману се писменим путем обратило лице лишено слободe због тога што су други осуђеници у затвору поступали дискриминаторно у односу на њега, јер се изјаснио да је припадник ЛГБТ заједнице. Конкретна спорна ситуација је настала када је лице које обавља послове затворског фризера одбило да ошиша подносиоца притужбе који сматра да је пружање услуге одбијено због његовог сексуалног опредељења. Подносилац притужбе је изјавио жалбу због спорног догађаја надлежним у казнено-поправном заводу. У жалби је додатно навео да је изложен дискриминацији и сталном шиканирању и провоцирању од стране других осуђеника, али и запослених у казнено-поправном заводу. Омбудсман се обратио управнику, који је уз изјашњење доставио и копије комплетне документације боравка подносиоца притужбе у заводу, од пријема на издржавање казне затвора, па до поступања у конкретном случају.

Увидом у документацију је утврђено да је поводом спорног догађаја управа казнено-поправног завода предузела законом прописане радње. Затворски фризер је пружио потребну услугу осуђеном лицу на коју има право, обезбеђена му је потребна психолошка и здравствена помоћ, разговор са психологом и лекаром завода, обављени су разговори са начелником службе за третман, надзорником обезбеђења, командиром, медицинским техничарима. Осуђени је смештен у собу у којој је нижи ризик од насилног испада по безбедност и обезбеђено је брижљиво праћење свих лица лишених слободe у односу на подносиоца притужбе.

У нашем друштву и даље постоје стереотипи и предрасуде у понашању шире заједнице према припадницима ЛГБТ популације, што је додатно изражено у пеналним условима и затворском/заводском смештају.

ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ

Рад Омбудсмана је јаван. Једном годишње, а најкасније до 31. марта, Омбудсман подноси Скупштини АП Војводине извештај о свом раду и обавезан је да га објави и на званичној интернет-страници, чинећи га на тај начин доступним јавности, медијима, истраживачким институцијама, невладиним и другим организацијама и институцијама које се, као и Омбудсман, баве промоцијом и заштитом људских права.

Поред извештаја, Омбудсман располаже са још неколико инструмената преко којих обезбеђује своје присуство у јавности. Један од тих инструмената су саопштења путем којих Омбудсман обавештава надлежне органе и јавност о кршењу људских права. Без обзира на то да ли је у својим саопштењима пажњу јавности фокусирао на отежано остваривање права сеоских жена, на проблем породичног насиља, етнички мотивисане нападе или на дечији рад, Омбудсман је настојао да својим саопштењима подстакне надлежне органе да агилније приступе решавању проблема.

Едукативне активности – школе људских права, едукација посланика о дечијим правима - као и истраживања која током године спроводи су такође инструменти којима Омбудсман обезбеђује своје присуство у јавности, али и буди интересовање јавности за свој рад. Ове године посебну медијску пажњу су привукла истраживања о праву детета на пратњу родитеља приликом болничког лечења, као и истраживање о репродуктивном здрављу жена са инвалидитетом у АП Војводини.

Сходно одлуци о оснивању, Омбудсман је овлашћен да грађане информише о прописима, да им даје правне савете и упућује их на органе пред којима могу покренути одговарајући правни поступак. Имајући у виду хибридни карактер институције и чињеницу да сложени управни апарат често код грађана изазива осећај беспомоћности и кретања у лавиринту, ово овлашћење Омбудсмана је веома значајно. Помоћу њега Омбудсман, с једне стране доприноси отклањању непријатног осећања немоћи, а с друге стране помаже грађанима да лакше остваре своја права. Разуме се да ово овлашћење Омбудсман не би могао у потпуности да реализује без присуства у јавности и сарадње са медијима.

Медији су драгоцен сарадник Омбудсмана и у прикупљању информација о примени међународних уговора, стандарда и прописа, а своје присуство у јавности Омбудсман обезбеђује и својом издавачком делатношћу, организовањем конференција за медије, стручних скупова и међународних конференција, као и учествовањем на конференцијама и саветовањима када их организују друге организације, како у земљи (Београд, Бачка Топола, Сомбор, Сремска Митровица, Темерин, Суботица, Шабац, Вршац, Кикинда, итд), тако и ван ње (Румунија, Република Српска, итд).

Својим активностима Омбудсман изазива интересовање и постаје предмет различитих фракција јавности – академске, стручне, политичке и грађанске. Пишући о активностима Омбудсмана, медији чине његов рад транспарентним, ефикасним и јачају његов ауторитет. Поред тога, они јавним простором дистрибуирају информације о постојању институције која на једноставан и бирократском процедуром неоптерећен начин помаже грађанима у остваривању њихових права. С друге стране, пишући о збивањима у друштву, медији снабдевају Омбудсмана информацијама о кршењу људских права, на основу којих Омбудсман по сопственој иницијативи покреће истраге. Тако је на основу написа из медија Омбудсман у току године дошао до сазнања да су у појединим насељеним местима у Граду Зрењанину табле са називима тих места префарбане, док у другим називи места нису исписани на свим језицима који су у службеној употреби. Тим поводом се Омбудсман обратио Градској управи града Зрењанина захтевајући да се изјасни о изнетим наводима и обавести га о предузетим, односно планираним активностима у циљу отклањања поменутих неправилности. У другом случају – случају

партнерског насиља – Омбудсман је, такође на темељу медијских написа захтевао од надлежних центра за социјални рад и полицијске управе да се изјасне о томе да ли су били упознати са конкретним случајем насиља (који се окончао на најтрагичнији начин) и шта су тим поводом предузели.

Односи између Омбудсмана и медија од посебног су значаја у случајевима у којима органи управе одбијају да поступе по препорукама Омбудсмана. У том случају Омбудсман има на располагању неколико могућности: он о непоступању органа управе може најпре да обавести непосредно виши орган, затим Покрајинску владу и Скупштину и, на крају, јавност. У овом последњем случају, Омбудсман се обраћа јавности како би мобилисао њену подршку и преко ње извршио притисак на орган управе да поступи по његовим препорукама. Наведено решење почива на две претпоставке - прва је да ће орган управе, суочен са савезом јавног мњења и омбудсмана, редефинисати своје понашање и одустати од даљег игнорисања препорука, а друга претпоставка је да ће Омбудсман, чврсто ослоњен на снагу јавности, допринети квалитетнијем раду органа управе, обезбедити владавину права и утицати на стварање праведног, одговорног и отвореног друштва.

У раду Омбудсмана медији, дакле, играју велику и значајну улогу – могу да га афирмишу, снабдевају информацијама о случајевима кршења људских права, утичу на формирање јавног мњења и мобилишу подршку.

Током 2018. године о раду Омбудсмана је објављено преко 200 медијских објава. О активностима Омбудсмана су извештавали и писали локални, покрајински и републички медији, штампани и електронски, како они на већинском, тако и они на мањинским језицима – „Дневник“, РТВ, Канал 9, „Мађар со“, „Сомборске новине“, ТВ и Радио „Панонија“, „Данас“, „ВајдашагМа“, Тањуг, Радио Сомбор, ТВ „Коперникус“, „Хлас људу“, НИП 021, „СомборЊуз“, Радио НС, „Либертатеа“, „Бурина.нет“, „Информбиро“ и други интернет-портали. Интересовање за рад Омбудсмана најчешће су исказивали медијски посленици у Радио телевизији Војводине – а унутар ове куће посебно редакција на ромском језику, телевизије Канал 9 и Радио Новог Сада.

Када су у питању штампани медији тренд уочен протеклих година потврдио се и ове године – чешће од других су о активностима Омбудсмана писали новинари „Дневника“. О раду Омбудсмана своје читаоце су информисали и мањински медији – „Мађар со“, „Хлас људу“, „Либертатеа“, „Руске слово“, „Хрватска ријеч“ и „Хет нап“. На квалитетан и сериозан начин активности Омбудсмана пратили су новинари Новосадског информативног портала 021. Интернет-портали Вајдашаг.Ма, Бурина.нет, Информбиро и други, такође су информисали о раду Омбудсмана, као и новинска агенција Тањуг. Информације о раду Омбудсмана најчешће су обрађиване у форми извештаја, а од запослених у Омбудсману у медијима су се најчешће појављивали проф. др Зоран Павловић, покрајински омбудсман, а од заменика Милан Дакић, заменик покрајинског омбудсмана за права детета.

Рад Омбудсмана био је праћен и преко друштвених мрежа и интернет-платформи.

Омбудсман је у 2018. години најчешће био присутан на друштвеним мрежама Фејсбук (Facebook) и Твитер (Twitter), чиме је рад институције учињен транспарентнијим, а грађанима олакшана комуникација са институцијом. Ове године, како би се активности Омбудсмана приближиле већем броју корисника интернета и друштвених мрежа, отворен је нови налог на Инстаграму (Instagram), а више времена је посвећено и позицији и видљивости Омбудсмана на Гугл мапама (Google Maps).

ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ

Фејсбук-страница Омбудсмана је на крају 2018. године имала укупно 1.859 пратилаца. Старосна и полна структура пратилаца Фејсбук-странице Омбудсмана није се променила у односу на претходну годину: 59% чине особе између 25 и 44 године живота, а 68% њих је женског пола. Пратиоци из Србије чине 89% укупног броја пратилаца странице, а међу њима су и они који живе у региону, затим у Немачкој, Америци, Аустрији, Великој Британији и Белгији. Највећу пажњу јавности на Фејсбук друштвеној мрежи је током 2018. године привукла вест Омбудсмана са промоције монографске публикације „Жене у парламентарном животу Војводине: 1918-2018” која је одржана 26. децембра 2018. године у Архиву Војводине.

Твитер-страница Омбудсмана на крају 2018. године има укупно 2.625 пратилаца, од којих је 56% женског пола, 85% пратилаца има између 25 и 44 године и 86% их долази из Републике Србије.

Инстаграм-налог Омбудсмана на крају године има 219 пратилаца, већином из Новог Сада и Београда, просечне старости од 25 до 34 године, а већина пратилаца је женског пола (63%).

Поред друштвених мрежа Фејсбук и Твитер, Омбудсман је присутан и на видео- платформи Јутјуб (YouTube), на којој се редовно објављују видео-прилози о институцији емитовани у медијима. На овом каналу је у 2018. години укупно прегледано 2.900 минута видео-материјала, а најчешће су га посећивале жене (85%) узраста од 45 до 54 године.

ИНТЕРНЕТ-ПРЕЗЕНТАЦИЈА

У току 2018. године, интернет-презентација Омбудсмана (www.ombudsmanarv.org) посећена је 22.395 пута и укупно је погледано 48.891 страница презентације. Овај број посета остварило је 14.720 различитих посетилаца који су се у просеку задржавали два минута на интернет-презентацији. У просеку, по једној сесији отворане су две до три странице интернет-презентације.

Интернет-презентацији најчешће се приступало претрагом на интернету (15.547 посета или 69,47%), непосредним укуцавањем адресе сајта у интернет-претраживачу (3.131 посета или 14%) и путем линкова с других сајтова (1.058 посета или 4,7%). Путем друштвених мрежа Фејсбук и Твитер, интернет-презентацији је приступљено 2.647 пута или 11,83% од укупног броја посета сајту.

Највише посетилаца интернет-презентације било је из Републике Србије: из Новог Сада (43,5% посетилаца), Београда (33%) и Суботице (7,64%), док је посетилаца из осталих градова и држава било мање, и то најчешће у случајевима претраге у неком од интернет-претраживача.

На вебсајт Омбудсмана највише приступа су остварили грађани старости између 25 и 44 година (55,84%), а по статистици претраживача Гугл (Google) и ове године, као и прошле, сајту су више приступале жене (63%) него мушкарци (37%).

Највише приступа страницама сајта Омбудсмана остварено је путем стандардних десктоп и лаптоп рачунара – 59,16% од укупног броја посета, а путем мобилних телефона и таблета презентацији је приступљено у 40,84% случајева.

Поред почетне странице, посетиоци су најчешће посећивали контакт-страницу презентације, страницу о омбудсману и заменицима и страницу „Обратите нам се“. Путем странице за подношење притужбе, онлајн-формулар је ове године попунило 75 посетилаца, што представља око 16% од укупног броја притужби које је Омбудсман примио.

СТАТИСТИКА

Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, у члану 31 прописује да Омбудсман покреће поступак по притужби грађана или по сопственој иницијативи. Грађани се обраћају писмено, лично – доласком у службене просторије, телефоном и путем интернета. За сваку притужбу која се прими у писменој форми – било да је дата попуњавањем обрасца, написана неформално, изјављена у записник или достављена попуњавањем електронског обрасца – образује се предмет.

Поред поступања по притужбама грађана који сматрају да су им актом или радњом органа управе повређена људска права, Омбудсман може поступити и по сопственој иницијативи, на основу сазнања из медија, извештаја органа или из других извора, ако оцени да је вероватно да постоји или да је постојала повреда људских права од стране органа управе.

Омбудсману се у току 2018. години путем телефона или лично обратило 1200 грађана који нису поднели притужбе. У највећем броју случајева грађани су се обраћали због проблема у вези са остваривањем права која спадају у корпус социјално – економских права, као што су права по основу рада, права у области социјалне заштите, као и права на здравствену заштиту. Грађани су се жалили и на рад судова и јавних извршитеља, те указивали на проблеме у вези са наплатом накнаде за одводњавање, као и у вези са пружањем комуналних и других делатности од општег економског интереса. Грађани су након разговора информисани о прописима који уређују предметну материју, дат је савет о поступку у којем могу остварити своја права, уколико такав поступак постоји, и упућени су на надлежан орган коме се могу обратити ради заштите својих на закону заснованих интереса.

На основу притужби грађана Омбудсман је формирао 400 предмета, док је 71 поступак покренут по сопственој иницијативи.

Од 400 поднетих притужби у 2018. години, за 229 притужби Омбудсман није имао овлашћења да поступа, али је дат правни савет на основу члана 19 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, којом је прописано да је Омбудсман овлашћен да грађане информише о прописима и даје правне савете о могућностима остваривања њихових права, упућујући подносиоца притужбе на покретање одговарајућег правног поступка пред надлежним органима, ако је такав поступак предвиђен, док по 20 притужби није поступао, јер нису била исцрпљена сва редовна правна средства, нису биле допуњене у остављеном року или се увидом у предмет утврдило да околности и докази не указују на повреду људских права.

СТАТУС ПРЕДМЕТА	БРОЈ	ПРОЦЕНАТ
Покренута истрага	151	37,75%
Ненадлежност и савет	229	57,25%
Одбачен из других разлога	20	5%
УКУПНО ПРИТУЖБИ	400	100%
По сопственој иницијативи	71	15,07%
УКУПНО ПРЕДМЕТА	471	100%

Омбудсман има четири заменика. По један заменик изабран је за следеће области: права националних мањина, права детета, равноправност полова и заштита људских права која нису у надлежности специјализованих заменика (општа права).

Све притужбе које Омбудсман прими у току године и предмети формирану по сопственој иницијативи могу се поделити у четири области: заштита права националних мањина, заштита права детета, равноправност полова и заштита људских права у другим областима – општа људска права.

Област	Укупан број предмета	Број предмета покренутих по сопственој иницијативи	Број притужби грађана	Број покренутих истрага по притужби грађана	Број одбачених предмета због ненадлежности уз дати савет	Број одбачених предмета из других разлога
Заштита људских права у другим областима – општих људских права	335	10	325	107	203	15
Заштита права националних мањина	36	21	15	9	6	0
Заштита права детета	69	22	47	28	15	4
Равноправност полова	31	18	13	7	5	1
УКУПНО	471	71	400	151	229	20

Притужбе грађана који су се обраћали Омбудсману највише су се односиле на проблеме у вези са наплатом јавних прихода за коришћење јавних добара (11%), пружањем услуга из делатности од општег економског интереса (8%), остваривањем права по основу рада (6%), заштитом од насиља у породици (5,3%). Такође притужбе су се односиле и на остваривање права у области урбанизма и грађевинарства (4,25%) и социјалне заштите (3,82%).

РЕЗУЛТАТИ ПОКРЕНУТИХ ИСТРАГА

Од 222 укупно покренуте истраге на основу притужби грађана и истрага покренутих на иницијативу Омбудсмана 148 предмета је решено, а рад на 74 предмета на крају извештајне године је још увек био у току.

Од 148 решених предмета:

- у 42,68% случајева, после истраге, утврђено је да нису повређена људска права, односно није утврђена неправилност у поступању;
- у 26,92% случајева, неправилност у раду коју је утврдио Омбудсман орган је отклонио током поступка, или је.
- у 10% случајева надлежном органу упућено мишљење или препорука

- у осталим случајевима у којима је покренута истрага предмети су решени тако што су или уступљени на решавање другом органу, или повучени од стране подносиоца притужбе.

ПРЕПОРУКЕ И МИШЉЕЊА

У 2018. години Омбудсман је упутио 14 препорука и једно мишљење и препоруку.

14 препорука упућено је свим Покрајинским секретаријатима покрајинске владе сем Покрајинском секретаријату за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице, а тичу се службене употребе језика и отклањања уочених недостатака.

Једно мишљење и препорука упућена је и Покрајинском секретаријату за пољопривреду, водопривреду и шумарство у циљу спречавања понављања уочених неправилности у конкурсима Секретаријата.

ФИНАНСИРАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА- ОМБУДСМАНА

Финансијска средства за рад Покрајинског заштитника грађана - омбудсмана обезбеђена су Покрајинском скупштинском одлуком о буџету Аутономне покрајине Војводине за 2018. годину ("Службени лист АПВ" број 57/2017, 17/2018, 29/2018) и извршавана су на следећи начин:

Конто	Назив конта	План	Извршење	Процент извршења
4111	Плате, додаци и накнаде запослених	27.780.275,63	25.080.140,40	90,28
4121	Допринос за пензијско и инвалидско осигурање	3.333.633,08	3.010.402,72	90,30
4122	Допринос за здравствено осигурање	1.430.684,20	1.291.964,40	90,30
4123	Допринос за незапосленост	208.352,07	188.150,11	90,30
4131	Накнаде у натури	346.171,07	268.664,14	77,61
4141	Исплата накнада за време одсуствовања с посла на терет фондова	1.175.000,00	767.403,14	65,31
4143	Отпремнине и помоћи	400.000,00	0,00	0,00
4144	Помоћ у медиц. леч. запосл. или чл. уже породице и др. пом. запосленом	400.000,00	114.577,77	28,64
4151	Накнаде трошкова за запослене	1.050.241,79	734.688,40	69,95
4161	Награде запосленима и остали посебни расходи	57.000,00	50.791,78	89,11
4211	Трошкови платног промета и банкарских услуга	10.000,00	500,00	5,00
4214	Услуге комуникација	100.000,00	81.201,02	81,20
4221	Трошкови службених путовања у земљи	70.000,00	0,00	0,00
4222	Трошкови службених путовања у иностранство	140.000,00	124.917,00	89,23
4231	Административне услуге	30.000,00	15.822,80	52,74
4232	Компјутерске услуге	10.000,00	0,00	0,00
4233	Услуге образовања и усавршавања запослених	50.000,00	45.800,00	91,60
4234	Услуге информисања	100.000,00	23.598,00	23,60
4235	Стручне услуге	830.000,00	676.196,66	81,47
4237	Репрезентација	500.000,00	319.672,74	63,93
4239	Остале опште услуге	80.000,00	25.715,00	32,14
4261	Административни материјал	50.000,00	37.040,48	74,08
4263	Материјали за образовање и усавршавање запослених	250.000,00	178.320,09	71,33
4441	Негативне курсне разлике	15.000,00	0,00	0,00
4621	Текуће дотације међународним организацијама	240.000,00	41.434,86	17,26
4631	Текући трансфери осталим нивоима власти	200.000,00	0,00	0,00
4651	Остале текуће дотације и трансфери	4.008.529,46	3.087.825,61	77,03
4727	Накнаде из буџета за образовање, културу, науку и спорт	200.000,00	0,00	0,00
4821	Остали порези	50.000,00	0,00	0,00
4822	Обавезне таксе	50.000,00	0,00	0,00
4823	Новчане казне, пенали и камате	20.000,00	0,00	0,00
	УКУПНО:	43.184.887,30	36.164.827,12	83,74

СРЕДСТВА ИЗ ОСТАЛИХ ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА

Извор финансирања 06 00 – Донације од међународних организација

Покрајински заштитник грађана - омбудсман је 2018. године реализовао пројекат под називом „Обука посланика Скупштине АП Војводине о правима детета“, из средстава донације UNICEF-а, у износу од 410.000,00 динара. Средства су извршена на следећи начин:

Кonto	Назив kонта	План	Извршење	Процент извршења
4221	Трошкови службених путовања у земљи	60.000,00	60.000,00	100,00
4234	Услуге информисања	115.000,00	115.000,00	100,00
4235	Стручне услуге	215.000,00	215.000,00	100,00
4261	Административни материјал	20.000,00	19.999,13	100,00
	УКУПНО:	410.000,00	409.999,13	100,00

